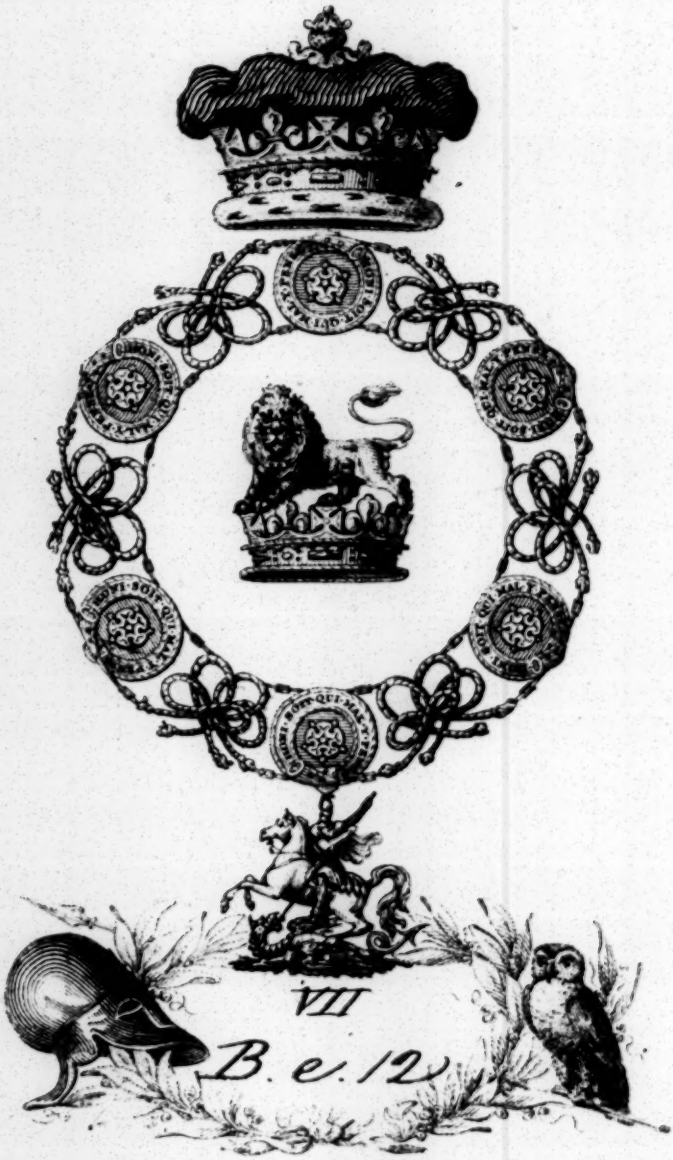

VII
B. e. 12

BAPTISTAE MANTVANI CARMELITÆ THEOLOGI ADOLEscentia seu Bucolica, breuibus Iodoci Badij commentarijs illustrata.

His accesserunt IOAN. MVRMELII in singulas Eclogas argumentum, cum annotatiunculis eiusdem in loca aliquot obscuriora.

Accessit & Index non ille vetus, & indigestus, sed nouus omnino, ac locupletior multò, opera Barth. Laurentis.

LONDINI,
Apud Robertum Dexter ad insigne Serpentis ænei, in cœmiterio Diui Pauli.
1601.
Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.

BAPTISTA MANTVANVS CARMELITA PARIDI CÆRESARIO. S.P.D.

AVdi ô Pari, ænigma perplexum, quod Oedipus ipſe non ſoluet & ego quinquagenarius, & iam conſeneſcens, adoleſcentiam meam reperi, & habeo adoleſcentiam ſimul, & ſenectam. Sed ne longa ambage te teneã nodum hunc diſſoluo. Anno præterito, quum Florentia rediens, Bononiam peruenissem, intellexi apud quendam literatum virum eſſe quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnaſio Paduano philoſophari inciperem, ludens excuderam, & ab illa ætate adoleſcentiam vocaueram. Carmen eſt Bucolicum, in octo Eclogas diuiſum, quod iam diu tanquam abortiuum putabam abolitum. Vbi id reſciui, Saturnia fame repentè ſum percitus, & cogitaui quonam pacto poſſem proli meæ inferre perniciem. Iuuantibus ergo amicis, libellum mihi vendicaui, vt perderem, quem ſuſpicabar erratis non poſſe non ſcatere. At vbi intellexi, & alia quædam exemplaria ſupereſſe, viſum eſt præſtare hoc, quod vendicaram emendare, emẽdatúmque edere, vt eius editione, cætera, quæ continent multa nimis iuuenalia deleantur. Hoc igitur ſi caſtigatum duabus alijs Eclogis, quas in religione luſi, in calce ſubiunctis, tibi ô Pari, iuuenis antiquæ nobilitatis, & ſtudiorum, ac omnium bonarum artium amantiſſimè, noſtræq; vrbis decûs egregium, libentiſsimé dono: vt quando tetricis illis philoſophiæ ac theologiæ lucubrationibus quibus aſſiduè vacas, fatigatus fueris, habeas iucundulam hanc lectiunculam, qua, tanquam ludo quodam blandulo, ſed liberali laſſum legendo reparetur ingenium. Omnes autẽ, penes quos immatura illa ſunt exemplaria quæ dixi rogatos volo, vt ſi quid vnquam fuit eis dulce meum, confeſtim vrant, nec vllo pacto ſupereſſe permittant. Accipe ergo Pari ſuauiſſime, libellum & auctorem, & ambobus, tanquam rebus tuis tuo deinceps vtaris arbitrio. Vale. Calendis Septembr. Anno. M. CCCC. XCVIII.

ANNOTATIVNCVLAE ALIquot in ſubſequentem librum, ex epiſtola quadam Ioannis Murmelij, ad Paulum Ruremundenſem.

SEd (vt inquit) ex ordine à te quæſitis reſpondeam, hæc accipe: In tertia ecloga, quod Thracius Hebrus Orphea fleuiſſe dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicon Virgilij non conſtare, quum ibi non Orphea, ſed eius vxorem Euridicen Hebrus fleuiſſe dicatur, adducendum itaque fuit teſtimonium Ouidij, in ſecundo Metamorphoſeos ita ſcribentis:

Te mœſtæ volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te Rigidi ſilices, tua carmina ſæpe ſecutæ
Fleuerunt ſyluæ, poſitis te frondibus arbos
Tonſa comas luxit, lachrymis quoque flumina dicunt
increuiſſe ſuis.

Hic enim per flumina, Thraciæ fluuij, & cum primus Hebrus quod ſequentia indicant, ſignificatur.

Veniam ad patinam AEſopi, cuius mentio fit in quinta ecloga. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis hiſtoriæ, capite decimoquinto, his verbis: Maxima tamen inſignis eſt in hac memoria, Clodij AEſopi tragici hiſtrionis patina, ſexcentis ſextertijs taxata, in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone vocales, nummis ſex ſingulas coemptas, nulla alia inductus ſuauitate, niſi vt in ijs imitationem hominis mandaret, ne quæſtus quidem ſuos reueritus, illos optimos & voce meritos, dignos prorſus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non fit tamen (vt verum fatear) facilè inter duos iudicium turpitudinis, niſi quod minus eſt, ſummas rerum naturæ opes, quàm hominum linguas cœnaſſe. Hactenus Plinius. Tertio loco quæſitum eſt, ſuper illud ſextæ Eclogæ. Nec nemus AEgeria ſonipes, nec vir bonus vrbem. Cur AEgeria nemus, quod ab Aricia non procul abeſt equi defugiant. Huius rei cauſam apud Græcos Callimachus (teſte Seruio) tradidit, apud noſtros verò Ouidius id 3. Faſtorum inquit:

Vallis Aricina ſylua præcinctus opaca,
Eſt locus antiqua relligione Sacer.

Hic

Hîc latet Hippolitus loris distractus equorum,
Vnde nemus nullis aditur illud equis.

Et ante Ouidium, Maro in septimo AEneidos.

Vnde etiam templo Triuiæ, lucisque sacratis
Cornipides arcentur equi, quod littore currum
Et Iuuenem monstris pauidi effudêre marinis.

Præterea cognoscere cupis quẽ accipiendum censeam per Nursinum senem in octaua ecloga, cuius fato iuga inclyta dicuntur. Senex hic, diuus pater Benedictus intelligẽdus est, qui in Nursia, vel ciuitate Piceni, vel prouinciæ ortus, monasterium condidit primum in monte aliquo regionis illius, deinde cum religionis fratribus in Cassinium montem migrauit, ibique Apollinis phano in diui Ioannis Baptistæ sacellum commutato, virtutibus, miraculisque claruit, & tandem vita defunctus, ibique in sacello prædicto sepultus, iuga illa montana, immortali nominis sui memoria illustrauit. Postremò rogas, quonam modo defendatur latinitas orationis illius in Ecloga nona. Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur altius, & cui sit longa internodia crurum. Mirari enim antecedenti pluralis numeri subiectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relatiuum. Scito igitur figuratam esse poetæ locutionem. Teste námque Prisciano, lib. 17. diuersi interdũ numeri construuntur. Salustius in Catilinario: interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ concurrebant. Cuius enim singulare, ad rem retulit i. cuius reseruitiorum, Tibullus: vos quoque abesse procul iubeo, discedite ab aris, cui tulit hesterna gaudia nocte Venus. Cui subintellige turbæ, vel multitudini. Ita & hîc, cui gregi armentorum, vel armẽto. Hactenus Murmelius.

ADELON.

Totum hoc poema constat dragmatico genere. Nam auctor nusquam loquitur, nisi pastorali persona assumpta, quam, vt inquit Badius interdum sub Candidi nomine assumit, &c. Contendit idem Badius pastorale decorum sermonisque Bucolici tenuitatẽ hic magis anxie obseruatam, quàm in Marone. Qualitas carminis, hexametra Bucolica, stylus gracilis, bucolicæ congruens personæ ferè argumenti nomen sortiuntur.

BAPTISTÆ

MANTVANI, CARMELITAE

Theologi, adoleſcentia, in decem Eclogas diuiſa.

Ad Paridem Cærcſarium.

ECLOGA PRIMA DE HONE-

ſto amore, & fœlici eius exitu, inſcripta, *Fauſtus.*

Ioannis Murmelij Argumentum.

Antiquos repeti vult Fortunatus amores.
Obſequitur Fauſtus, referens connubia læta.

COLLOQVVTORES.

FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

FAuſte, præcor, gelida quando pecus omne ſub vmbra.
Ruminat, antiquos paulum recitemus amores:
Ne ſi fortè ſopor nos occupet, vlla ferarum,
Quæ modò per ſegetes tacitè inſidiantur adultas
Sæuiat in pecudes: melior vigilantia ſomno.

Fauſte, præcor, &c.] Hæc prima Ecloga de honeſto amore fœlicíq; eius exitu inſcribitur, non ſine ratione. Nam licet nondum religionem profeſſus, hæc veluti ingenij ſui præludia compoſuerat ad poeſim haud dubiè natus auctor; tamen quia ne tunc quidem quidquam inhoneſtum, aut concipere aut edere voluiſſet, nunc cum recognoſceret, ſi offendiſſet, nimirum reieciſſet. Proinde, ne ſi de amoribus titulum quiſpiam ſeuerus, religioſus, lectuans, aufugeret, inſcripſit de amore honeſto quo re vera nihil eſt homine dignius. Hic autem amor honeſtus deſcribitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autē, & fœlici eius exitu, vt eos qui amare volent, ad honeſtum amorē inuitet, quip-

pe cuius fœlix eſt exitus. Nam de lubricis & inhoneſtis ferè dicitur à compatriota eius, in conſimili opere. *Et quiſquis amores. Aut metuit dulces, aut experietur amaros.* Perſonæ, vt in præambulis diximus, etiam hic ab officio, & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam vtrunque in bonum ſonat, vt, *Fortunate ſenex, &c.* Et, *O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint, Agricolas.* Et rurſus, *ô Fortunati, quorum iam mœnia ſurgunt.* Præterea, *Fortunatus & ille, deos qui nouit agreſtes.* Fauſtus autem, ſi ad vocem alludere lubet, videtur quaſi fatis aut fauore auctus, aut fauore ſtans. Ordo, quem non vbiq; (quia opus non erit) repetemus, hic eſt, ô Fauſte, *quando*] i. quandoquidem, *omne pecus ruminat*] id eſt, remandit prius in ventrem immiſſa, *ſub vmbra gelida*] id eſt, temperie frigida. Perſius autem dicit. Et paruula pecus omne ſub vlmo eſt. Ergo precor, recitemus amores *antiquos*] i. honeſtos, quales erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gellium, li. 1. cap. 10. ad iuuenem nimis antiquè loquentem. Sed antiquitatem tibi placere ais, quòd honeſta, bona, & ſobria, & modeſta ſit. Viue ergo moribus præteritis, loquere verbis præſentibus. Antiquum etiam ſolet accipi pro charo, quod amici & vina, & cætera id genus, vt quæq; veterrima, ita chariſsima nobis eſſe ſoleant. Vnde Macrob. in 1. Saturn. Hinc eſt quod mihi quoq; inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatur, &c. Veruntamen hîc potius accepero pro honeſtis, & antiquis congruentibus. Id autem epitheton decenter additur, quòd ſine eo Seruius velit amores lubricos dici. Nam qui honeſtatis, & religionis eſt, numero, vnitatis efferri ſolet. Veruntamẽ amores etiam honeſtos dici teſtatur Cic. in Offic. ſic dicens. Faciem honeſti vides, quæ ſi oculis cerneretur, amabiles amores (vt ait Plato) excitaret ſapientiæ. Recitemus ergo amores antiquos Ne ſi fortè *ſopor*] i. profundus ſomnus, *nos occupet*,] videlicet, oſcitantes. *Vlla*] i. quæ vis ferarum, quæ inſidiantur modò tacitè per ſegetes *adultas*] id eſt, maturas, *ſæuiat in pecudes*,] quod docet Maro in Culice. Vigilantia ſcilicet eſt, melior ſomno, generale Adagium quo ſententiam confirmat.

Fauſt. *Hic locus, hæc eadem ſub qua requieſcimus, arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arſi:
Ante duos, vel (ni memini malè) quatuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando eſt iucunda relatu,
Hiſtoriam, prima repetens ab origine pandam:
Hic ego dum ſequerer primis armenta ſub annis,
Veſte ſolo ſtrata, ſedi, iacuíque ſupinus,
Cum gemitu, & lachrymis mea triſtia fata reuoluens,
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore, ſenſus iners, & mens torpore ſepulta.
Vt ſtomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis,
Carminis occiderat ſtudium. nam nulla ſonabat
Fiſtula diſparibus calamis, odioſus & arcus,
Funda odioſa, canes odioſi, odioſa volucrum
Præda. nucum calices cultro enucleare moleſtum:
Texere fiſcillam iunco, vel vimine piſcem
Fallere, ſcrutari nidos, certare palæſtra,
Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erat inſcia morbi:
Colligere agreſtes vuas, & fraga peroſus.

Hic locus] ſermo eſt, vt dixi merè paſtoralis, & ita aptus ac proprius. *Scit quibus ingemui curis,*] Teſtimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera geſtat flammas: vnde Maro Mantuanus, *at regina graui iamdudum ſaucia cura, Vulnus alit venis & cæco carpitur igni.* Nam vulnus telo fit, vnde ſaucia curis dicta. Nam cura ſecundum Seruium dicitur, quod cor vrat. Quocirca hic bene dicit: *Ingemui*] id eſt, intus, & in præcordijs, vel multum ingemui curis, quia *res eſt ſoliciti plena timoris amor.* *Quibus ignibus:*] quaſi dicat, flagrantiſſimis, aut cæcis, vt ille: *Et cæco carpitur ignis:* Ignis autem aliquando amor dicitur: vt, *Si quos aut Phillydis ignes, aut Alconis habes laudes.* *Aliquando amatus:* vt, *At mihi ſeſe offert vltrò meus ignis Amyntas Vel ni memini malè*] quod factum non cenſet, quia meminerunt omnia amantes. *Quando*] id eſt, quandoquidem.

Cura.

Ignis.

Iucunda

Iucunda relatu] id eſt, dum refertur, & recenſetur, vel vt referatur. Eſt autem poſterius ſupinũ, quod eo modo cum nominibus adiectiuis conſtrui docet Valla. *Prima repetens ab origine*] Maronianum eſt. *Sub primis annis*] quia primus furor amorum grauiſſimus eſt, cum inexperta exerceat pectora. *Veſte ſolo*] id eſt, per terram. *Strata*] id eſt, extenſa. Dicitur etiam ſolum ſterni floribus. *Sedi*] id eſt, reſedi defeſſus. *Dum ſequerer*] id eſt, ſequi deberem. *Iacuique ſupinus*] quod amantis eſt. *Senſus iners*] id eſt, ſine arte & induſtria. *Mens erat ſepulta*] id eſt, hebetata torpore ex languore orto, vt ſtomachus languentis erat. *Quem*] ſcilicet ſtomachum. *Nulla inuitat orexis*] id eſt, nullus appetitus aut nullus vomitus, ſiue ructatio. Orexis enim Græcum eſt, & idem eſt quod appetitus. Ex vomitu autem appetitus naſcitur, vnde etiam apud Plinium in epiſtola pro vomitu accipitur. Erant autem qui Latinè oris exitum interpretantur. Nam os oris primam producit, hoc autem corripitur, vt hîc, & à Iuuenal. Sat. 6. *Rabidam facturus orexim*: & Sat. 11. *hinc ſurgit orex, hinc ſtomacho bilis. Carminis occiderit ſtudium*] commemorat ferè qua paſtorem oblectare ſolent, & primum fiſtulam, de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solamenque mali de collo fiſtula pendet. Diſparibus calamis*] emphaticos quidem dicit, nec etiam artificioſiſſima: vt eſt diſparibus calamis compacta, vt in Bucol. Maro. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis, Fiſtula.* Et alibi, *aut vnquam tibi fiſtula cera iuncta fuit?* Nam vt alibi dicit: *Pan primus calamos cera coniungere plures Inſtituit. Odioſus & arcus*] Plus eſt quam ſi eius ſtudium occideret. Id autem paſtorale ſtudium eſt, vnde illud, *& figere ceruos.* Etiam de venatu intelligere poteſt. *Funda odioſa*] qua ſe pubes ruſtica ad futuram militiam exercere ſolebat. *Nucum calices*] id eſt, teſtas. *Enucleare*] id eſt, nucleis euacuare, & nucleos extrahere ſicut exoſſare. *Texere ſiſcellam*] id eſt, vas vimineum, Maro in Alexi, *Quin tu aliquid potius quorum nunc indiget vſus Viminibus mollique paras intexere iunco.* Et in fine Bucolicorum, Dum ſedet,

& gracili fiſcellam texit hibiſco. Eſt autem diminutiuum à fiſcina, de qua Georg. 1. *Nunc facili rubea texatur fiſcina, virga. Vel vimine*] id eſt, tenui pertica, ſeu virga. *Scrutare nidos*] Maro: *Parta meæ Veneri ſunt munera. Namque notaui ipſe locum, aëriæ quo congreſſere palumbes. Certare palæſtra*] curſu & lucta. *Sortiri digitis*] id eſt, micare, qui Italorum eſt ludus. Erigit autem micantium vterque quot vult digitos, & diuinat, quot ſint ambobus erecti, & qui prior enuntiat, depoſitum ſortitur. *Agreſtes vuas*] labruſcas, & fraga humi naſcentia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga.*

Mœrebam, vt paſtu rediens Philomela, cibúmque
Ore ferens natis, vacua ſuo pignora nidò
Cùm ſublata videt, roſtro cadit eſca remiſſo,
Cor ſtupet, & contra nidos ſuper arboris altæ
Fronde ſedet, plorans infelices hymenæos:
Seu veluti amiſſo partu formoſa iuuenca,
Quæ poſtquam lætos altu mugitibus agros
Compleuit, reſidens palenti ſola ſub vmbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit vndam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longa?
Dum ſequor ambages, & verba, & tempora perdo.
Summa hæc, vitales auras inuitus agebam.
Quòd ſi forte volens cognoſcere ſingula, dicas,
Fauſte, quis in Syrtes auſter te impigerat iſtas?
Fauſt. *Me meis (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)*
Me mea Galla ſuo ſic circumuenerat ore,
Vt captam pedicis circumdat aranea muſcam.
Namque erat ore rubens, & plena turgido vultu,
Et quamuis oculo pene eſſet inutilis vno,
Cum tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam Triuiæ formam nihil eſſe Dianæ.

Mœrebam, &c.] Similitudinem affert, qua res fit clarior, ſed ruſtico non impertinentem. *Paſtu*] nomen eſt, vt ſit è paſtu ſeu paſtura. Nam poſteriora ſupina non ponunt periti cum verbis de loco, quod tamen imperitorum præcipit manus. *Ore ferens*] Virg. de apibus.

Ore ferunt dulcem natis immitibus eſcam.

Philomela] dicitur luſcinia, ea autem querula fingitur propter amiſſam linguam, vt in Buc. Virgil. dici ſolet. *Quas illi philomela dapes.* Legunt autem alij philomella, non ſimplici. l. quia melos primam corripit, vt ſit amatrix dulcis cantus. Nihil enim artificioſius canit, vt auctor eſt Plinius dicens: Eſt luſcinijs diebus, atq; noctibus continuus quindecim cantus, denſante ſe frondium germine. Mira profectò res eſt quòd tanta vox in tantulo corpuſculo ſit, tam pertinax ſpiritus, & muſicæ perfectæ modulatus ſonus. Cantant inter ſe, & victa morte quieſcit, prius vita, quam cantu deficiens. Audit diſciplinam attentè & corrigit: propter hæc paria illis, ac ſeruis pretia erant. In Steſichori poetæ adhuc infantis cecinit, &c. Alij verò Philomena per n. legunt. ſic *Roſtro remiſſo*] i. non amplius eſcam tenente. Negant autem roſtrum dici niſi ſit incuruũ. *Super arboris altæ fronde,*] antique vt Maro: *fronde ſuper viridi, & gemina ſuper arbore ſidunt.* Nam nunc, ſuper frondem, dicimus. Volunt præterea, ſuper dici, vbi res contingitur, ſupra, vbi diſtantia eſt, *Plorans*] i. conquerens. *Hymenæos,*] i. nuptias, in quibus Hymenæus à Grecis inuocari ſolet, vt Thalaſſio à Latinis quod in epithalamijs, id eſt, carminibus nuptialibus videre eſt. vt autem docent Donatus & Seruius. Hymenæum quidam Liberi, & Veneris filiũ dicunt eſſe: qui primus certas nuptias inſtituerit, ideóque per laudem cantari in virginalibus nuptijs ob huiuſmodi meritum. Alij virum fortem Articum, qui raptas prædonibus virgines, opreſſis latronibus patriæ, reſtituerit. Hic etiam inquit Seruius apud Romanos Thalaſſio inuocatur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherimam duceret, ne ei auferetur alijs, Thalaſſionis cuiuſdam nobis is eſſe ſimulauit, cuius nomine fuit puellæ virginitas. De qua re Liuius lib. 1. decados primæ certus eſt auctor. Plura tamen, & quædam his diuerſa apud Plutarchum legas: Alij, inquit Donatus, quod Hymen dicatur membrana quædam, qua eſt munita virginitas, quæ primo diſrumpitur coitu, Hymenæum dictum

Alij hymnum vocari Virginalium nuptiarum. Ergo ſic accipe hymæneum in nuptijs, quemadmodum in funere vel in ſacris hymnum. Ter. in Adelph. *Verum hæc mihi mora eſt, tibicina, & hymenæum, qui canat,* hæc ille. Hic autem accipitur pro coniunctione quaſi nuptiali. *Seu veluti,*] alia ſimilitudo ruſticis congrua. *Gramina non carpit*] Sic Maro, *Vlla neque amnem libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum ſequor ambages.*] id eſt, dubios, & longos verborum circuitus, & inuolucra, ab ambigo, quod eſt circumago. Maro, *Non hic te carmine ficto, Siue per ambages, aut longa exorſa tenebo. Vitales auras*] ſic Æneid. 1. *Si veſcitur aura AEtherea, nec adhuc crudelibus occupat vmbris. Quis auſter*] quiuis ventus importunus. Maro, *Dare claſſibus auſtros*: eſt autem meridionalis tempore corrumpens, vnde amoribus quadrat. Maro, *Eheu quid volui miſero mihi? perditus auſtrum floribus, & liquidis immiſi fontibus apros. Corrumpentem obſonia*] docet Iuuenalis: *Et properat, velut vrgeat auſter. Syrtes,*] ſunt loca arenoſa, habentia vada breuia, in quæ ſi inciderint naues, euelli nequeunt, de quibus Maro Æneid. 1. *In breuia & Syrtes vrget.* Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getulis agerem ſi Syrtibus exul.* Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pro inextricabilibus amorum nexibus. Nam qui amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cûm neque tenere, neque dimittere compotes ſint. *Impegerat,*] ab impinguo, nam pango etiam pepigi facit. *Iſtas*] tuas, & viles. Pertinet enim iſte ad ſecundam perſonam, & ad contemptum. Maro: *aut quid petis iſtis? Me mea Galla*] in Iuuenale etiam tenuis clientis vxor *Galla mea eſt* inquit.

Galla. *Proſer Galla caput, &c. Suo ore,*] formoſitate oris.

Pedica. *Pedicis,*] laqueis, & vinculis, pedum, ſicut manicæ ſunt manuum vincula, Georgic. 1. *Tum gruibus pedicas, & retia ponere ceruis, Auritóſque ſequi lepores, tum figere damas.* Et

Manica. Æneid. 2. *manicas, atque arcta leuari vincula iubet Priamus.* Eſt etiam manica, manuum, & brachiorum tegumentum. Idem, *& tunicæ manicas & habent redimicula mitræ. Et turgida vult*] Ter. Succi plena, ſed id vrbanius.

Turgida.

Nam

Nam turgida, id eſt, inflata non ſuo pingui, non niſi ruſticus placeat, *vt luſca*] id eſt, altero oculo capta, ſed dicit pene, vt non merè luſcam, ſed petam, id eſt, tremulis oculis putes. Nam & Venus pæta dicitur, *Dianæ Triuiæ,*] id eſt, tres vias habentis: in cœlo, vbi Luna dicitur: in ſyluis, vbi Diana venatrix: & apud inferos vbi Proſerpina, quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc ſuperis nunc inferis, nunc nobis conſpicitur. *Legi poſſet ducebam*] id eſt, iudicabam in animo meo, Nil eſſe videlicet ad hanc noſtram.

Petam.
Triuia.

Fort. *Ludit amor ſenſus, oculos præſtringit, & aufert*
Libertatem animi, & mira nos faſcinat arte,
Credo aliquis dæmon ſœuiens præcordia, flammam
Concitet, & rapidam tollat de cardine mentem,
Nec Deus (vt perhibent) amor eſt, ſed amaror, & error.

Ludit amor ſenſus,] interloquitur Fortunatus, ne durior ſit perpetuus tenor vnius. Ludit, eludit. *Oculos præſtringit,*] Vnde præſtigiæ & præſtigiatores, qui Mercurium principem habent. *Faſcinat*] illigat quaſi faſce quodam incantamento. Maro: *Neſcio quis terrenos oculus mihi faſcinat agnos.* *Aliquis dæmon*] id eſt, vafer ſpiritus. *Præcordia,*] id eſt, membranulas corcingentes, in quibus ſunt affectiones, ſeu paſſiones animorum. *Concitet,*] à concito frequentatiuo, id eſt, prouocet aut commouerat. *De cardine*] de ſtabilitate, & firmitudine ſua. *Nec Deus*] Maro, *nunc ſcio quid ſit amor, duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodone aut extremi Garamantes, nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt. Amaror.*] amarities, amaritas & amaritudo, ab amaro dicitur.

Faſciuat.
Amator.

Fauſt. *Adde, quod optatis nec ſpes erit vlla potiri,*
Quamuis illa meo miſerata faueret amori,
Monſtrarétque ſuos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunque eſſet ſemper comes aſpera, ſemper
Nupta ſequebatur ſoror, & duriſſima mater.
Siquæ repugnabant votis contraria vota.
Non ſecus ac muricatus ille inuadere pernam
Nititur hic rimas oculis obſeruat acutis.

Adde, &c.] Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. *Non secus.*] id est, non aliter. *Ac.*] id est, quam scilicet repugnat, *catus*] id est, felis, animal reuera *cautum,*] id est, vafrum & callidum & corripit catus primam, vnde per, t, simplex scribitur. Horatius i, carminum. Voce formasti catus & decore. Veruntamen multi pro animali per, tt, duplex scribendum putant. *Perna*] à pede dicitur secundum Varronem quasi sit pes porcinus cum carne, præcipuè priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas,*] id est, fissuras, è quibus mus exiliat.

For. *Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre:*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cuius dictum si ad durissimam matrem respicit, sensus est: matrem iam saturatam amoribus, non ignoscere filiæ amare incipienti: Si ad catum, illum inuidere muri, aut sorici famelico cum satur sit, quia tunc præcipuè venatui intendit, cum contra faciat canis.

Faust. *Tempus erat curua segetes incidere falce,*
Et late albebant flauentibus hordea culmis:
Affuit (vt mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit horrea messor.
Ignorabat enim, vel dissimulabat amorem.
Dissimulasse puto, quoniam data munera nato
Nouerat exiguum leporem, geminásque palumbes:
For. *Pauperies inimica bonis est moribus, omne*
Labitur in vitium, culpæ scelerúmque ministra est.
Faust. *Farra legens, ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Vt decet æstatem, quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intorta: quia sole perusta
Fusca fit, & vota facies non seruit amantum.
Iam tergo vicina meo laterique propinqua,
Sponte mea delapsa manu frumenta legebat.
Nec celare suas, nec vincere fœmina curas.

Nec

Nec differre poteſt, tantum leuitatis in illa eſt.
Quiſquis amat leuis eſt, nec femina ſola, ſed ipſi
Quos ſapere, & præſtare alys mortalibus aiunt.
Quos operit latus fulgenti murice clauus,
Quos vidi elatos regali incedere paſſu.
Tu quoque ſic affectus eras dementior illa,
Forſitan & leuior, virgo data farra legebat,
At tu farra dabas, dic quæ dementia maior?
Perge, opus eſt verbis aliquando arcere ſoporem?

Tempus erat curua ſegetes incidere] Græcè & duriter vt ruſtico competit. Nam latinè dicas, tempus incipiendi, auctoribus Seruio, & Valla. Virgilius tamen Æneid. 2. dixit. Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros. *Collectura parens,*] Hic locus videtur ſumptus ex Ruth. *Pauperies inimica bonis eſt moribus*] id eſt, ruſticis viſum, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile eſt bene operari, aut reuera, quia per paupertatem coguntur mulierculæ munera accipere, quæ diuitibus eſſent reſpuenda. *Omne labitur in vitium.*] Sic Comicus. Inopia, & cognatorum negligentia coacta. Et poſt. Ita vt ingenium eſt omnium hominum procliue à labore ad libidinem: eſt quidem hæc ſententia ruſtico digna. Nam neque paupertas vitium eſt, neque in vitium impellit, ſi eam ferre nouerimus, quin munus deorum à Lucano rectè dicitur, ſed nondum intellectum. Verùm quia procliues ſumus ad libidinem, noſtro non paupertatis vitio ſæpe peccamus, vnde Prouerb. 30. aut egeſtate furer, & periurem nomen Domini. Et tamen idem dixit: Paupertas & honeſtas á Deo ſunt. Dicimus ergo paupertatem in ſpiritu, ſanctam, ſed difficilem eius vſum. Pauperies propè accipitur pro damno, vt ſi quadrupedis pauperiem feciſſe dicatur. *Nuda pedem.*] Græcæ poeticæ locutiones ſunt. Mar. Æneid. 1. Nuda genu nodoq; ſinus collecta fluente, ſunt autem oratoribus vitandæ. *Sponte mea*] Sic & Booz ipſi Ruth fieri præcepit. *Latus*] veſtis eſt Senatorum Romanorum. Murex, & conchilij genus, cuius ſanguine fit purpureus color. *Dic, quæ dementia*] in proſa potius dixero,

vtra vel vtrius.

Fauſt. *Continuò aſpiciens ægrè tulit aſpera mater:*
Et clamans, quò, dixit, abis? cur deſeris agmen?
Galla veni. Námque hîc alnos prope mitior vmbra,
Hic tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inuiſa meis Vox auribus, ite, precabar,
Ite (malùm) venti celeres, diſſpergite vocem:
Si quis paſtor oues ad pinguia paſcua ducat,
Et vetet adductas præſens decerpere gramen,
Vel ſi iam paſtas potum compeſcat ad amnem,
Et ſitibundo ori ſalientem degenet vndam,
Nonne importunus naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi vox, ipſa Iouis violentior ira,
Cum tonat & pluuijs terris iraſcitur aër,
Non potui, & volui frontem non flectere, virgo
Demiſſi in cilium de ſub velaminis ora
Me aſpiciens, motis blande ſubriſit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater,
Galla operi magis intendens, audire recuſat.
Vt pede, ſic animo ſequitur, tum prouidus ipſe
(Namque dolos inſpirat amor, fraudeſque miniſtrat)
Nunc cantu, nunc ſollicitans clamore metentes,
Velamenta dabam ſceleri, quo cedere poſſent
Et ſoror & mater, non audiuiſſe puellam.
Falce repellebam ſentes, ne crura ſequentis
Leuia, ne teneras auſint offendere plantas,

For. *Quiſquis amat, ſeruit, ſequitur captiuus amantem,*
Fert domita ceruice iugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert ſtimulos, trahit & bouis inſtar aratrum.

Continuo aſpiciens, &c.] Recitat argumentum amorum ſuorum. *Si quis paſtor*] indicat ſimilitudine, quam incommoda fuerat matris reclamatio. Nam ſicut paſtor ouibus eſſet importunus, ſi eas à præſentibus herbis, aut fluminibus cùm famerent, aut ſitirent, arceat, quæ Tantali pœna dicitur: ita importuna viſa eſt mater, quæ præſentia puellæ vetabat frui. *Iouis violentior ira*] Amatoriè dictum. *Audire recuſat*] id eſt, hic vt videtur diſſimulat. *Velamenta dabam*

bam ſceleri,] id eſt, fraudi, quæ non ſemper ſcelerata eſt. Nam eſt in puella non audienti monitis maternis. *Sentes*] id eſt, ſpinas & vepres. *Crura ſequentis*] ſcilicet virginis *Leuia*] non aſpera, nec piloſa. *Teneras plantas:*] Maro: *Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas. Quiſquis amat ſeruit*] ideo Ouidius: *Dum licet iniuſto ſubtrahe colla iugo.* *Fert*] id eſt, patitur verbera ſatyricus. *Solea puer obiurgabere turba. Bouis inſtar*] id eſt, in ſtatum, & in morē, quod. Valla non approbat: vult enim inſtar, ad æquiparationem, non ad ſimilitudinem pertinere.

Sentes. Fert. Inſtar.

Fauſt. *Tu quoque vt hic video, non es ignarus amorum.*
For. *Id commune malum, ſemel inſaniuimus omnes.*
Fauſt. *Hoc animi tam dulce bonum, tam dulce venenum,*
Quotidie crudele magis creſcebat in horas:
Vt calor, in nouam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito ſimilis, lymphaticus, amens,
Immemor, inſomnis, nec erat ardua morbi
Noſſe genus, frons eſt animi mutabilis index.
Vt pater aduertit, mitem ſe præbuit vltra
Conſuetum, quod & ipſe ſuos expertus amorum
Sciret onus, blandóque loquens humaniter ore:
Dic, inquit, dic, Fauſte, quid pectore voluis?
Infœlix puer, hæc facies teſtatur amorem,
Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
For. *Sit licet in natos facies auſtera parentum,*
AEqua tamen ſemper mens eſt, & amica voluntas.
Fauſt. *Vt facilem pater affectum præ ſe tulit vltrò*
Rem feſſus, opem petij, promiſit & ante,
Quàm brumale gelu borealibus arua pruinis
Spargeret, agnati vnanimes cum patre puellam
Diſſpondere mihi, nec adhuc ſine teſtibus illi
Congrediebar, eram medio ſitibundus in amni
Tantalus: ô quoties, miſſo cum bobus aratro,
Vt vacuus aliquando eſſet ſola ædibus, ibam.

Tu quoque] Æneas Siluius, qui & Papa Pius, aſſerit neminem ad trigeſimum peruenire ætatis annum qui nō ſumpſerit aliquando amoris ignem. Vnde prouerbialiter dicitur

hîc, *ſemel inſaniuimus omnes.* Quod Marò in Geor. lib. 4. ſic dicit, *Omne adeò genus in terris hominúmque ferarumq;. Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres, In furias, ignemque ruunt, amor omnibus idem, &c. Hic*] id eſt, ex his à te dictis. *Limphaticus*] id eſt, furore percitus, vt hi qui *limphas*] id eſt, nymphas ſe vidiſſe in aquis credunt. Errant autem qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Amens*] id eſt, ſine mente. Terent. Nam hæc incœptio non amantium, ſed amentium eſt. *Frons eſt animi mutabilis index*] Prouerbiale, ſed quia cœperunt homines diſſimulare, dicit Iuuen. *Fronti nulla fides*, ea dicata fertur verecundiæ atque pudori. *Frons index.* Sunt ergo index & ſimilia, communia Cicer. hanc vocem ſtultitiæ indicem. *Vt pater auertit,*] id eſt, reſciuit, agnouit, annotauit animaduertendo. *Mitem ſe præbuit*] talem præſtandũ docet Mitio Terentianus in Adel. *Vltra conſuetum,*] id eſt, præter conſuetudinem: quia ſolent patres eſſe ſeueri in mores filiorum, vnde Menedemus Terentianus in Heau. Cœpi non humaniter, neque vt decuit animum ægrotum adoleſcentuli tractare, ſed vi, & via peruulgata patrum quotidie accuſabam, &c. Cauſa autem quare pater mitior fuit, addit, quod & ipſe ſuos *expertus,*] &c. Vnde diuum Petrum labi contigit, vt ſciret ignoſcere. *Dic mihi, ne pudeat, &c.*] ex loco Terent. *Sic licet in natos, &c.*] Confirmat vt vero ſimile ſit quod ille dixerat *Agnati*] id eſt, affines. *Deſpondere*] id eſt, deſponderunt mihi puellam. *Nam adhuc ſine teſtibus*] id eſt, arbitris, & præſentibus. *Illi*] id eſt, cum illa. *Congrediebar*] id eſt, licet mihi eſſet deſponſata, tamen non licebat conuenire eam, nec cum ea loqui, cùm ſola eſſet, quo cuſtoditam eius atteſtatur pudicitiam. Eſt autem locutio Virgiliana. Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum datiuo conſtruit, quæ alij cum ablatiuo, mediante, cum, vt *placidóne etiam pugnabis amori*] id eſt, cum amore. *Certat tibi*, id eſt, tecum. *Infœlix puer atque impar congreſſus Achilli*] id eſt, cum Achille. *Eram medio ſitibundus in amne, Tantalus*, id eſt, Tantali ſimilis, de quo Horatius primo ſermonum: *Tantalus à labris ſitiens fugientia captat Flumina.* Quia enim

Tantalus.

deorum

deorum ſecreta reuelauit, aut quia Pelopem filium dijs epulandum appoſuit, hac pœna apud inferos damnatus dicitur, vt mento tenus, imò labiorum tenus habeat dulciſſima flumina quibus dum ſitim reſtinguere conatur, delabuntur. Et naſo tenus fragrantia poma, itidem dum apprehendere conatur, ſubterfugiunt. Signantur autem auari, vt auctor, eſt Horatius ſubdens ibidem. Quid rides? mutato nomine, de te fabula narratur, *congeſtis vndique ſaccis Indormis inhians & tanquam parcere ſaccis Cogeris aut pictis tanquam gaudere tabellis. Vt ædibus,*] id eſt, domibus priuatis, ſcilicet paternis *Vacuis*] ſcilicet patre, matre, ſorore, & reliquis familiaribus. *Eſſet ſola*] ſcilicet domi. *Ibā*] ſcilicet, ad eam.

Omnia canſabar, ſtiuam, dentale, iugúmque
Lora iugi, rullam, deerant quæcunque petebam
E ſoceri lare; ſola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi: piſcator, venator, & auceps
Factus eram, & ſolers ſtudia intermiſſa reſumpſi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tuliſſet,
Ad ſoceros ibat, gener officioſus habebar.
Nocte ſemel media ſubeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fueram cum virgine) furem
Eſſe rati inuaſere canes: ego protinus altam
Tranſiliens ſæpem, vix ora latrantia fugi,
His tandem ſtudijs hyemem tranſegimus illam.
Ver redijt, iam ſilua viret, iam vinea frondet,
Iam ſpicata Ceres, iam cogitat hordea meſſor,
Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis,
Ecce dies genialis adeſt, mihi dicitur vxor.
Sed quid opus multis? non expectata duobus
Venit, & in portum vento ratis acta ſecundo eſt.
Tum boue mactato, gemina conuiuia luce
Sub patula inſtructis celebrauimus arbore menſis.
Adſunt Oenophilus, multóque ſolutus Iacchо,
Tempeſtiua dedit toto ſpectacula vico,
Et cum multifori Tonius, cui tibia buxo.
Tandem poſt epulas & pocula, multicolorem.

Ventriculum ſumpſit, buccáſque inflare rubentes
Incipiens oculos aperit, cibiſque leuatis,
Multotiéſque altis flatu à pulmonibus hauſto
Vtrem implet, cubito vocem dat tibia preſſo,
Nunc huc, nunc illuc, digito ſaliente, vocauit
Pinguibus à menſis iuuenes, ad compita cantu
Saltidico, dulcique diem certamine clauſit
Et iam tres hyemes abiere, & proximat æſtas.
Quarta dies rapidis ſi qua eſt bona, præterit horis,
Si qua placent, abeunt inimica tenacius hærent.
For. *Fauſte viden' vicina pecus vineta ſubintrat.*
Iam, ne fortè graui mulcta taxemur, eundum eſt.

Omnia cauſabar,] Pergit quò occeperat, docens Fauſtum amorum ſuorum exitum optatis videlicet nuptijs. *Omnia cauſabar*, ſcilicet excuſabam, ſeu accuſabam & accuſationem intermiſſæ operæ adducebam, vt in Mœri. *Cauſando noſtros in longum ducis amores. Stiuam*] id eſt, manicam aratri, qua regitur. *Dentale*] id eſt, lignum ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius, ad illum 2 Geor. *Duplici aptantur dentalia dorſo. Rullam*] id eſt partem à ruendo dictam. *E lare*] id eſt, domo. *Soceri*] ſcilicet futuri, quia deſponſatione facta. *Non deeram mihi*] id eſt, officio meo, vt vtilitati meæ. *Studia intermiſſa*] ſcilicet tempore languoris, vt prius dixit, *Gener*] eſt coniux filiæ, & dicitur ad ſocerum & ſocrum correlatiuè. *Iam Ceres*] id eſt, ſeges, aut frumentum. *Spicas*] id eſt, ſpicas habens. *Lampyrides*] ſunt papiliones quædam, quæ Nitedulæ, & Cicindulæ dicuntur, de quibus *Sipontinus ſic:* Cicindula à Græcis Lampyris dicta quidam Noctilucam, *quod noctu luceat Nitedulámque vocant.* Non antè matura pabula, aut poſt deſecta conſpicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compreſſu obumbrata. Huius animalis ſtellantes volatus, maturitatis hordei ſignum ruſticis præbent, mira benignitate naturæ. Ab hac lychnus penſilis, quem vulgo lampadem vocant, Cicendula appellatur, quæ nocte tota ſeruatur accenſa, & Lampyridos inſtar lucet. Mart. de Cicendula, *Ancillam tibi ſors dedit lucernæ, totás quæ ſimul exigat tenebras.* Scribitur autem Græcè

λαμ-

λαμπυρὶς ιδος, sed pro, u, etiam, y, scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem denotant bene dicit. *Iam cogitat hordea messor. Splendidulis*, &c. *Dies genialis*] id est, in quo gignendis liberis in geniali thoro opera dètur. *Ratis acta*] id est, res de qua parum sperabatur optatũ sortita est exitũ. *Gemina luce*] solis, & tædarum. *Sub patula*] id est, semper patente. *Oenophilus*] id est, vini amator. Oenophorum autem vas magnum in quo vinum affertur, Iuuenalis, *Totum œnophorum sitiens*. οἶνος Græcè dicitur vinum. *Iaccho*] id est, Baccho, hoc est, vino solutus, soluit enim curas. Vnde Lyæus à λύω, id est, soluo dicitur Lyber pater. *Tonius*,] à tonando dictus *cantor*. *Cui tibia buxo*:] Ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibijs gruum, vnde & tibię dictæ. *Multicolorem ventriculum*] id est, folliculum quem inflare solent varijs paniculis tectum, vulgò musam cornutam vocant, eo quòd obcuruam fistulam annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties*] satis humilè aduerbium, quo idonei abstinere dicuntur. *Vtrem*] id est, saccum illum ex corio. *Pinguibus à mensis iuuencs ad compita.*] id est, loca, quæ plures petere solent in quibus rustici choreas, & cæteros ludos exercent. *Cantu saltidico*,] id est, saltandi formam dictante. *Et proximat*,] id est, proximè appropinquat, aut instat. *AEstas quarta*] quia æstatem pro messe dixerat. *Dies rapidis*, &c. *Si qua*,] id est, aliqua; *dies*, id est, tempestas, *est bona*, id est, læta, prospera, *præterit horis rapidis*] id est, velociter transeuntibus. Id enim videtur lætis. *Inimica tenacius hærent*. Generalis sententia, qua finem facit, plura tamen, vt videtur, dicturus, sed à Fortunato ad coertionem pecoris auocatur. *Videri*] id est, vidésne. *Pecus vicina subintrat vinêta*] id est, loca vitibus consita vicina. *Eundum est*] id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. *Ne taxemur*] id est, damnemur. *graui mulcta*] id est, pœna pro dilecto danda.

Patula. Oenophilus. Iaccho. Lyæus. Tonius. Tibia. Ventricl

ECLOGA SECVNDA, DE INSANIA amoris. Inscripta Fortunatus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primum,
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

FORTVNATVS ET FAVSTVS.

CVr tam serus ades? quid te (iam septima lux est,)
Detinuit? gregibusne nocet hæc pascua vestris?
For. Fauste, Padus nostros qui præterlabitur agros
Creuerat, & tumidis ripas æquauerat vndis,
Nos, cura gregis omissa, priuata coegit
Publicaque vtilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisque operis, fluuiúmque arcere furentem.
Fauſt. Fert Padus exundans mala sæpius omnia, noster
Tityrus est auctor, qui pascua dixit, & arua.
For. Forsitan id verum, quando extra tempora, & vltra
Mensuram, atque modum subito concreuerit æstu:
Nunc autem id posci tempus: nam liquitur altis
Nix hyberna iugis, implent caua flumina, montes
Se exonerant, fluuioſque onerant: sic flumina rursum.
Se exonerant, pelagúſq; onerant, hominũ quoque mos est,
Quæ nos cunque premunt, alieno imponere tergo.

Cur tam serus ades?] In hac ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congruet, vt Fortunatus amores experiretur amaros. Amyntas à Marone inducitur pastor æmulus, vnde dicit, *inuidit stultus Amyntas*. Amynticos autem dicitur vindicatiuus. Talis autem proximus est. ad furorem & insaniam quum cœptis desistere cogitur Vtrumq; deducitur videtur ab ἀμύνομαι quod est vlciscor, punio, repugno. Principium colloquutionis est de inundatione Padi quam Faustus accusat: quo minus affuerit illis diebus cum pecore. *Cur tam serus*] id est, tardus, sed vtrumque sic accipio, vt ad tempus referatur. Virgilius. *Tardi venere subuĕi*. Nam lentus, piger, oscitans etiam mane venire possit, serus autem vespere duntaxat etiã si celer, & præceps.

Iam ſeptima lux] ſeptimus dies. Prima tamen lux,& primus dies, differunt autore Valla.Nam prima luce facio quòd in prima parte diei: primo die,quod toto ipſo die qui primus eſt. *Gregibuſne nocent*] Quaſi dicat minime : quum ager Mantuanus ſit optimus. Vnde Maro : *Et qualem infœlix amiſit Mantua campum. Padus*] fluuius eſt maximus Italiæ, in quem iuxta Mantuam influit Mincius, vnde de vtroque dicit Maro, in Tityro : *Hic inter flumina nota, & fontes ſacros, frigus captabis opacum. Noſtros ergo agros*] id eſt, Mantuanos. *Nos cura gregis obmiſſa,*] aut omiſſa vulgatius Horatium ſecuti, depoſito, b, dicimus omiſſa & omiſi, prima Breui. *Nocturniſque operis*] id eſt, operationibus aut operarijs. Nam vtrumque, ſignificat hæc opera. *Fert Padus exundans mala ſæpius omnia,*] portenta, aut indicia futuræ calamitatis : *Noſter*] id eſt, noſtras aut compatriota noſter. *Tityrus*] id eſt, Maro qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. *Eſt auctor :*] in fine primi Georgicorum, poſt cædem Cæſaris, quam tot mala ſequuta ſunt. Quia fluuiorum rex Eridanus, *campóſque per omnes, Cum ſtabulis armenta tulit.* Idem enim eſt Padus, & Eridanus ab Eridano, ſeu Phaetonte, filio Solis, qui in eo ſubmerſus dicitur denominatus. Idem dicit Horat. 1. Carminum de Tiberi. *Vidimus flauum Tiberim, retortis Littore Hetruſco violenter vndis, Ire deiectum monumenta regis, Templáque Veſtæ. Qui paſcua dicit, & arua*] id eſt, Bucolica, & Georgica. Prudenter Æneida tacet, vt cuius lectio ad ruſticum non ſpectat : Horatius autem in ſermonibus reticet, quia tunc nondum erat emiſſa. *Forſitan*] Bene forſitan, ne portentis fidem priſcorum adhibere cẽſeatur,quæ vero intempeſtiuè fiunt nihil portendere videntur præter ſe. *Nam liquitur*] id eſt, liqueſcit & defluit. Virgil. Georgicorum primo. *Vere nouo gelidus canis quum montibus humor Liquitur.* *Montes*] nominatiuus eſt, quia montes implent caua flumina, id eſt, alueos fluminum. *Se exonerant*] videlicet montes & onerant flumina, flumina rurſus onus ſuum in mare demittunt. Nam omnia flumina intrant mare, & mare non redundat. Vnde ruſticè dixit : *Pelagúſque onerant.*

Omnia.
Noſter.
Eridan.
Liquitur

Quæ nos cunque] Tmesis, id est, incisio est pro *quæcunque nos*. Dicitur autem Tmesis, non Temesis. *Alieno imponere tergo*] vnde de Phariſęos ſaluator, Matthæi vigeſimo tertio, *Alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.*

For. *Sed iam contractum reuocat ſuus alueus amnem.*
Fauſt. *Decreſcente Pado, dictu mirabile, noſter*
Fortunate, lacus maioribus effluat vndis.
Vrbs natat, obſcuræ fiunt cellaria foſſæ.
Lyntre cados adeunt, labens ad vina miniſter
Ridet, & ix imis fertur grauis obba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa & magna ferent aliquando incommoda ciues.
For. *Commoditas omnis ſua fert incommoda ſecum.*
Et ſorti appendix eſt illætabilis omni.
Fauſt. *Hactenus Eridanus: noſtros repetamus amores.*
Quandoquidem nunc alma Venus mouet omnia, cœlum
Luce tepet nitida, tellus viret, arua volucres
Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia fœtant.
For. *Tu tua luſiſti, ſed [illegible] aliena ſequamur.*
Námque tibi noti referam paſtoris amores.
Vt doceam Veneris nihil eſſe potentius igne.
Pauper & infeſto ſub ſidere natus Amyntas,
Sex vitulos, totidémque pareis ætate inuencas,
Armentique patrem ducens in paſcua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis vbi Mincius vndis
Alluit herboſos fugiens perniciter agros.
Arx noxa propter aquas pinnatis ardua muris
Eſt Coitus, campo moles fundata paluſtri,
Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis vndam,
Vitis vbi amplectens longis dumeta lacertis,
In vada curuata ripæ ſupereminet vmbra,
Piſcibus inſidias tendebat arundine, & hamo.
Meſſis erat, ſolis rapidi violentia aduſtos
Proſciderat campos, finem Philomela canendi
Fecerat, & neque lux paſſim morientibus herbis.
Paſcere oues poterat, neque nox humore cicadas.

Dúmque incumbit aquis, ſtudióque intendit inani,
Taurus (vt auditum eſt) primum vexatus ab œſtro.
Mox canibus, demum furaci à milite ſyluis,
Abditus, ex toto confeſtim euanuit agro.

Sediam contractum] Non interrogatiuè, ſed indicatiuè legatur. *Suus alueus*] id eſt, proprius, aut debitus, aut hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Decreſcente Pado dictu*] id eſt, vt dicatur, vel dum dicatur. *Mirabile, noſter lacus*] vicinus vrbi noſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus; Mincius enim ex Benaco fluit. *Lyntre*] id eſt, ſcapha, aut alia nauicula. *Grauis obba*] id eſt, lagena. Perſius ſeſſilem vocat, eo quod lato fundo quaſi ſedeat, dicens Satyra quinta, *Exhalet vapida læſum pice ſeſſilis obba.* *Melioribus horis.*] vnde Iuuen. *Diſtat enim quæ ſydera te excipiant, modo primos incipientem Edere vagitus & adhuc à matre rubentem.* Sed in Ethnicis, quã Chriſtianis conſonantius. Verùm ſi non trahimur, aut compellimur inuiti, ducimur tamen zelo, & incitamur. *Appendix illætabilis*] quia in hoc mundo non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant amaroris. Nam extremum gaudij luctus occupat. *Appendix* dicitur quod appenditur. *Illætabilis,*] De qua non eſt lætandum. Sic Æneid. 4. *Hinc Deprani me portus, & illætabilis ora.* Multa ſunt prouerbialiter dicta, notatuq; digna. Boetius dicit ſe didiciſſe, in foribus Iouis eſſe duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminemque naſci, qui non aliquando ex vtroque bibat. *Hactenus Eridanus*] ſcilicet dictus eſt, id eſt, inundatio Padi. *Noſtros repetamus amores quandoquidem nunc*] ſcilicet in vere, præcipuè dum nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſima datur opera, Vnde Vernæ dicti quod ferè verno tempore gignuntur. *Alma*] quia diua creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conſeruat genus noſtrum. *Arua volucres.*] Mar. *Hinc volucrum concentus in aruis Exhilarant*] ἱλαρὸς, Græcè; vnde hilarum Terentius dixit facit, hilaro verbum, quod eſt, hilarem, & lætum facio. *Nunc omnia fœtant*] id eſt, fœtus producunt. *Tu tua luſiſti*] id eſt, tuos amores fœliciter ceciniſti. Eſt enim ludere, res non graues canere. Vnde Virgil. in Bucol. *Et ipſum ludere quæ vellem, calamo permiſit agreſti.* Et Ouid.

Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum, ingenio perij Naso poeta meo. Ita Maro in culice, *Lusimus Octaui gracili modulate Thalia. Atque vt araneoli tenuem formauimus orsum. Sed nos aliena sequamur*] Non enim Fortunato vt dixi infortunia amorum congruunt. Ea enim dicturus est, *Veneris nihil esse potentius igne.*] Mar *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Et ideo de tempore quo amant belluæ, dicit, Georg 3.

Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sæuior errauit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes vrsi, stragémque dedere
Per syluas; tum sæuus aper, tum pessima tigris,
Heu malè tum Libyæ solis erratur in oris.

Et infesto sub sidere] id est, molesto, & inferenti, quasi vim, quod plus est, quam si infausto, legendum sit. *Ad Coitum*] id est, ad arcem sic dictam, quod esset ad fluentem Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, nascentis. *Perniciter*] velociter. *Arx noua*] castellum notat. *Propter aquas*] id est, iuxta Ver. Geor. 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam. Propter aquam, tardis ingens vbi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.* Sed quæram quum ille in laudem Mincij dixit, *tardis fluxibus.* (Est enim sic vtilior nauigantibus aduerso præsertim flumine) cur hic dicat, *fugiens perniciter.* Sed dicemus id ad inundationnũ pertinere, qua flumina tarda alias, pernicia fiunt. *Longis lacertis*] id est, brachijs, quia labruscæ non putantur, nec resecantur. *Arundine & hamo*] id est, hamata arundine, i. virga tenui. *Sciderat*] mutauit, fecítque. *Prosciderat campos sinem philomela*, Nam scindo scidi priorem corripit Æneid. 3. *Hesperium Siculo latus abscidit, arua aque & vrbes.* Vbi Seruius tamen videtur sentire, debere produci. Nam metri, inquit, causa syllabam corripuit. Verùm non legitur, corsepta quum contrà sæpè reperiatur. Hor. 1. Car. *Nequicquam Deus abscidit, &c.* Posset fortè legi. *Soluerat*, aut quid simile. *Neque lux*] id est, diurnum tempus. *Neque nox humore*] id est, Rore. Virg. *Diumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ. Studióque intendit inani*] piscando hamo, vnde parum vtilitatis consequitur, præsertim prætermissa custodia armentorum. *Ab æstro*]

Vesper

Vespæ genus est, sic Græcè à sono dictum. *Mox*] id est, paulo post, vexatus à canibus. *demum*] id est, tandem, aut vltimo. *Abditus*] id est, absconditus. *A milite*] id est, viro belligero humilis conditionis, vnde furaci addit. Non enim militem dicimus equitem auratum, sed milesimum quenque, id est, quemlibet è numero millenario, etiam vilissimum. Vnde milites Romani potissimum pedites vocabant.

Quod puer vt nouit, tumulum conscendit, & alta
Voce bouem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit, vt frustra niti se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequiturque per inuia taurum,
Illum per caulas & per stabula omnia quærens,
Per colles, Benace, tuos per consita oliuis
Iugera, per virides ficis, & vitibus agros.
Venerat ad sublime iugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longe lateque patentes.
Lux ea sacra fuit Petro frondente sub vlmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebátque leues buxo resonante choreas.

Faust. *Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper*
Irrequietum animal, gaudet sudore, peracto
Mane sacro, festa (quando omnibus otia) luce
Ipsa oti ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluuiem, audito properat tibicine ad vlmum,
Hic furit, hic saltu fertur bouis instar ad auras,
Quam rastris versare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.

For. *Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas*
Rusticus ipse? tuis malus es, tibi pessimus ipsi?

Faust. *Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.*

Quod puer] Prosequitur historiam, aut argumentum cœptum. *Prospicit*] porro aspicit Æneidos primo. *Nauem in conspectu nullam treis littore cernos prospicit eranteis. Vt*] id est, postquam. *Per caulas & per stabula omnia quærens*

per colleis Benace tuos] Non longè ergo distat, ita vt de eo intelligi posset, quod dixit. *Noster lacus, &c. Sulfuris arcem,*] à sulfure denominatam. *Benacum*] qui vt Larius ex alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*] ad vincula, vt videtur, kalendis Augusti. *Buxo*] id est, fistula ex Buxo, Maro. *Tympana vos buxusque vocat Berecynthia. Ipsa oti ac*] Sic Maro in fine Georgicorum. *Ignobilis oti*, pro otij dixit. Nam vt hic otij scribas, versus non patitur. *Bouis instar*] id est, in morem, quod Valla, vt dixi, improbat. *Quam rastris*] scilicet in cœmiterio aut alio loco sacro aut area publica. *Facit Orgia Baccho*] id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa. *Calcibus*] à nominatiuo calces. Sic enim scribendum præcipiunt, estque incerti generis. Virg. *Ferrata calce fagitat.* Alibi mas. leges *Inerti mole*] id est, pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi,*] confessus enim fuerat suos amores, vnde posset in eum dici illud Horatianum: *Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam?*

For. *Continuit gressum baculóque inixus acerno,*
Intermisit iter, donec miteſceret æstus.
Ah puer infœlix, æstus te maior in vmbra
Corripiet, nudam videas ne in fonte Dianam
Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem,
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in vndis
Dum sedare sitim properat, sitit amplius. at tu
Exteriorem æstum fugiens intrinsecus ardes:
Quam melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Adreliquum rediſſe pecus, seruasse iuuencas,
Amissi bouis æquo animo dispendia ferre,
Quam dum conaris nil perdere, perdere teipsum?

Faust. *Sed post iacturam quis non sapit? vtile non est*
Consilium post facta dare, quod oportuit ante.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum] reliqua prosequitur. *Baculo acerno*] ex acere arbore. Acer enim prima breui, huius aceris secundum Priscianum, facit: Vnde acernus, a, um. *Intermisit iter*] quod habuit ad inquirendum taurum. *Ah puer infœlix*] Acclamatio Fortunati. Sic illic: *Ah virgo infœlix, quæ te dementia cœ-*

pit; *Nudam videas ne in fonte Dianam Claude oculos*] id est, auerte oculos tuos ne videas vanitatem. Sed ad fabulã alludit. Actæon enim quia Dianam imprudens nudum vidit, à canibus discerptus est. *Blandis neu des Syrenibus aurem*] Nam Syrenes, vt aiunt, Surda aure transire oportet, vt inquit diuus Hieronimus. Fuerunt autem, auctore Seruio in fine tertij Æneidos, tres, in parte virgines, & in parte volucres. Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum vna voce, altera tibis, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelorum in Capreis insulis habitauerunt, quæ illectos suo cantu, in naufragia deducebant. Secundum veritatem, meretrices fuerunt quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictæ sunt inferre naufragia. Has Vlysses contemnendo deduxit ad mortem. Hæc ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua, quæ nunc Neapolis, id est, noua vrbs dicitur, olim fuit denominata Leucosia & Lygia. Dicuntur autem ab eo, quod est εἴρειν, quod significat connectere, & retinere, & aspiratio conuertitur in S. Harum cantum ad Vlyssem transtulit Cicero in carmine, cuius principium est: *O decus argolicum, qui puppim flectis Vlysse, &c. Sors tua Narcisso similis.*] Is enim secundum Ouid. Met. 4. cum superbia formæ elatus cæteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem conuerti meruit. *Dum sedare sitim properat*] in fonte videlicet. *Sitit amplius*] amore sui illic visi. *Intrinsecus ardens*] æstu amoris. *Quàm melius*, id est, quanto. Sic Virg. in 7. *Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis Quam magis, &c. Nisi te sic fata tulissent*] Imputat fatis, sed tamen immerito, vt legitur apud Aulum Gellium, lib. 6. cap. 2. *Hei mihi, quid damnant mortales*] *numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, quam tamen ipsis Vecordi, præter fatum, sint mente dolores, Multi ergo fatis imputant.* Iunenal. *Hunc ego fatis imputo.* Et alibi. *Fata regunt homines.* Et Manilius. lib. 3. *Fata quoque, & vitas hominum suspendit ab astris. Sic fœlix aut triste venit per singula fatum.* Fatum. Verum fatum variè accipi solet: vtcunque tamen accipiatur, Dicemus non imponere arbitrio nostro necessitatem,

etiam si fata viam inueniunt. *Consilium post facta est* inquit, *imber post tempora frugum*,] bene ad suum institutum conuertit, ne non rusticus putetur. Vt autem Maro inquit. *Dulcis satis humor.*

For. *Vna puellares inter pulcherrima turmas,*
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos
Nata quaterquinos, vel circiter, ore nitenti,
Vrbanis certare potens, & vincere nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clausum velamen aheno
Clauiculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, noua candicat instita lapsu
Linea rugoso, pedibúsque allabitur imis.
Hanc puer vt vidit, perijt flammásque tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes,
Ignes, qui nec aquis perimi potuere, nec imbri
Diminui, neque graminibus, magicisue susurris,
Oblitúsque greges, & damna domestica, totus
Vritur, & noctes in luctum expendit amaras,
Sæpe grauescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum inuenis cohibere furorem.
Dicebam, miserande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imo Satanum
Pessimus ex illis, quos noctibus atque diebus
Ter tribus, in terras fama est exæthere lapsos.

Vna puellares] Non attendens ad interloquutionem Faustinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cuius amore exarsit. *Nata quater quinos*] id est, viginti, quæ ætas rusticis vxorem ad laborem expetentibus grata, cum vrbana iunior placeat. vt in Eunu. *Anni quot? sedecim, flos ipse, &c. Vrbanis nymphis*] id est, sponsis, aut puellis pro nymphis habendis: Est autem datiuus, more Virgiliano, *Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas*, id est, tecũ: & cum nymphis, sed durius additur, *& vincere*, cum sequatur *nymphis*. Nam subaudire oportet *eas*. *Aureolis*] id est, parum aureis, sicut à *luteo luteolum* deduxit Maro *Limbus*] id est, vestis oblonga. *Aheno*] id est, æreo. *Clauiculo*] id est, spintre.

Fulgenti

Fulgenti ferro] ex vsu aut artificio, aut ex eo quod albũ ferrum vocant. *Stringit in angustum*] vt gracilior habeatur. Nã si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. *Noua instita linea*] id est, fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuisum constructuantur, sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat Instita noua ex lino, quæ rusticè conuenit. Nam instita lanea, & serica stolæ matronali congruit. *Allabitur imis pedibus*] id est, ad imos pedes defluit. Horatius Sermonum primo. *Nil mediũ est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas, Quarum subsuta talos tegat instita veste*: est autem instita tenuissima fasciola, quæ Prætexta dicitur, vt inquit Acron ad dictum locum. *Lapsu rugoso*] id est, plicas contracto. *Hanc puer vt vidit, perijt.*] Naso. *vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Flammásque tuendo*] id est, inspiciendo: hic actiuè accipitur. *Ignes, Ignes*] Bona & artificiosa repetitio, *qui nec aquis*] Vnde ædituus apud Gellium libro decimo-nono, capite nono.

Quid faculam præfers phyliros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hic lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæua extingere venti,
Aut imber cœlo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c.

Neque graminibus] Id, conqueritur Apollo apud Nasonẽ. *Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis. Magicísue susurris*] id est, incantationibus, quæ obscurè remordente conscientia proferuntur. *Quis te Deus*] ex veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie, cum vnum credimus Deũ, inepta esset, nisi abusiuè, vt dixi ex poetico more inferos dicamus Deos, & amorem, aut virtutes & vitia. *In istas ambages*] id est, inextricabiles errores. *Sed non Deus*] Corrigit ergo quod dixerat Deus, Imo, inquit. *Satanum pessimus*] à nominatiuo Satan, huius Satanos, sicut Titan Titanos: Pçan Pæanos. Peccant ergo qui etiam Satanas satanæ media breui proferunt. *Ter tribus*] id est, nouem noctibus, & totidem diebus ex nouem choris Angelorum.

Dic age, si nosti quenquam: reminiscere, si quem

Videris hoc pacto ditescere, surgere in altum,
Dilatare domum, maioribus horrea aceruis
Complere, his studijs extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus?
Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumunt dentibus artus.
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnys:
Sed nullū est tam immane genus, tam barbara nusquā
Gens, quæ fœmineos non execratur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & iurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes.
Hinc quoque deletis euersæ mœnibus vrbes.
Ipsæ etiam leges, rubrísque volumina loris
Clausæ vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Vt leges audiuit, ad hæc respondet Amyntas.
(Ciuis enim fuerat puer, & versatus in vrbe)
His monitis prudens, & circumspectus haberi
Niteris: & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat,
Ipse sibi blanditur homo, solersque putari
Vult animal, tamen incautus sibi multa tetendit
Retia, & in foueam cecidit, quam fecerat antè.
Liber erat, seruile iugum sibi condidit ipse.
Pondus, id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuere patres, nec possumus ipsi,
Nec seruare ætas poterit ventura nepotum.
Aspice quàm stulta est hominum prudentia: cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
Forsitan in volucrem moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, quid latras? legum Deus auctor, & ipsis
Non parêre, sapit magnam nimis impietatem.

Fauſt. *Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.*

For. *Quid fuerim reris, quamuis pannosus, & asper*
Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam:
Nec mihi sese alius poterat componere pastor.

Fauſt.

Fauſt. *Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino,*
Alter eris Marius, raſo ore videbere Carbo.

For. *Talia reſpondit ſic obiurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus inuidit, conceſſa voluptas
Viſa bonum nimis excellens & vota repreſſit,
Legibus inuentis, vt equi ligat ora capiſtro,
Ne quocunque libet flectat veſtigia, ſeſſor:
Quæ mea ſit, me cogit amor ſententia fari
Liueráque ora: qui non communicat vſum
Coniugis, inuidus eſt, liuorem excuſat honeſtas
Introducta vſu longi liuoris iniquo.
Nam dum quiſque ſibi retinet ſua gaudia, nec vult
Publica, communis mos ac longæuus honeſtas
Factus & hunc morem fecit dementia legem.
Inuidiares amor eſt, res inuidioſa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, inſano rediens ab amante, receſſi.

Fauſt. *Cernis, vt hic malus affectus, ſic lumina mentis*
Claudat, in errores vt ſponte feramur apertos?

Fort. *Cernis, vt à ſummo liuentia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando, ne fortè vagantes
Tempeſtas deprehendat oueis, diſcedere tempus.

Dic age] Progreditur in deteſtationem amorum, quo illum auertat: facitque id quaſi ſatyricè, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumq; per eos diteſcere. *Sunt qui noſtra ferant*] Tyranni qui ſanguinem & ſudorem pauperũ abſumunt, aut ad Cyclopas & Læſtrygonas aſpexit, aut ad Ægyptios à Iuuenale damnatos: ſed verius ad auaros, qui quicquid pauperes ſudore pariunt, deuorant. *Euerſæ vrbes*] vt Troia & alię (vt Horatius primo Sermonũ ſentit) multæ:

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Cauſa, ſed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, vt in grege, taurus.

Tetricos] ſeueros & rigidos, à Tetricis montibus aſperis. *Anteire*] colliſio eſt, ſicut in deinde, proinde, deeſſe, fieri ſolet. *Catones*] duo nominati ſunt ſeueriſſimi, maior ille

Censorius, & minor Vticensis. *Ipsæ etiam leges*] vt lex diuina, *Non mœchaberis*: lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De qua Iuuenalis: *lex Iulia dormis &c. Quas nec Antiqui potuere patres*] Sic beatus Petrus, Act. 15. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Sapiens dementia*] bona implicatio, sicut apud Iuuen. *Inter Socraticos notissima fossa cinædos*: quum nihil sit magis repugnans, quam Socraticum & cinædum esse: sed vt in Prologo Andriæ dicitur, *Multi faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant*. Videntur ergo sibi sapientes, quum sunt dementes, iniquam in se ferentes legem. Horat. *Quam temerè in nosmet legem sancimus iniquam? Quam fecerat ante*] Sic Dauid: *Incidit in foueam quam fecit. Forsitan in volucrem*] tanta est amantibus insania, vt etiam quæ fidei sunt irrideant. Graphicè ergo docet, quàm non sit sui compos quisquis amat. *Grandia de magnis*;] ne decori personarum immemor videatur poeta, (videtur enim altior hæc disputatio: quàm vt rusticis conueniat) inducit alterum interloquentem quasi minus habeat fidei? vnde Fortunatus more senum qui se laudant, & sua tempora vt Nestor apud Homerum, vnde Flaccus in arte. *Laudator temporis acti, Se puero*; dicit in adolescentia se fuisse pręstanti ingenio, & prudentia magna præditum. *Quid fuerim reris*] id est, arbitraris. *Quamuis pannosus*] id est, veste multis panniculis consuta, & crasso panno: *& asper sim modò*] id est, pannis annisque obsitus, vt inquit Comicus. *Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino, Alter eris Marius*] Qui procerus erat, & vt Appianus docet, vultu seuero, qui ex vultus diritate cùm nihil loqueretur, satis proferre visus quàm ingentem machinaretur cædem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate, qua cum iuniori Graccho conspirabat, adhuc iuuenis, seu imberbis erat: vnde ait *raso ore videbere Carbo*] alludens, ni fallor, ad carbonem quo nihil nigrius. *Vt equi ligat ora capistro Sessor*] id est, qui incidet equo. *Me cogit amor*] non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed amore coactũ. *Qui non communicat vsum coniugis, inuidus est*] vult errore, & hæresi Nicholaitarum etiam coniuges debere cõmunes

Reris.

Pannosus.

Carbo.

esse,

esse, & per inuidiam suam cuique datam, legem Iuliam in adulteros latam, quæ res quia honesta visa, liuorem excusat honestas, Honestatem autem introduxit longus sed iniquus, inquit, vsus, quæ omnia sunt ab insano, & demente amatore dicta. Vnde quam vidit, non maritali affectione amauit. *Inuida res amor est*] id est, inuidere faciens, quia nec regna parem, nec ferre Venus potest. *Liuentia*] subnigra & densa à liuore, qui est Macula plumbei coloris, ex compressu facta. Tibullus: *Tum succos herbásque dedi, quis liuor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.* Et quia talem inuidi contrahunt colorem, ideo liuidi dicuntur & liuor inuidia. *Baldo*] id est, à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ paraseeue, id est, præparatio.

ECLOGA TERTIA, DE INSANI amoris exitu infœlici, inscripta Amintas.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Agricolæ duram sortem, miserique furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

FAVSTVS ET FORTVNATVS.

Illa hesterna ruens Baldi de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia diuis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed veluti ex illis veniens, ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ouilia, sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic euertit, vt agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arua
His subiecta malis: grandis thesaurus in arca
Ciuibus eorum quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aëris iræ.
Nescio quis ventos, tempestatésque gubernat,
Id scio, sed neque si scio, sat scio, sed tamen ausim
Dicere. quid? vitáne ideo mulctabor in ipsa?
Numina si vt perhibent, orbem moderantur ab alto,

Extimo nil duros hominum curare labores,
Aſpice, quo tenuem victum ſudore paramus.
Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge paſtor
Fert miſer? infeſtus æſtate caloribus ardet.
Frigoribus riget hyberais dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, diſcrimina mille
Sollicitant, latro inſidias intentat ouili,
Atque Lupus, milesque Lupo furacior omni,
Vt manus aſſiduò detrita incalluit vſu.
Squaluit os, barba obriguit, cutis aruit æſtu:
Vna repentino rapit omnia turbine grando,
Hoc ſuperi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Neſcio quæ pietas & quæ clementia tantis
Cladibus inuoluat paſtores omnium egenos.

Illa heſterna ruens] Facto ex euentu paſtoribus colloquio, proſequitur Fortunatus infœlices amores Amintæ. Stilus, qui paſtoralis, facillimus eſt, quocirca breuiſsimus ero *Illa grando heſterna*] cuius meminit in fine præcedentis Eclogæ. *De vertice*] id eſt, ſummitate. Vertex enim dicitur ſummitas, à qua vertendum eſt, cùm altiùs ire nequeas, vt in capite & monte, *Baldi*] Baldus mons eſt. *Diuis*,] id eſt ſanctis. *Harcu'us*] ruſticè nomen, quaſi *bonus cultor*, aut *aruicola*, aut *retiarius*. ἀρκος enim dicitur *rete*. *Demolita*] i. deiecit, poſtrauit, calamitatem inferendo. *Caſas*] tuguria paſtoralia. Et proinde dicit; *paſtoralia tecta*. *Agricolis etenim*] Ordo eſt: etenim ſubſtantia. i. poſſeſsio & peculium, eſt agricolis pecus, & arua. *Nullæ aeris iræ*,] id eſt, tempeſtates; quaſi ab irato Ioue, qui & aër dicitur, illatæ. *Neſcio quis, &c.*] Ruſticè id dicit, ſed graphicè Sunt enim ruſtici impatientes calamitatis, ita vt in prouerbio ſit, *Qui ſua omittit, & ſenſus amittit*. vnde & AEneas amiſſa coniuge (quãquam ſummus alioqui deorum cultor) ait AEneidos ſecũdo. *Quem non incuſaui amens hominumq; Deumque? Aut quid in euerſa vidi crudelius vrbe?* Et iu Bucol. amiſſo nato, *Atque Deos, atque aſtra vocat crudelia mater. Vitãne ideo mulctabor*

in

in ipſa,] id eſt, ánne ob id viuens puniar? id quoque de more ruſticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malum, vtpote poſt fata. *Numina ſi vt perhibent.*] Epicurei enim negabant, vnde Maro in Bucol. *Nec curare Deum credis mortalia quenquam,* Lucr. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Horat. primo Sermo: *Credat Iudæus Appella, non ego, namque Deos didici ſecurum agere ævum.* Iudæum vocat *appellam,* id eſt, ſine pelle præputij, hoc eſt circumciſum. *Securum æuum,* id eſt, ſeorſum à cura mortalium. Vnde Epicurus iactabat ſe leuaſſe genus humanum duobus ſummè malis, metu & ſuperſtitione Deorum. Metu quidem, quia dixit vnum eſſe ſpiritus humani & beluini interitum, & ita non eſſe metuenda, quæ poſt mortem eueniunt. Et ſuperſtitione, id eſt, anxia religione, cùm dij non curent mortalia; ſed vtrumque impium, & ſceleſtum eſt, omnem pietatem & religionem deſtruens. *Extimo*] pro exiſtimo: exiſtimo autem, id eſt, cenſeo & iudico per x plurimi ſcribunt. Aeſtimo autem, id eſt, æris pretium conſtituo & liceor, per æ & ſt. *Diſcrimina,*] id eſt pericula. *Mileſque lupo furatior*] mes dicitur, quicunque ſtipendiũ belli gratia ſuſcipit. *Vna grando*] Vna calamitas quæ dicta eſt quod calamos, id eſt, culmos ſegetum terit. Eſt autem in ſermone multiplex pathos. *Quibus inclinamur*] adorando & ſacrificando nutu. Sic Hiarbas AEneid. 4. *Dicitur ante aras media inter numina diuum Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.* Et infra: *nos munera templis, Quippe tuis ferimus, famamque fouemus inanem. Incalluit*] id eſt, callum hoc eſt, tumorem, & duritiem induit, *paſtores omnium egenos*] AEnei. 1. *Omnibus exhauſtos iam caſibus, omnium egenos.*

Fauſt. *Fortunate, ſcelus nobis hæc omnia noſtrum*
Ingerit, ætherei ſententia iudicis æqua eſt.
For. *Quod ſcelus? an fuimus Chriſti vitæ inſidiati?*
Fau. *Iurgia, furta, iræ, Venus & mendacia, rixæ.*
For. *Quid meruêre boni? nec enim ſcelus obruit omnes:*
Et tamen vna omnes pariter peſſundat Erynnis.
Fau. *Heu neſcis, malè de ſuperis ſentire nefandum.*
His igitur, quæ ſcire nefas, neſcire neceſſe eſt.

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ.
Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium communæ iuuentæ.
For. *Mœror & affectus alij de cardine mentem*
Sæpe leuant, animo sermo venit æger ab ægro.
Faust. *Intellecta licet, pro re, pro tempore, fari:*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.
For. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores,*
Restat Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misero lachrymas impendere casu.

Fortunate, &c.] Ne approbanda videatur sententia Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum verbum. *Omnia mala quæ patimur peccata nostra meruêre. Ætherei sententia iudicis æqua*] Augustinus enim docet occulta quidem esse interdum diuina consilia, sed tamen nunquam iniusta. Hoc Maro Æneid.6. *Aut æquus amauit Iupiter*, & 10.Æne. *Rex Iupiter omnibus idem. Quod scelus*] graphicè exprimit rusticorum opinionem, qui sese insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus: Queris quod scelus? *Iurgia*] id est, contentiones quæ frequentes inter rusticos sunt, vnde pro magno bono duxit Maro *sepem*, dicens, *Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes*, &c. *Venus*] id est, luxuria carnis. *Quid meruêre boni?*] Non respondet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitus amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticũ, quæ Theologorum sunt enodare. Vnde dicit nefas esse de factis Dei inquirere. Satis enim esse debet, quia Deus ita vult qui nihil iniustum velle potest. Ideoque vbi diuina est præceptio, nulla debet esse percunctatio, vt Abraham nobis præclarè ostendit, dicente Diuo Augustino. Nam, filium non dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniantur: dicetur tantùm temporaliter puniri bonos, vt plus cõsequantur boni, malos autẽ ad vindictam. Est ita preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Mors autem peccatorum pessima *Nescire necesse est*] altiora te ne quæsieris: Mitte arcana Dei, &c. *Posthabitis*] id est, prætermissis aut minoris

habitis: vt, *Posthabui tamen illorum mea seria ludo, & posthabita coluisse Samo.* *Quas*] id est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum. *Semel insaniuimus omnes. Mœror & affectus alij*] id est, affectiones & passiones & perturbationes. *De cardine*] id est, de stabilitate. *Sæpe leuant*] id est, amouent. *Animo sermo venit æger ab ægro*] quia ab abundantia cordis os loquitur. Vnde Flaccus in arte. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitam, iuuat, aut impellit ad iram. Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit. Post effert animi motus, interpretc lingua. Sic habitus Cosmas sapiens*] Cosmas (vt opinor) Medices, Florentinus ille ditissimus & memoratissimus pater Laurentij, & auus Petri Medicis hîc intelligitur. *In postrema*] id est, in vltima. *Fata*] id est, mortem vsque. *Impendere*] id est, impertiri. *In misero casu*] id est, infœlici exitu.

Quas.

Cardine.

Cosmas Medices.

Præteriens illac paruo post tempore, rursum
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali, populo iam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atque tuos, pecus atque mapalia tecum,
Vt quondam moriens rapuit secum omnia Sampson?
Quum senio curuatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cum iam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusque recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta ferct, nisi mors præuenerit ætas.
Esto domi, vigila, obserua, super omnia semper
Prospice, quo tendas, & quò venisse dolendum est,
Ire caue: discerne vias, hominémque memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, leui tam perniciosa iuuentæ.
Ipse ego, cui pecudes, cui lac, cui caseus, ægrè
Vitam ago, tanta agros omneis inuasit egestas,
Tot duri rerum euentus, incommoda passim
Tanta, tot aduersis totus conuoluitur orbis.

Præteriens illac] Principium narrationis. *Illac*] id est, per

locum illum vbi dixi Amyntam amore languentem iacere. *Paruo post tempore*] Sic Maro: *Respexit tamen, & multo post tempore venit*. Vnde pòst, & ante gratia excessius, ablatiuum regunt cum suo, si volumus, casu, vt: post dictũ diem paruo tempore. Sine autem casuali, videntur aduerbia, vt postea & antea. *O iterum*] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abijciuntur: vt, ô vtinam, ô ego, neque corripiuntur sicut interdum in medio, vt in Buc. *Te Coridon ô Alexi, trahit sua quemque voluptas. Mens inconsulta*] id est, imprudens, cui nihil est consilij, aut pensi. Capitur enim inconsultus passiuè pro eo cui non est datum consilium, vt AEneid. 3. *Inconsulti abeunt, sedemque odêre Sybillæ*. Et tamen consulti videntur, qui consilium dent, sed reuera qui consuluntur sæpè, id est, à quibus prudentibus consilium petitur. Vnde non solum iurisconsultus, sed etiam iureconsultus dicitur, quasi in iure, aut de iure. *Veneno Ebria fatali*] id est, amore. *Ad fata*] id est, ad mortem ducente. Est enim amor venenum, quia per venas it. Vnde: *Vulnus alit venis*, nec tamen fato imputandum, sed nobis. Vnde D. August. Super illud: *Ego dixi, miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi*, ait: Ego peccaui, non fatum, non fortuna. De hoc tamen plura iam diximus. *Populo iam fabula*] id est, argumentum fabulandi non tamen dicit, *iam fabula facta*, quia ordo est, *factus iam populo fabula*. *Resipiscis*.] id est, iterum sapis, & ad sapientiam redis. *Pecus atque mapalia*,] id est, casas, & caulas Dicuntur etiam sic à Virgilio. Vt: *raris habitata mapalia villis*, & magalia, sed prima longa: vt AEneid. 1. *Miratur molem AEneas magalia quondam. Rapuit secum omnia Sampson*] vt Iud. 16. late describitur, nota est historia. *Senectam fato tibi dederint*] Qui enim, (vt Seneca dicit,) ad extremum fati peruenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem, vt fatalem quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est, centum viginti annos, vltra quos fata, id est, deorum constituta, negabant posse viuere. Et naturalem, quæ tres explebat, id est 90. annos. Tunc enim natura deficit, dicitur-que *mors merita*, id est, pro merito in remedium tot malo-

rum quæ ſequuntur, conceſſa. Et fortuitam ac violentam, quæ etiam in primo curſu contingere poſsit, quas omnes tangit Maro: AEneidos quarto ad finem.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitóque accenſa furore.

Hæc tibi cuncta ferent.] Vnde Flaccus in arte. *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum, Multa recedentes adimunt.* De incommodis ſenectæ, vide Iuvenalis Satyram 10. In qua dicit: *Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus Plena malis? Proſpice quò tendas*] id eſt, ad quem ſtatum, Perſius. *Eſt aliquid quò tendis? & quò*] id eſt, ad quem ſtatum. Ordo eſt, *& caue ire eò, quo veniſſe dolendum eſt. Eſto domi*] aut ſimpliciter dicit, aut quod Perſius. *Tecum habita, & noris quàm ſit tibi curta ſuppellex. Leui*] id eſt, facili & inconſtanti. *Te diuri rerum euentus*] Licet vt Valla docet in plurali frequentius dicatur euenta genere neutro, tamen etiam euentus legimus, vt AEneid. 6. *Cæcóſque volutat euentus.*

Accipe rem non auditam, non tempore factum
Præterito: ſed quàm lux hæc mihi protulit ipſi,
Vt mos, autumno pecudes creſcente totondi:
Mane foro expoſui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conſtare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula poſſum
Mercari hyberno niuibus, quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi conſtat Amyntæ,
Qui ſquis amat, dominæ munuſcula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, ſub quo pernoctat egeſtas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, ſatis eſſe ſolebat amanti.
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes, ventum eſt à gramine ad aurum,
Regia res amor eſt hac tempeſtate, receſſit
Mos vetus, & quædam mala lex inoleuit amandi.

Accipe rem non auditam] Continuat ſermonem, quem ad Amyntã habuit, in quo quod Amyntæ dicit omnibus dicit

qui ſimili capti ſunt morbo. Recitat ergo argumentũ pro re excogitatum. *Non auditam*] quia falſa ſunt ſæpe audita. Vnde Plautus: *Plus valet vnus oculatus teſtis, quàm auriti decem.* Id eſt, vnus qui ſe vidiſſe dicat, quam decem qui ſe audiuiſſe dicunt. *Autumno totondi*] alibi in Maio tondentur. *Sexaginta pondo*] id eſt, libras. *Mittere mala decem*] Virgil. in Bucol. *Aurea mala decem miſi: cras altera mittam. Purpurei flores*] Idem. *Tibi lilia plenis, Ecce ferunt Nymphæ calathis,* ſed id Amaſij poetæ vberiùs dicunt. *Et raptus ab arbore nudus*] Idem. *Parta meæ Veneri ſunt munera: Námque notaui ipſe locum aëriæ quo congreßêre palumbes. Gramen odoriferum*] Idem. *Tum caſia atque alijs intexens ſuauibus herbis, Mollia luteola ſpargit vaccinia caltha. Credebantur opes*] vnde, *Qui potuit violas addere diues erat. A gramine ad aurum*] Ouid. *Melius nunc omẽ in auro eſt. Regia res*] i. regalis, quod potius dicerem, ſed tamen & *morbum regium* vocant, qui regalem expetit ſumptum. *Hac tempeſtate*] hoc tempore turbulento.

Talia ſuadenti toruo mihi retulit ore:
Si cupis optatam mihi Fortunate ſalutem,
Da quod amo, noſtro hæc vna eſt medicina dolori,
Cætera quæ memoras, mihi ſunt tormenta, reuelli
Ex animo furor iſte nequit, mea pectora imago
Virginis obſedit, mecum eſt, mecum itque redítque,
Excubat & dormit mecum, caput, oſſa, medullas
Cor complexa, poteſt cum ſola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore ſecto
Surculus inſeritur trunco, natura duorum
Iungitur, & mixto coalceſcit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi ſe emerſit imago.
Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum
Pectora: ſenſus ineſt nobis & ſpiritus idem.
O me fœlicem, ſi cum mea fata vocabunt,
In gremio dulcique ſinu, nicueíſque lacertis,
Saltem animo caput hoc languens abeunte iaceret,
Illa ſua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & triſti fleret mea funera voce.
Siue ad fœliceis vadam poſt funera campos,

Seu ferar ardentem rapidi Phlegetontis ad vndam,
Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam.
O Dryades florumque deæ, mimphæque decentes.
O nemorum Syluane pater, seruate precamur
Collibus in vestris gelidísque in vallibus omne
Syluarum ruríque decus. circumdate, saltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.
Ista, præcor dominæ seruate in funera nostræ,
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite, quæ circa tumulum, superáque iacentem
Componantur heram, tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signatáque verba relinquent
Ista sepulturæ, relegenda nepotibus olim:
Hic tegiter virgo: cui nil quin diua vocari
Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti] Recitat responsum miseri amantis, solam puellam deposcentis, vt Charinus Terentianus: *nihil aliud volo nisi Philumenam.* Bene dicit *suadenti* & non *persuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iste*] id est, quem tu commemorasti, & dixisti in me esse. *Excubat*] id est, Excubias agit, hoc est, vigilat mecum: Æneid. 4. *Illum absens absentem auditque videtque.* Id quoque Phædria optat sibi à Thaide fieri in Eunuch. *Me ames, me desideres, me somnies, me expectes, de me cogites, me speres, me te oblectes, mecum tota sis, &c. Caput*] vnde furor in amante. *Ossa medullas*] Æneid. 4. *Est mollis flamma medullas Interea, & tacitum viuit sub pectore vulnus.* vnde hic addit. *Cor complexa*] Hinc enim dicitur cura, quòd cor vrit. *Surculus*] id est, insita, quæ pullulat virgula. *Duo corda vnum*] vnde Corinth. 6. *Et erunt duo in carne vna.* Hic autem non ex re sed ex actione dicitur, quia nondum adhæsit, qui autem adhærit, vt ibidem dicitur meretrici, vnum corpus efficitur. *Et spiritus*] id est. animus, quia Græcè ἄνεμος spiritus, seu ventus dicitur. *O me infœlicem*] graphicè exprimit affectionem miserè amantis, cui dulce videtur in complexu amatæ mori. Virgil. in Bucol. *Hic ipso tecum consumerer æuo. Illa sua nobis &c.*] ex Tibullo fere sumptus locus, aut

ex epistolis Ouidij. *Tristi voce nænias cancndo. Siue ad fœlices campos*] id est, Elysios. De quibus AEncid. 6. *Deuenére locos & amœna vireta Fortunatorum nemorum sedésque beatas, &c.* Hoc Paradisum vocamus. *Phlegeton*] fluuius infernalis ab ardore dictus. *Nec sine te fœlix ero, nec tecum miser vnquam*] Ex affectione, vt dixi loquitur, non ex debito consilio, itaque non est putandum, eam esse poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui non discernentes, quando ex sententia, & quando ex alterius introducti loquuntur poetæ, indifferenter citant, quasi ita senserint. Maro autem sentit etiam amores perdurare post fata: vnde in eodem sexto AEneid *Curæ non ipsæ in morte relinquunt*. Quin putauit easdem permanere affectiones dicens. *Quæ gratia currum, armorumque fuit viuis, quæ cura nitentes pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.* juxta quod dictum est: *Qualem te inuenio, talem te iudico.* Et ita quia æterna est damnatis peccandi libido (non enim immutari possunt) meritò est æternum supplicium. Sed ad rusticum redeamus Amyntam, cui insanus amor non persuasit, , quòd Prophetæ diuinitus persuasum erat, dicenti: *Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. O Dryades*]id est nymphæ arborum & precipuè quercuum, quia δρῦς δενδος quercus dicitur. *Floriúmque deæ*] quæ Napeæ dicuntur. *Nymphæque*] scilicet aliarum rerum, vt montium quæ Oreades, & fluminum, quæ Naiades dicuntur, & marium quæ Nereides, & arborum quoque, quæ Hamadryades. *O nemorum Syluane pater*] vnde à syluis denominatus. Hic quoque aduenisse dicitur ad Gallum amore pereuntem à Virgilio in Bucolicis,

Venit, & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas & grandia lilia quassans.

Vnde dicit: *Seruate, precamur*, quia nymphæ amare, & amari solent. *Seruate inquit Deus,*] id est, ornatum florum & herbarum, ne floribus obsit. Virg. Geor. 4. *Nec oues, hœdique petulci Floribus insultent, aut errans bucula campo, Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas. Ista*] Id est, vestra dona, *dominæ nostræ*] sic enim & Græci & Latini, & Barba-

ri vxores vocant. Vnde Maro in Diris, *Quod mea non mecum domina eſt: Circa tumulum*] Credebant enim in veteri ſuperſtitione beatas animas, quarum corpora molliter requieſcerent. Vnde Perſius: *Nunc non cinis ille poetæ Fœlix? non leuior Cippus nunc imprimit oſſa: Laudant conuiuæ, nunc non è manibus illis, Nunc non è tumulo, fortunataque fauilla Naſcentur vio'æ?* Et Iuuenalis: *Dij maiorum vmbris tenuem & ſine pondere terram, Spirantéſque crocos & in vrna perpetuum ver, Qui præceptorem ſancti voluêre parentis eſſe loco*. Et Martialis: *Sit tibi terra leuis, mollique tegaris arena*. Ouid. *Oſſa quieta, precor, tua requieſcite in vrna. Et ſit humus cineri non onerоſa tuo.* Contra imprecatur Tibullus: *O tu qui Venerem docuiſti vendere primus, quiſquis es infœlix vrgeat oſſa lapis. Triſtes ad buſta puellæ Pierides*] id eſt, Muſæ: Iuuenalis: *Pierides, proſit mihi vos dixiſſe puellas.* Buſtum dicitur quaſi bene vſtum, locus vbi vrna condebatur. Vrna autem ab vrendo dicta, quòd vſtorũ teneret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc vt nunc faciunt, terra condere ſolebant corpora defunctorum, cœperant ea concremare quia per bella & inuidiam eruta videbant aliquando oſſa: Diuerſitatem tamen hanc ex Philoſophis ortam putant, vt qui ex terra potiſsimum ſumpta putarent, terræ mandarent corpora: qui ex igne, & igni, &c. *Lamentabile carmen*] Næniam funebrem, aut corpore nondum ſepulto Epicœdion, & eo ſepulto Epitaphion. In Daphnide autem dicit Maro: *Et tumulo ſuperaddite carmen. Relegenda nepotibus*] id eſt, minoribus aut poſteris.

O virgo, ſi te tantus conſumeret ardor,
Per centum Scylias ad te, per mille Charybdes
Tranarem: laturus opem: tu ſæuior hydra,
Me fugis, at culpæ nihil eſt in virgine, nam me
Neſcit adhuc: ſi ſciret enim, ſuccurreret vltro.
Nec puto ſub mitti tam ferrea pectora vultu,
Signa tamen vultus fallacia, ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam noſtros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus auerterit, ibunt

In lachrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.
Oderit illa licet ſemper, fugiátque ſequentem,
Iſta tamen quocunque ferar, me cura ſequetur.
Ite procul medicæ, non ſum ſanabilis, artes
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum eſt)
Carmine pallentes animas reuocatis ab orco.
Ite procul, vanis precibus qui flectere diuos
Creditis: aduerſum eſt, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor, & iuuat ire per altos
Soliuagum montes, per luſtra ignota ferarum.

O virgo, &c.] Sunt verba Amyntæ per apoſtrophen puellam abſentem alloquentis. *Per centum Scyllas*] numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charibdis, pericula ſunt maxima in mari Siculo; finguntur autem à Poetis eſſe monſtra marina, ex puellis tranſmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis, mulier vorax. De Scylla dixi in Bucol. *Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſequuta, &c.* De Charybdi & etiam Scylla Æneid. 3. *Dextrum Scylla latus, læuum implicata Charybdis Obſidet*] Et ita, quia vt dixit Horatius in arte: *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitij fuga, ſi caret arte:* ideo de eo qui vnum periculum euitans, in aliud incidit, dici ſolet: *Incidis in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu ſæuior hydra*] quã Hercules tandem exuſsit, cũ amputato vno capite, ille ſemper bina repullulare videret. Erat enim lacus quem exuſsit, & locum fertilem reddidit, ſed ſerpens aquatica fingitur. *At culpæ*] id amatoriè: Nam ſemper amicas aut purgant, aut non credunt peccaſſe. Vnde ille: *Nec ſi mihi credere tantum. Signa tamen vultus fallacia*] ſcilicet *ſunt*. Iuuenalis: *Fronti nulla fides, quis enim non vicus abundat Triſtibus obſcenis? Mens fera*] vnde notus, ſed minus idoneus auctor. *Omnis quæ nitido volucris plumeſcit amictu. Non eſt ſi ſimulat, vera columba tamen. Sæpe ſub agnina latet hircus pelle Lycaon, Subque Catone pio perfidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus auerterit*] videtur hypallage, vt ſit, ſi auerterit ſuos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt AEneid. 2. *Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.* Sed ſi accipiatur auerto ſicut auerſor,

ſor, & auertor accipi ſolent, pro eo, quod eſt per indignationem auertendo contemno, ſicut Seruius fieri poſſe aſſerit, qui dicit auerto & auertor in vna ſignificatione declinari poſſe: dicetur recta locutio, & non figurata, qualis eſt illa apud Boëtium. *Heu, heu, quàm ſurda miſeros auertitur aure, &c.* Vnde eſt frequentativum auerſor, quo frequentius vtimur. Ouid. in Faſtis. *Officioq; lenem non auerſatus honorem. Medicæ artes*] vnde Apollo apud Ouid. Metam. primo dicit: *Inuentum medicina meum eſt, opiferque per orbem dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis: Hei mihi quod nullis amor eſt medicabilis herbis. Nec proſunt domino, quæ proſunt omnibus artes. Ite procul, &c.*] quia Romanis earum erat odioſa profeſsio. Vnde AEneid. 4. *Magicas inuitam accingier artes. Quod nec credere dignum eſt.*] Vnde de Pythoniſſa quæ Samuelem exierat dubitant Theologi, an Samuelem reuera, an nequam ſpiritum in illum transfiguratum, quod Auguſtinus potius aſſerere videtur. *Animas reuocatis ab Orco*] i. ab inferno vrgente. Vnde Orcus quaſi vrgus á quibuſdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris, naſcuntur plurima Ponto:
His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſyluis
Mœrim, ſæpè animas imis exire ſepulchris
Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

Vanis precibus] i. impiè: ſed, ex amentia amantium, Epicuro tamen dignum. *Soliuagum*] non in ſolo, ſed ſolum vagantem. Soli autem ſibi videntur amantes, dum ſunt ſine amato. *Per luſtra*] per latibula, aut latebras. *Ignota*] ſcilicet hominibus, hoc eſt invia. AEneid. 4. de Didone. *Semperq; relinqui Sola ſibi, ſemper longã incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deſerta quærere terra, Eumenidum veluti, &c.*] Id autẽ tunc erat illi, & eſt nunc huic, futuræ mortis indicium.

Talia iactantem, verbis conabar amicis
Flectere, ſed vulnus, nihil inſanabile curat.
Illum per campos nox intempeſta ſilentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat
Inſomnem ſemper, raro ſylueſtria poma

Carpentem, & potu contentum ſimplicis vndæ.
Poſt longos gemitus, exhauſtáque lumina ſtetu
Aſſiduo, poſt lamenta, & conuulſa ſequenti
Pectora ſingultu, moriens finiuit amores.
Exanimum corpus tumuli ſine honore relictum,
Nocturnæ abſumpſere feræ, volucreſque diurnæ.
Fauſt. *Heu funeſta lues, fatalis machina, paſſim*
Corda venenatis penetrans humana ſagittis,
Acquiparans hominem pecudi; quæ pocula Cyrce?
Quæ peiora vnquam potuit dare philtra Calypſo?
Quæ ſtyx? quis Phlegeton grauior? quæ maior Erynnis?
O ſtulti, quicunque Deum *dixiſtis Amorem.*
Num natura nocens Deus eſt? vbicunque locorum
Sit Deus, eſt homini clemens, innoxius, æquus.
For. *Heu miſerande puer, tenera ſublate iuuenta,*
Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera? quæ tam
Noxia pars cœli eſt, vt te, nil tale merentem
Læſerit, & primis infortunarit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit omne
Carmen, & argutis quicquid modulamur auenis.
Doctus eras: niſi te mors immatura tuliſſet,
Dignus eras hederis, dignus Parnaſſide lauro.
Nec melius cecinit pugnus, ac triſtia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & paſcua noſter
Tytirus, à magno tantùm dilectus Alexi.
Námque tibi præcox animi ſolertia, nobis
Cognita iampridem, magnam producere frugem
Cœperat, & ſpecimen tulerat virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras iam gloria dici:
Ruris, & ætatis decus indelebile noſtræ.
Te Padus, & noſter lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis fleuêre ſuis, vt Thracius Hebrus
Orphea: te triſtes ouium fleuêre magiſtri,
Vt Daphnim luxiſſe ferunt, te paſcua & agri
Vndique, & audita eſt totis querimonia campis:
Spargite paſtores tumulum redolentibus herbis,
Atque ſacerdotum cantus, ac thura quotannis

Dicite,

Dicite, & æternam requiem cantate poetæ.
Fauſt. *Tu tamen arua tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elyſium, nos hîc te flemus Amynta.
For. *Flendum hodie nobis fuerat, nam triſtia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam in ſomnia formis.
Sed iam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens,
Dum cadit, agricolis vicinos nuntiat imbres:
Cogere, & ad caulas pecudes conuertere tempus.

Talia iactantem] Fortunati eſt in ſua perſona loquentis, & impietatem, atque amentiam Amyntæ damnatis. AEnei. 1. *Talia iactanti* &c. *Verbis amicis*] id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim amicus, a, um, adiectiuum. Vnde amicitior & amiciſſimus leguntur. *Conabar*] id verè, quia ſine effectu conamur. *Sed nihil*] id eſt, nulla res. *Curat*] id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale ante ſuprema fata. Aut *vulnus inſanabile nihil*] id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] vbi dumi & vepres creſcunt *Inſomnem*] id eſt, nullum ſomnum admittentem, quod miſerè amantium eſt AEneidos quarto: *At non infœlix animi Phœniſſa, nec vnquam ſoluitur in ſomnos, oculiſue aut pectore noctem Accipit. Silueſtria poma*] in ſyluis naſcentia. *Exhauſtaque lumina*] id eſt, oculos exhauſtos. *Morieus finiuit amores.*] Vnde & Comicus. *Hanc niſi mors mihi adimet nemo*, Dixit tamen Maro: *Curas non ipſa in morte relinquens*. *Sine honore tumuli*] id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Troianum, de quo Maro AEneidos ſecundo, *Scandit fatalis machina muros. Fatalis igitur machina*] id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale ducens. *AEquiparens hominem pecudi,*] vnde fictæ ſunt transformationes, quas Circe in ſocios Vliſſis exercuit. Pſalmiſta. *Homo, quum in honore eſſet, non intellexit*, &c. *Philtra*] id eſt, amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Vliſſes apulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principiũ 7. AEnei. plur videbis. Calypſo autem autore Heſiodo, Oceani & Tethyos, aut Homero iudice, Atlantis filia, inſulam à ſe denominatã, in mari Ionio tenuit, ad quã Vliſ. vt à Circe diſceſ

ſerat, naufragus peruenit, & amatorio illectus, ſeptem an-
hiltra. nos permanſit, vixque diuelli potuit. *Philtra* autem dicuntur, quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Quæ ſtyx?* infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegeton*] fluuius ab ardore denominatus. *Erynnis*] dicitur furia. *Num*] id eſt, nunquid, *natura nocens*] Phyſicè hoc dicit. Nam virtutes naturales, deos dicebant. Vnde Plinius lib. 2. naturalis hiſt. *Fragilis & laborioſa mortalitas in parteis iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, vt portionibus quiſque colerct, quo maximè indigeret*, &c. Vim ergo amoris cupidinem genere maſculino, quia deum dicebant. *Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera*] iterum fatale putat. Vide vbi de fato loquuti ſumus. *Cœlum defuit*] id eſt, benigna in-
laturum. fluentia cœli. *Doctus eras.*] Quemuis ergo, ſui temporis do-
ræcox. ctum deflet, ſequutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*] id eſt, ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum eſt maturum. *Præcox* autem quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcoquum. *Illud autem* (inquit Quintilianus) *præcox ingenium haud temerè ad frugem peruenit, quia præcoci ingenio præditi, aut citò*
edera. *moriuntur, aut ſtudia deſerunt. Dignus eras hederis*] quibus coronantur poetæ, eò quòd ſunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India redijt. Horatius. *Me doctarum hederæ præmia frontium dijs miſcent ſuperis.* Perſius: *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Iuuenalis. *Vt dignus venias hederis, & imagine macta.* Virgilius in Bucolicis: *Atque hanc ſine tempora circum, inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et
ernaſius. iterum: *Hedera creſcentem ornatè poetam. Dignus Parnaſſide*
ernaſis. *lauro,*] id eſt, in Parnaſo monte Phocidis Bœotiam verſus, Muſis & Appollini ſacro, naſcente. Eſt ergo Pernaſus Parronimicum à patria ſumptum. Sed hic pro nomine patrio ponitur, quaſi ſit Pernaſica. *Nec melius cecinit pugnas*] vt in Æneid. *Et agrorum cultus*] vt in Geor. *Et paſcua*] id eſt, paſtores, vt in bucolicis. Nam etiam paſcua in Geor. dicit. *Noſter*] id eſt, noſtras, hoc eſt, Mantuanus. *Tytirus*] id eſt, Virgilius qui ſe per Tytirum in primo bucolico carmine ſignificauit. *à magno Alexi*] id eſt, Auguſto. *Præcox ſolertia*]

quia

quia ante barbam. *Et ſpecimen tuleras,*] ſcilicet præ te, aut *abſtuleras ſpecimen*] id eſt ornamentum. *Non vulgare*] egregium. *Cum nymphis fleuere*] Sic Maro de Daphnide in Daphnide, *vt Thracius Hebrus*] ſcilicet fluuius. *Orphea*] ſcilicet, fleuit, vt quarto Georgicorum inuit poeta. *Vt Daphnim*] de quo in Bucolicis Virgilius latè, *Spargite paſtores*]Sic in Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus vmbras Paſtores, mandat fieri ſibi talia Daphnis. Et tumulum facite*] Et hæc pro epicœdio ſunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia Epitaphij, quod poſt inhumationem canitur, vicem habent. *Tu tamen arua tenes*] Hoc quidem videtur minus quadrare ſuperioribus. Nam quum furor & amentia, atque impietas in ſuperos, & vilepenſio legum in Amynta dixerit, & ita mortuum, nec pœnetuiſſe ſignificauerit, non videtur congruè dicere, *& altum incolis Eliſium*] id eſt, paradiſum. Sed purgari poteſt tum quòd paſtoribus hæc dicuntur, tum quod aſſerendo Elyſium incolere tacitè pœnitentiam egiſſe ſignificat. *Cernebam in ſomnia*] Phantaſmata nocturna, quaſi futuræ lachrimationis prognoſtica, idque ex ſuperſtitione ruſtica. *Vicinos nunciat imbres*] Georgicorum primo. *Sol quoque & exoriens, & quum ſe condet in vndas, Signa dabit, ſolem certiſſima ſigna ſequentur, &c.* Sed illic de ortu dicit, quod hic de occaſu. Addit enim.

Ille vbi naſcentem maculis violauerit ortum,
Conditus in nubem, medióque refulſerit orbe,
Suſpecti tibi ſunt imbres.

Cogere & ad caulas,] id eſt, ouilia. Virgilius in Sileno: *Cogere donec oues ſtabulis, numerúmque referre Iuſſit. Tempus cogere*] pro cogendi Græca loquutio, vt:

Et iam tempus, equûm fumantia ſoluere colla.

ECLOGA QVARTA, DE NATVra mulierum, inscripta Alphus.

Iohannis Murmellij Argumentum.

Amissum memorat caprum, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

ALPHVS ET IANVS.

Iane, caper (video) macer est tuus: esse solebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc deiectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfacit, & summis attingit gramina labris.

Ianus. *Languit, & ex isto languore facetia surgit:*
Quæ, quoties memini, risum ciet: edita nondum est:
Edita quum fuerit, totus mirabitur orbis.

Alph. *Iane, soles narrare sales lepidissimè, & ore*
Suauiloquo dic ergo, tuus cur langueat hircus,

Ianus. *Res non ficta, duus testis, sed facta recenter.*
At dulce id facinus non est narrabile gratis?
Quid pretij sperare licet, quæ dona reporto?

Alph. *Iane, vbi congessit nidos philomena, docebo.*

Ian. *Qui leuiter spondet, promisso eludit inani.*

Alph. *Qui non credit, inops fidei, sed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Iane, caper.] Principium huius Eclogæ, ex macie capri captat occasionem facetæ narrationis de pastore mercenario qui captus amore puellæ, in foueam feris positam incidit: vbi inuentus, & à vicinis rusticis extractus, furorem amoris non destitit, occasione eius, graphicè mulierum ingenia describuntur, *Macer est, qui solebat esse acer: & elati: &c*] Vnde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibusdam belluis competit: *Profectò hoc sic est, vt puto omnibus nobis vtres dant sese, magni atque humiles sumus. Flaccis auribus.*] id est, auriculis laxis, & pendentibus, quia mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi inditium est. *Risum ciet,*] i. excitat, à Cieo secundæ coniugationis est enim præsentis temporis. *Totus mirabitur orbis*] Rustica iactantia & garrulitate hoc dicit, nam si ex persona poetæ dicatur, veræ illi

dici

dici posset. *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* Quid enim mirum, si rusticus imprudens in foueam cecidit? *Iam soles narrare sales.*] i. non insulsos apologos. *Vbi congessit)* Latinius Maro: *Namque notaui ipse locum, aëriæ quò congessere palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere ad locum significant: vt conuenio, confluo, congero, aduerbium ad locum desiderant & non in loco: Potest tamen dici. Vbi congessit) id est, concinnauit & construxit, postquam allata fuit materies. *Qui leuiter spondet)* Prouerbiale est, nam ferè vsu venit, vt qui citò promittunt, difficulter promissa exhibeant, & è conuerso. *Qui non credit)* Alio diuerbio ex arte Rhetorica respondet: *Qui non credit inops est fidei*: quia quale quisque est, talem iudicat quemlibet & ita, quia fidus non est, neminem fidum existimat. *Deprome)* id est, exime, *Duo tela)* i. duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virgilius. *Cum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.*

Iam. Incipiam, nymphæ Parnasides, ora mouete,
Et memorate mei dira infortunia capri,
Ac philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ouili,
Assiduè pascebat oueis, caprum, atque capellas.
Seruitium nobis pueri fuit vtile, donec
Virgine conspecta, quæ tum huc veniebat aquatum,
Tabuit, ex illo vecors iam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulas
Cœpit, & exhausto subuertere cuncta cerebro,
Quum sopitus erat, poterat vigil esse videri.
Nugabatur enim quando vigilabat: inerti
Corporis officio, soluebat somnia mente,
Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligarat.
(Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
Vincere ceruice, ac præduræ robore frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Corda subit virgo, dilecta recogitat ora.
Ora, sinus: & quæ fari pudor omnia voluit.

Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
Nocte recordatus surgit, pauidusque per vmbras
Dum graditur ruit in foueam, quæ fronde saligna
Captandis obducta feris & stramine sicco,
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in vinclis, puer est in carcere pastor
Nullus oues curat: iam tertia luxerat hora:
Miror, oues refero ac numero: caprumque requirens,
Obstupeo; puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis ne forte liquoribus vnctus,
Extimui, ascenso migrasset in aëra capro:
Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes.
Ad quædam longinqua procul conuiuia ferri
Attonitus tandem pecudes ad pascua duco. (bras
Dumque nemus subeo meditans mecum, ecce per vm-
Ecce procul caper in dumis strepit, atque reluctans
Cornibus aduersis contra sua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneidos secundo, *Incipiam: Fracti bello*, &c. *Nymphæ Parnasides*] id est, musæ Parnasum frequentare solitæ. *Ora mouete*] Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cantusq; mouete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte: *Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus Inciderit*: videbitur quibusdam non apta inuocatio, quia non debet deus inuocari aut induci difficultatem dissoluere, nisi res tanta sit, vt opibus humanis fieri, aut geri nequeat. Verùm poetæ aliquando ridiculè, aliquando iuxta æstimationem inuocantis inuocationem faciunt: Vnde Iuuenal descripturus rhombum, dicit Satyra quarta: *Incipe Calliope, licet hic considere, non est Cantandum, res vera agitur, narrate puellæ Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas.* Hoc autem ridiculè dicit? hic vero loquitur rusticus, cui quam dicturus est, res summam difficultatem habere visa est. Vnde prius dicit, *Totus mirabitur orbis. Philomenæos*] quos Philomena congessit. *Conductus*] ergo mercenarius. *Seruitium*] id est, famulatus. *Tabuit*] id est, lenta tabe exhaustus est. *Vecors*] id est, praui, aut peruersi cordis. *Frigidius*] id est, negligentius, sicut in re diligenti dicit contrarium Maro: *Feruet opus. Exhausto cerebro*]

nimia ſollicitudine effœto. *Quum ſopitus erat*] id eſt, ſomno obrutus, *poterat videri eſſe vigil. Nugabatur enim*] id eſt, ſecum inaniter loquebatur. Horatius: *Neſcio quid meditans nugarum.* Perſius: *Nugari ſolitos. Ludens*] id eſt, ad ludum, vt curam animi premeret. *In ſaltu*] in paſcuis vbi pecudes ſaliunt. *Tentans*] id eſt, periculum faciens. *Quæſitum pererrat*] id eſt, pererrando it quæſitum, non enim conſtruitur prius ſupinum ſine motu, ſaltem latente. *Et quæ fari pudor*] ſcilicet *eſt*, id eſt gremium, & intra gremium pudenda. *Fronde ſaligna*] id eſt, ſalicum folijs. *Obducta*] id eſt, obſtructa iu ſuperficie. *Captandis feris*] id eſt, ad captandas feras. *Iam tertia luxerat hora*] ſcilicet poſterioris diei. *Refero*] Recenſeo; aut ſeparo. *Magalia*] id eſt, caſas, & tuguria. *Striges*] ſortilegæ, & magicis vtentes. *Ad quædam longinqua*] Id enim ſibi perſuadent dæmonibus illuſæ. *Ecce*] quaſi diceret. Præter ſpem.

Nugari. Saligna. Obducta. Magalia.

Terruit incautum ſubito feralis imago,
Et nil tale ratum, firmato pectore tandem,
Noſco animal, ſubienſque rubos, ſeco vincula runca.
Serò domum rediens, video per paſcua longè
Turbam exultantem riſu iuueniliter alto.
Vt propè conſtitimus meque agnouêre, ſalutant,
Et tuus, ecce, aiunt, puer hîc, ô Iane luporum
Erutus è foueis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in caſſes, & ſic inuentus vterque,
Et caper, & paſtor: caper hæc incommoda paſſus
Languet adhuc: puer imprudens, inſanior hirco eſt.
Virgo ſuperbiuit mox, vt ſe audiuit amari,
Et pueri ſimulans curam ignorare, pudorem
Fingit, vt ad formam faciat pudor, ora ſinumque
Ornat, & in terram verſis incedit ocellis,
Callida vulpina rem ſimplicitate gubernat.
Hæc ſtudia, hi caſſes, hæc ſunt mulieribus arma.
Ille ſua ſperans Galathea aliquando potiri,
Contempta mercede, ſuos ſectatur amores.
Propterea plauſtro, ſtiua, bobúſque relictis,
Ad paſtoris opus redeo, ſubiecta furori

Ista iuventutis leuitas, rura omnia vexat.

era. *Terruit incautum*] Rem prosequitur. *Feralis*] id est, terribilis vt fera, id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*, id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis stare: nam *fera* primam corripit. *feralis* producit. AEneidos quarto: *Soláque culminibus ferali carmine bubo. Incautum & nil tale ratum Firmato pectore tandem, nosco animal*] scilicet vbi propius accesserat. *Seco*] id est, abrumpo vincula quibus in vepribus alligatus erat. *Incidit in cassès*] in foueam, in laqueos. Ouidius: *Incidit in cassès præda petita meos. Virgo superbiuit*] Principium principalis narrationis. *Et pueri simulans curam ignorare*] Non simulans curam, sed dissimulans se ignorare curam s. amorum. Nam simulamus, id quod nõ est, esse: dissimulamus, id quod est, non esse. *Pudorem fingit*] id est, simulat fallaciter præ se fert. *Ora sinũmque*] in quibus est muliebris species. *In terram versis*] id enim pudicas decet. Vnde AEneid. primo. *Tum breuiter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma*] Mulieribus natura antepenultimam corripit, sed necessitate producit. Lucanus: *Si qua Deum soboles, si qua est mulieris origo. Sua Galathæa*] puella lactea, sed rustica. Vnde Maro: *nâmq; (fatebor enim) dum me Galathæa tenebat, Nec spes libertatis erat, nec cura peculi. Contempta mercede*] id est, quam à Iano acceperat. *Ista*] s. vilis. *Leuitas*] id est, inconstantia propter amores, & leues amores.

ecce. imulare. issimulare. alathea. uitas.

Alph. *Quod nequit ingenium casus facit: ô stupor, ô sors*
Ingeniosa, ô res risu celebranda bimestri.
Iane, vides seruanda tibi Philomena laborat.
Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,
Rettulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus Vmber,
Ian. *Dic Vmbri, dic, si quid habes, meditare parumper*
Et verba & numeros, Vmbri est memorabile carmen.
Alph. *Est vt ais, sed non gratis memorabile carmen.*
Quas referes grates, & quid mercedis habebo?
Ian. *Accipe, promissis absoluo, & spicula reddo.*
Alph. *Dum valo ad ventrem post hæc correcta leuandum,*

Iane,

Iane, meum tu coge pecus, nec vitibus obſit.
Ian. *O aries, aries, qui tortis cornibus atrum*
Dæmona præſentas, ſemper vineta ſubintras,
Non ſapies, donec foſſa tibi lumina fronte
Eruero: Non ſunt porrecta in iugera centum
Paſcua ſat, niſi pampineos populeris & agros?

Quod nequit ingenium, caſus facit] interloquitur Alphus ne vnius ſermo faſtidio ſit. Senſus autem eſt: multa quæ per ingenium excogitare nequeas, caſu in mentem veniunt. *Riſu bimeſtri*] id eſt, duos menſes durante. *Tibi Philomena laborat*] id eſt, nidificat. Vnde Maro. *Sic vos, non vobis, nidificatis aues. Fœmineis de fraudibus Vmber*] homo ex Vmbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. *Dic Vmbri*] Ordo eſt *Dic, dic inquam, ſi quid habes Vmbri*] id eſt, de Vmbro, aut de carminibus eius, Virg. *Quin age, ſi quid habes, in me mora non erit vlla.* Et iterum: *Si quos aut Phillidis ignes, aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri. Meditare*] exerce, experire. Virgil. *Sylueſtrem tenui muſam meditaris auena. Numeros memini, ſi verba tenerem. Non gratis*] id eſt, non ſine mercede. *Promiſſis*] ſcilicet Palumbinis pullis. *Et ſpicula*] id eſt ſagittas. *Dum vado ad ventrem*] Hoc profecto nimis ruſticè, tametſi ruſtico congruit: facit tamen poeta ad exprimendum morem ruſticum. *Tu coge*] id eſt, compelle in vnum ne diuagetur. Virgil. *Tytire coge pecus. Ne vitibus obſit*] depaſcendo pampinos, aut vuas decutiendo. *O Aries, aries*] Alloquutio ruſtica ad pecus. Sic Maro ad arbores: *Et vos ô lauri carpam: & te proxima myrte, Sic poſitæ quoniam ſuaues miſcetis odores.* Non abijcitur autem, nec corripitur, ô, quia vox monoſylaba in principio carminis poſita. *Atrum dæmona*] id eſt, ſpiritum male callidum, qui quum pingi verè non poteſt, cornutus tamē pingitur. *Non ſapies*] id eſt, non eris ſapiens & fugitans malorū, *donec ego eruero tibi lumina*] id eſt, oculos, & hac fronte *foſſa*] id eſt, perforata & excauata, euulſis oculis. *Populeris*] id eſt deperderis, ſpolies. *Et*] id eſt, etiam. *Agros pampineos*] id eſt, vineas in quibus vites ſunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam *populo*. Virg. in Æneid. *Non nos aut Lybicos ferro populare penates Venimus, &c.*

Alph. Jane recordatus redeo, ſed plurima forſan
Nondum tota tibi referam, cognouerat Vmber
Omnia, quæ fas eſt homini perdiſcere cœlos,
Sydera, tellurem, ventos, mare, flumina, fontes,
Viderat & Rodopben, atque alta Ceraunia & Oſſam,
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padūq;
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore vtroque potens, & lingua primus vtraque.
Hunc vnum vobis inuidit Græcia, & ipſi
Arcades, & Thracum ſaltus, & Theſſala Tempe.
Si quid erit quod forte velis tibi notius eſſe,
Candidus illius ſemper documenta ſecutus,
Non procul hinc: hæc ille tenet, nos ille docebit.
Sed iam ſeptiformem flatu experiamur auenam.
Antè tamen Nymphæ, precor, vt Libethrides adſint.
Præſertim quæ plus meminiſſe Polymnia fertur.

Iane, &c.] Purgata aluo redit ad narrationem. *Viderat*] Hæc periphraſi videtur Gregorium Tifernatem dicere, quia ea tempeſtate vixerat. Nam γρηγορέω ſignificat vigilo, Vigilare, eſt multa videre *Viderat ergo Rodophen*] id eſt, Thraciam, vbi Rhodope mons eſt: *atque alta Ceraunia*] montes Epiri fulminibus ictos, *Et Oſſam*] montem Theſſaliæ, *Ararim*] qui à Lugdunenſibus nunc *Sogona* dicitur. Vterque autem, tam Ararſeu Aararis, quam Rhodanus, Lugdunum confluit, ad cuius confluentem erat olim illa ara de qua Iuuenalis: *Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram. Tiberim*] fluuium Hetruriæ, qui Romam perfluit *Padum*] fluuiorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Vnde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad ſuperos tendere dicit. *Attica*] id eſt, Græca, & potiſſimum Attica: quia Attica lingua é quinq; Græcorum linguis cultiſſima eſt *Romanis*] id eſt Latinis verbis: nam aliter ea non intellexiſſet ruſticus. *Ore vtroque*] & Græco ſermone & Latino. *Et primus*] id eſt, peritiſſimus vtraque lingua. *Hunc vnum nobis inuidit Græcia,*] id eſt, inuidè nobis eſſe conſpexit: quum ſimilem non haberet, quod in vita Antonij Campani etiam de Turcis commemorant:

morant: verùm hîc Tifernatem intelligam,*& ipſi Arcades*] ipſi emphaſim habet, quaſi dicat peritiſſimi muſici,*& cantare pares & reſpondere parati, & Thracum ſaltus*] vbi Orpheus, Amphion, alijque complures verſati ſunt vates. *Et Tempe*] id eſt, amœniſſima loca Theſſaliæ, quibus etiam muſicus chorus verſatus eſt. *Candidus illius, &c*] Per Candidũ credo poetam intelligi, cuius exterior veſtis vt carmelitis cæteris, & mens fere candida eſt: *hæc*] id eſt, documenta Vmbris: *Sed iam ſeptiformem:*] id eſt, ſeptem foramina habentem: Virg. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta ſicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ*, id eſt, Muſæ, aut Libethrum locum quendam in Thracia, aut Libethrum fontem in Magneſia regione Theſſaliæ adiuncta incolentes: Maro: *Nymphæ noſter amor Libethrides, &c. præſertim quæ plus*] ſubaudi, cæteris, alioqui dixiſſet, *plurima Polymnia*] πολυ, id eſt multum: μνεια, id eſt memoria, vt à memoria dicatur, cuius filiæ Muſæ ſunt: aut: πολυμνια multarum laudum. Horatius: Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.

Fœmineum ſeruile genus, crudele, ſuperbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta iacet, vel conſcia currit;
Fœmina ſemper hyems, atque intractabile frigus,
Vt canis ardentes contriſtat ſidere terras;
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat,
Vel te ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si grauis eſt, mœret toruo nimis hernica vultu.
Si ſtudeat comis fieri, grauitate remiſſa
Fit leuis: erumpit blando laſciuia riſu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, ſapit, inſanit, formidat, & audet,
Vult, non vult, ſeciumque ſibi contraria pugnat,
Mobilis, inconſtans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
Imperioſa, minax, indignabunda, cruenta, (dax,
Improba, auara, rapax, querula, inuida, credula, mẽ-
Impatiens, oneroſa, bibax, temeraria, mordax,
Ambitioſa, leuis, maga, lena, ſuperſtitioſa,

Desidiosa, vorax, ganeæ studiosa, palatum
Docta, salax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditijs, curandæ dedita formæ,
Iræ, odijque tenax, in idonea tempora differt
Vlciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuosa, audax, fera, litigiosa, rebellis.
Exprobrat, excusat tragica sua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat sua commoda tantum.
Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro.
Seminat in vulgus nugas, auditáque lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Dissimulat, simulat doctissi nafingere causas,
Ordirique dolos, fraudique accommodat ora,
Ora omneis facili casus imitantia motu.

Fœmineum seruile genus] Multa in muliebrem sexum superciliosè dicuntur, quæ omnia in malam, dici possunt: sed rarissimè sunt bonæ secundum Lucilium, qui dicit: *Heu facul est homini, inuentu bona fœmina nusquam*: vbi facul, pro facilè antiquè dixit. Et Susarion Megarensis antiquæ comediæ princeps. *Audite populus Susarion, hæc dicit filius Phillini Megarensis tripodiscius. Malum sunt mulieres, sed tamen, ô populares, non adest inuenire domum sine malo.* Multa tamen etiam in sanctis literis in bonarum commendationem dicuntur. *Sed mulierem fortem quis inueniet? Modo*] id est, moderatione, de qua Horatius 1. ser. *Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra citráque nequit consistere rectum. Extremis gaudet*] quæ ambo malo sunt, quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum per abundantiam, alterum per defectum peccans. *Aut canis*] id est, canicula, *aut Syrius: Odit*] præteritæ est vocis, & ita producitur nec reperies apud idoneos odio nisi semel in Cicerone odias. *Nimis hernïca*] id est, aspera, vt Hernici montes in Italia aspirrimi. *Grauitate remissa, fit leuis*] quia dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. *Ducit enim in vitium, vitij fuga si caret arte. Lepor meretricius*] id est, suauiloquium, blanditiæ meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] id est, inconstans, vnde

ad-

addit: *Mobilis, inconſtans*] AEneid. 4. *varium, & mutabile ſemper Fœmina. Imperioſa*] id eſt, affectatrix imperij. *Indignabunda*] faſtidiens frequenter. *Cruenta*] cruoris & ſanguinis appetens & maximè, vt Iuuenalis docet vindictæ. *Improba*] id eſt, improbanda *Auara*] quia rapax, ſed tamen inutiliter expendit. Iuuenal. *Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum. Ac velut exhauſta reduuiuus pullulat arca Nummus, & è pleno ſemper tollatur aceruo, Non vnquam reputat quanti ſibi gaudia conſtent. Rapax*] ergo, vt expendat. *Querula*] quia vt dicit Iuuenal. *Aut odit pueros aut ficta pellice plorat. Maga*] id eſt, ſortilega, magicæ arti intendens, vt Maga. Iuuenalis docet. *Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti. Lena*] etiam Lena. filiarum venditrix. Iuuen. *Scilicet expectans vt tradat mater honeſtos, Aut alios mores quam quos habet, vtile, porrò Filiolã turpi vetulæ producere turpem. Superſtitioſa*] quod idem Iuuenalis ſexto docet, vt cætera ferè quæ hic habentur. *Ganeæ*] ſic & alij Chriſtiani poetæ, ſed ganeo primam pro- Ganea. ducit. Satyricus: *Occultas ganeo pultes. Palatum docta*] id eſt, delicata. *Salax*] id eſt luxurioſa. *Tragica voce*] id eſt, quali Salax. vtuntur tragici dum infortunia regum lamentantur. *Litigioſa*] quia nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem mouerit. *Nil*] id eſt, nihili pendet fœdera. *Ludit*] id eſt, illudit. Adulatur, *defert*,] id eſt, clam diffamat, & crimen occultum pandit. *Sale amaro*] id eſt, callida reprehenſione. *Seminat*] id eſt, diſpargit in vulgus. *Nugas*] id eſt, res friuolas. *Ex humili tumulo producit Olympum*] Id eſt, nil ſibi non promittit poſſe efficere. *Ora omnes*] Ordo: Accommodat, inquam, ora imitatrix facili motu *omnes caſus*] id eſt, euenta omnia, hoc eſt, ſcit ſe accommodare rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cũ flentibus imo interdũ vtrunq; ſimul.

Non potes inſidias cauere, non potes aſtum
Vincere, tantæ artes, ſolertia tanta nocendi.
Et quanquam videas oculis præſentibus, audet
Excuſare nefas: potis eſt eludere ſenſus
Sedulitate animi, nihil eſt, quod credere poſſis,
Et nihil eſt quod non, ſi vult te credere cogat:

His facient exempla fidem. Quæ crimina non sunt
Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
Decepta ornatu brachi Tarpeia sinistri.
Sæuit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ægeas onerauit nauibus undas.
Scylla hostem sequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, subicit se Myrrha parenti:
Concubitus nati longæua Semiramis ardet.
Causa necis vati coniux fuit Amphiarao.
Occidêre viros nocturnus Belides armis.
Orphea membratim Cicones secuêre poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Pasiphaciæ.
Phædra pudicitiam contrà crudeliter ausa est.
Decepit Judæa virum Rebecca: suamque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ coniux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem, Lauinia Troes
Implicat ancipiti bello Bryseis Achillem
Depulit è castris, demens Chryseide factus
Fulminat Atrides & sentit Apollonis iras.
Eua genus nostrum fœlicibus expulit aruis.

Non potes] Eandem rem prosequitur. *astum*] id est astutiã. *Nihil est quod credere possis,*] quia & quanquam videas oculis, &c. Iuvenalis: *nihil est audacius illis Deprensis, iram atque animos à crimine sumunt. Quæ crimina non sunt Fœminea tẽtata manu*] Quasi dicat nulla non sunt, & ita omnia sunt, *Tarpeia virgo*] vt armillas, quas in brachijs hostium vidit haberet, tradidit illis arcem Capitolinam. Vnde armis brachiorum obruta interijt. Dicitur autem híc *brachî* pro *brachij*: quia aliter versus non staret. *Sæuit in natos*] Virg. *Sæuus amor docuit natorum sanguine matrem Commaculare manus:* nam Medea ab Iasone spreta omnes communes liberos præter Thessalum trucidauit. *Tyndaris*] id est, Helena Tyndari (vt putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipsum secuta mille carinis à Græcis repetita est. *Scilla*] Nisi Megarensium regis filia, abscisso purpureo capillo, quem pater sacratum habuit, ad Minoa hostem pertulit: *Biblis*] vt Ouid.

uid. Metam. 9. docet, exardet amore Cauni fratris, à quo ſpreta, in frontem ſui nominis conuerſa eſt. *Subicit ſe Myrrha parenti*] ſcilicet Cinaræ: de quo lib. 10. Metam. quæ etiam in Myrrham arborem illic conuerſa dicitur. Eſt autem in verbo ſubicit, ſyncope. Nam ſi (vt debet) *ſubijcit* ſcriberetur, eſſet poſitio breuis. Fecerunt tamen id alij quoque. *Semiramis*] regina Babyloniæ, & regni Aſſyriorum moderatrix, exarſit amore Nini filij, quem diu ſimulauerat, vt Iuſt. docet lib. 1. *Cauſa necis vati coniux fuit*] id eſt, Eryphile. De qua in Thebaide Statij multa leguntur. *Belides*] Beli nepos, filij Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupſerunt totidem patruelibus, id eſt, patrui Ægypti filijs, coactæ ab eo: ſed à patre, qui ab oraculo habuit ſibi cauendum á tali genero, perſuaſæ, prima nocte omnes maritos ſuos interfecerunt, præter Hyperneſtram, quæ Lino pepercit, à quo Danaus obtruncatus. *Ciconas*] Mulieres Thraciæs vt auctor eſt Virgil. in fine Georg. Ciconas. *Paſiphaæ*] vxor Minois regis Cretenſium, amore tauri incenſa, ſe in ligneam vaccam è Dædalo effictam inclvdi fecit, ſic cum tauro concumbens, & poſtea cum Mino, Minotaurum genuit. Ordo eſt: petulantia luxuriæ: *Paſiphaeiæ*] id eſt, ipſius Paſiphaes, ſcilicet eſt cognita. *Phædra*] Paſiphaes & Minois filia. Hypolitum, priuignum cui deſponſata, ſed non tradita à Theſeo fuerat, interpellauit de ſtupro: at cum ille renueret ne patri iniurius ſit, detulit apud patrem, quaſi ille interpellaſſet ipſam, vnde credulus pater, à Neptuno ſiue à patre Ægeo impetratis Phocis marinis belluis, equi Hippolyti in furorem verſi, ipſum diſſoluerunt: vnde Hyppolitus ab hippos, quod eſt, equus & equa, Hippos. *lyo*] id eſt, diſſoluo, dictus præſagio quodam videtur, nam ab Hippolite matre id nomen prius habere potuit. Lyo. *Decepit Iudæa Rebecca virum*] ſcilicet Iſaac, cuius oculi caligauerunt. Rebecca. *Suámq; progeniem*] id eſt, filium chariorem Iacob *Velans hircino tergo*] id eſt, pellibus hircorum aut caprorum, vt piloſus percipe-retur, vt erat Eſau. *Coniux*] ſcilicet Deianira. *Fatale venenum*] id eſt, tunicam ſanguine venenato Neſſi intinctam dedit. Deianira. *Alcida*] id eſt, Herculi Alcæi nepoti putatiuo: nam Alcides.

Amphitryonides dicitur, cum Iouis sit filius. *Hippodamia*] Oenomai Hellidis & Pisæ regis filia, patrem decepit, quia Pelogi in patris perniciem nupsit; Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa nuberet: nupsit autem superata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorum domitrix. *Lauinia*] filia Latini, Turno desponsata à matre Amata, & AEneæ per oracula & patris assumsum. Troianis multis exitij causa fuit. *Bryseis*] quæ Achilli sorte obuenerat, quum abducta Chryseide quæ Agamemnoni obuenerat, hanc Agamemnon quum vi abstuliſſet, efficit vt Achilles iratus armis abstineret, multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem vlcisci vellet. *Atrides*] id est, Atrei filius saltem putativus Agamemnõ. *Fulminat*] id est, ira & amore æstuat. *Factus demens Chryseide*] id est, per amorẽ Chryseidis, filiæ Chryſei sacerdotis Apollonis, qui cum inflatus in exercitum Græcorum filiam expetitum veniſſet, nec obtinuiſſet, sæua pestilentia ab Apolline impetrata tandem eam abduxit. *Sentit ergo iras Apollonis*] id est, pestem qua totus exercitus mulctabatur. *Fœlicibus aruis*] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina iuro,
Pascua si gregibus vestris innoxia vultis,
Si vobis ouium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vita, leues prohibete puellas,
Pellanturque procul vestris ab ouilibus omnes,
Thestylis, & Phillis, Galathea, Neæra, Lycoris.
Dicite, quæ tristem mulier descendit ad orcum,
Et rediit? potuit si non malè sana fuisset
Eurydice reuehi, per quas descenderat vmbras:
Rapta sequi renuit sessam Proserpina matrem.
At pius AEneas redyt, remeauit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Vnus equis, alter pugnis bonus atque palæstra.
Et noster Deus, vnde salus, & vita resurgit,
Hæc sunt, Pastores, hæc sunt mysteria vobis
Aduertenda, animi fugiunt obscœna virilcs,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Vt semel in scopulos vento contortus, & vnda
Nauta, scit incautis monstrare pericula nautis:
Sic senior longo factus prudentior vsu,
Præteritos meminit casus, aperitque futuri
Temporis euentus, vitæque pericula monstrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cerui,
Si agna lupum, si dama canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia pastor?

credite pastores] Conuertit sermonem ad pastores quorum docendi gratia hæc de fœminis dixit: *Per rustica numina*] Id antiquè, nisi ad Deũ & sanctos, quibus arua custodiæ sunt, referamus. *Thestylis*, &c.] Harũ enim meminit Virgilius in Bucol. dicens. *Thestylis, & rapido fessis messoribus æstu, Allia serpillumq; herbas contundit olentes* Et iterum, *Iampridem à me illos abducere Thestylis orat.* Item: *Phillida mitte mihi, meus est natalis Iola*, &, *Phillida amo ante alias, nam me discedere fleuit:* Item: *Malo me Galathea petit lasciua puella.* Et: *Hæc ades ô Galathea, &c.* Item: *Ille. Ne æram dum fouet.* Itẽ: *Tua cura Lycoris, perq; niues illum, perq; horrida castra secuta est. Dicite*] ingenioſa excogitatio. *Raptæ*] leguntur mulieres ab inferis, & verè raptæ, ſed non redijſſe. *Euridice*] Orphei cõiux, cùm eam Ariſtæus paſtor inſequeretur, à ſerpente, qui in herbis dilituit extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non reſpiceret, quod tamen fecit, vnde reuerti coacta eſt, quod quarto Georgicõn, ad finem graphicè deſcribitur, & à Boetio non ſegniter *Proſerpina*] Cereris filia, à Plutone ſurrepta, & à Cerere matre inuenta, *redempta fuiſſet*] ſi nihil apud inferos guſtaſſet, ſed granũ pomi guſtauit, vt non rediret. Vnde Geor. 1. *Nec repetita ſequi curat Proſerpina matrem. At pius Æneas redyt*] poſtquam illuc duce Sybilla patris videndi gratia deſcendiſſet, vt 6. Aeneid latè dicitur: *Remeauit & Orpheus*] relicta tamen coniuge. *Maximus Alcides*] id eſt, Hercules, vt Pirithoũ redimeret. Virgilius. *Quid Theſea magnum? Quid memorẽ Alcidem? Et duo fratres, vnus equis*] ſc. Caſtor: tamen Virg. ponens nomẽ pro nomine, dixit. *Domitus Pollucis habenis. Alter pugnis*] ſcilicet Pollux. Fratres gemini in cœlũ trãſlati, vbi

Geminos constituunt signum tam latum vt dum alterum occidat, alterum oriri incipiat, vnde fabulæ locus est, vt alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Ioue satus dicatur, sed mutua charitate ita deuincti, vt immortalitatem communicarent vt altero moriente, alter reuiuiscat, vide textum AEneidos. *Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditq; viam toties.* Melius autem legitur *alter*, quàm *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*] dominus noster Iesus Christus, qui descendit ad inferna, & tertia die resurrexit à mortuis. *Aduertenda*] considerandа. *Animi viriles fugiunt obscœna*] naturaliter quidem vsque adeò, vt qui non fugiunt effœminati dicantur, aut muliebres. Vnde est illud Ennij apud Ciceronem in, i. de officijs. *Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres. Illaque virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia mentes*] id quidem de turpibus verum est. *Senior*] Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. *Fulicæ*] aues sunt marinæ. Docet aut belluas prudentiores esse in fugiendis nociuis, ac insidiosis, quàm nos sumus.

Alter.
Alius.
Fulica.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyenæ
Cùm flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos Pastor fugito (sunt retia) vultus.
Non animis, non virtuti, non viribus vllis
Fidito, non clypeo cuius munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impunè Medusæ
Monstra perimerunt multi, domuêre gigantes,
Euertêre vrbes, legem imposuere marinis
Fluctibus, impetui fluuiorum, & montibus aspris.
Sacra coronarunt multos certamina. sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à mulicre subacti.
Rex qui Pastor erat, funda, spolioque leonis
Inclitus, & natus qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens inuicto robore Sampson,
Fœmineum subiêre iugum: minus officit ignis,
Saxa minus, rõphæa minus, minus hasta, minus mors.
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

Auget

Auget mille modis mulier, frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos,
Arte regit greſſus & lumina temp[illegible]
Currit, vt in latebras ludens perd[illegible]item,
Vult dare, ſed cupiens ſimplex & honeſta videri
Denegat, & pugnat, ſed vult ſuper omnia vinci.
Fœmina cœciaco (res mira) ſimillima vento eſt,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Eſt in eis pietas crocodili] Crocodilus eſt animal terreſtre, & aquatile, creſcit ex minimo ad decem, & ſeptem, & amplius cubitos: quibuſdam AEgyptiorum crocodili ſacroſancti ſunt, quibuſdam non ſunt, ſed veluti hoſtes exagitantur. Vnde Iuuen. *Crocodilon adorat Pars hæc*. Eſt autem bellua hæc quæ oua parit inſtar anſerinorum, contra fugaces terribilis, contra inſequentes autem fugax, hebetes oculos habet in aqua, extra aquam acerrimi viſus eſt, conſpecto homine emittit lachrymas, mox appropinquantem deuorat, vnde factum eſt prouerbium: *Lachrymæ crocodili*, de his qui ſub ſpecie pietatis homines fallunt. Graphicè ergo dicit: *Eſt in eis pietas crocodili. Hiæna*] autem animal eſt in Affrica precipuè naſcens, vtramque ei naturam eſſe nonnulli exiſtimant, & alternis annis marem, alternis fœminã fieri. Hoc Ariſtoteles negat, collum ei & iuba coutinuatæ ſpinæ porrigitur, flectique niſi circumactu totius corporis non poteſt. Humanum ſermonem inter paſtorum ſtabula aſſimulare dicitur, nomenque alicuius diſcere, quem foras euocatum dilaceret, vomitionem etiam hominis imitari ad ſolicitandos, canes quos inuadit. Solet præterea id animal ſepulchra eruere, vt corpora inquirat: Hæc Sipontinus; ob quæ rectè dicitur, *aſtutia Hyenæ. Fidito*] id eſt, confidito. *Non clypeo*] ſcilicet chriſtallino ipſius Palladis, cuius munimine protectus Perſeus Meduſam interemit, è cuius ſanguine natus fingitur Pegaſus equus alatus. Erat autem Meduſa vna trium Gorgonum, quæ vnum habuiſſe oculum, quo viciſſim vterentur, dicuntur: hoc eſt vnionem ſeu margaritam: erat autem pulcherima, vnde ſe inſpicientes, in ſtuporem traxit, & ita in ſaxa vertere dicta eſt:

Crocodilus.

Hyæna.

Fidito.

Hanc enim visam Neptunus ardens amore, in templum vsque Palladis insequutus, illic oppressit; vnde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutauit, deditque vt omnes eam inspicientes in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaes Acrisij regis Argiuorum filiæ, ab Ioue oppressæ filius. *Monstra peremerunt multi*] vt Hercules, Theseus, Perseus. *Domuêre gigantes*] vt dij in bello giganteo. & Hercules Antæum in Lybia, & Gerionem in Hispania, Cacum in Italia, & alios alibi. *Euertêre vrbes*] vt Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania. Græci Troiam, & alij aliâs. *Legem imposuêre marinis fluctibus*] vt Cæsar, & Augustus Lucrino lacui. Xerxes qui pontem super mare extruxit & cùm dirutum videret, flagellis cædi iussit. *Et montibus asperis,*] vt idem Xerxes qui Athon montem æquauit solo, & pro parte nauigabilem fecit. Iuuen *Velificatus Athos.*] Dicitur autem aspris, per syncopen pro asperis. *Sed qui cuncta subegerunt*] Iuvenal. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala sæuior armis, Luxuria incubuit & victum vlciscitur orbem. Rex qui pastor erat*] Dauid, funda qui Goliah strauit. *Spolioque leonis*] quem se adhuc pastorem interimisse dicit. *Inclitus & natus*] id est, filius eius Salomon, *qui templa Sionia*] id est, Hierosolymitana. Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in libris Regum & de Sampsone lib. Iud. dicitur. *Romphæa*] framea, qua Angelus à Paradiso terruit Adam & Euam, Plebeij ac triuiales sunt versiculi: Adam, Sampsonem, Loth, Dauidem Solomonem, Fœmina decepit: *Quis modò tutus erit? Frontem ligat auro*] quod crinale vocant, aut reticulo aureo, seu aurato. *Purpurat*] id est, purpureas facit: hoc est, rubicundas. *Arte*] scilicet fucatoria. *Lumina*] id est, oculos. *Currit, vt in latebras ludens perducat amantem.* Vnde poeta. *Malo me Galathæa petit lasciua puella, Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.* Aut ad eam respicit, de qua Prou. 7. mirũ in modum graphicè loquitur Salomon: omitto verba, quia in manibus sunt. *Vult dare*] scilicet stuprum & copiam sui: *sed vult super omnia vinci,* vt vim sibi illatã dicat. *Cæciaco vento*] Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alij venti propellunt.

Quis-

Quiſquis es, (expertus moneo) tentare recuſa
Dum licet, hæc fragilis quot habet faſtidia ſexus.
Immundum natura animal, ſed quæritur arte
Mundicies, id luce opus eſt, ea ſomnia nocte.
Deglabrat, atque lauat, pingit, ſtriat, vngit & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota hiſtrio, tota venenum.
Conſilio ſpeculi gerit omnia, labra mouere
Diſcit, & inſpecto vultum componere vitro.
Diſcit blandiri, diſcit ridere, iocari.
Incedens humeros diſcit vibrare, natéſque.
Quid ſibi vult nudum pectus? quid aperta ſupernè
Rimula, quæ bifidum deducit in vbera vallem?
Nempe nihil niſi quò virus penetrabile ſenſum
Plus premat, & ſtygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi iuvenum ſcopuli, Syrtes, Syllæ atque Charybdes.
Hæ immundæ Phineï, volucres, quæ ventre ſoluto,
Proluvie fœda thalamos, cœnacula, menſas,
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes
Inceſtare ſolent: hæ ſunt Phorcinides ore
Monſtrifico, extremis Lybiæ quæ in finibus olim
Aſpectu mutare homines in ſaxa ſolebant.

Quiſquis es (expertus moneo) parentheſis eſt: *Tentare*] id eſt, attentare & periculum facere. *Recuſa)* Ouid. *Dum licet, indigno ſubtrahe colla iugo* Et iterum; *Principijs obſta, ſero medicina paratur, Dum mala per longas conualuere moras. Faſtidia)* id eſt, ſuperbos contemptus. *Immundum natura animal)* ſi animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam ſi natura immundæ, & cura, ac arte mundæ ſunt, in hoc venient laudandæ, quòd arte naturam corrigunt: verum animo dehortandi ab earum illecebris & fucata venuſtate, id dicit. *Id luce opus eſt)* id eſt, nihil aliud faciunt noctes, & dies ſiue noctu & interdiu, *Deglabrat:)* id eſt, leuem & glabram facit cutem, rugis & pilis amoris. *Striat)* in tricas colligit capillos. *Tota)* ſcilicet ens aut exiſtens dolus. *Tota hiſtrio)* ludicra, & ſcurrilis. *Tota venenum)* quia *vritq; videndo fœmina, & tactu inficit.* Vnde quidam: *Eſt tactu viſcus mulier, viſu baſiliſcus. Humeros diſcit vibrare*] id nimium petulantes faciunt,

quæ humeros agitant ſicut in amplexu. nam honeſtæ matres ſtudent eſſe dimiſſis humeris. *Nateſque*) id eſt, clunes, Satyricus. *Tremulo deſcendunt clune puellæ. Rimula*) id eſt, fiſſura veſtium in ſinu inter mamillas. *Quæ Bifidam*) id eſt, in binas partes diuiſam. *Virus*) id eſt venenum, quo viſa inficit. *Flammæ Stygiæ*) id eſt infernales, potius dixiſſem Phlegetonteæ. *Præcordia*) ſunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum, ſiue paſſionum ſedes. *Hi iuuenum ſcopuli. ſyrtes*) id eſt, breuia, vada arenoſa, in quæ qui inciderit, difficulter euadit. Allegoricè ergo ſumma pericula intelligit, , ſicut ſunt Scylla & Charibdis, in mari Siculo. *Immundæ Phinei volucres*) id eſt Harpyæ, de quibus AEneid. 2. *Excipiunt Strophades , Graio ſtant nomine dictæ Inſulæ in Ionio magno quas dira Celeno , Harpyæque colunt aliæ, Phineia poſtquam Clauſa domus, menſæque metu liquere priores. Triſtius haud illis monſtrum, nec ſæuior vlla Peſtis & ira Deûm Stygijs ſeſe extulit vndis, virgineus volucrum vultus, fœdiſſima ventris Proluvies vncæque manus & pallida ſemper Ora fame.* Phineus autem rex Arcadiæ liberis nouercam ſubinduxit, eôſque vt illi complaceat, excæcauit, ob quam rem irati dij ei oculos ſuſtulerunt, & immiſerunt Harpyas, quæ illi cibum abriperent, quod & diu fecerunt. Sed quia Argonautas hoſpitio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetũ , & Calaim, Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Orithyiæ ab eo raptæ filios iuvenes allatos qui eas ad Strophadas, vſque pepulerunt. *Cœnacula*) altiora domus, aut pro locis in quibus cœnatur. *Inceſtare*) id eſt, polluere, & non caſtum reddere. Aeneid. 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides*) id eſt, Gorgones. Ouid. *Finibus extremis Libyes, vbi feruida tellus Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem, Squallebant latè Phorcynidis arua Meduſæ.*

Bifida.
Virus.
Præcordia.
Harpyiæ.
Cœnacula.
Inceſtare.

Carmina doctiloqui curſim recitauimus Vmbri,
Quæ ſi viſa tibi nimium prolixa, memento
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen, mulierum amentia longa eſt.
O memorande ſenex, quo ſe vetus Vmbria tantum
Iactat & ipſe tuæ Tyberis conterminus vrbi.

Mar-

Martia non abs re tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non triuialia norat
Carmina: te vita functum fleuêre Latinæ
Naiades & Graiæ, tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea viuat Olympo:

Carmina doctiloqui) Hunc, vt dixi, licet aut Antonium Cãpanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemuis ea tempestate doctum.

Ipsius idrei) contra artem producit syllabam. Nam quintæ declinationis nomina non producunt e ante i, nisi præcedat i, & ita rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: *Ipsius esserei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen.)* Vnde Martialis: *Non sunt longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma)* aut bellicosa olim, aut Martem auctorem habens, vnde Liuius in præfatione: *Si cui populo licere oportet consecrare origines suas, & ad Deos referre auctores, ea belli gloria est* P. R. vt cum suum conditorisque sui parentem Martem potissimum ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo quàm imperium patiuntur. *Et non triuialia)* Non vulgaria. Virg. *Non tu in triuijs indoctè solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vita functum)* id est, defunctum. *Latinæ Naiades)* id est, fluuiorum & fontium Italicorum nymphæ, propter sermonem Latinum. *Et Graiæ)* id est, Græcæ propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant)* vnde prius, vbi de sepulchro leui loquuti sumus, disseruimus: hoc ad veterem pertinet superstitionem, nam verius Mar. dicit: *Facilis iactura sepulchri.* Et Scen. *Quidrefert, humi an sublimi putrescam? Mens aurea)* id est, pulcherrima. *Viuat Olympo,)* id est, cœlo: hoc catholico viro dignum est Olympus autem Macedoniæ mons altissimus, pro cœlo à Græcis potissimum poni solet.

Naiades.

Graiæ.

Olympus.

ECLOGA QVINTA DE CONSVETVDINE DIVITUM erga poetas, inscripta, Candidus.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Otia Syluanus miratur inertia vatis,
Candidus abiectos queritur nunc esse poetas.

SYLVANVS, ET CANDIDVS.

Candidæ, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & his gelidis calamos inflare sub vmbris
Et miscere sales simul & certare palæstra.
Nunc autem quasi pastores & rura perosus
Pascua, sopito fugis, & trahis otia cantu.

Cand. *Vos quibus est res ampla domi, quibus vbera vaccæ*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte niuent, & pinguia prandia sumant,
Carmina laudatis, si quid concinniùs exit,
Plauditis ac læti placidas extenditis aureis,
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Redditis, interea pastor sitit, esurit, alget.

Sylu. *Nonne potest curare greges, & dicere versus*
Cum vacat, & positis vitam traducere curis?

Can. *Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet,*
Ire, redire, lupo arcere, mapalia sæpe
Cingere, mercari paleas & pabula, victum
Quærere, nil superest otî, laudabile carmen
Omnem operam, totumque caput, Syluane, requirit.
Grande vtrunque opus est, & nostris viribus impar:
Quum cecini, sitio, sitienti pocula nemo
Porrigit, irrident alij: tibi penula dicunt
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Iam syluæ implumes, hyems in montibus albet,
Frascor, doleo, indignor, fert omnia victus,
Lanitium, fœtusque mares, non vendimus agnas,
Sed quia lac pascunt, premitur nihil: vbera siccant.

Candide, nobiscum, &c.] Argumentum huius Eclogæ est de-

detestatio tenacitatis diuitum in poëtas, quorum ingratitudine, & auaritia, aurea vena in poëtis extinguitur, Per Candidum, autem mihi verisimile sit, poëtam posse intelligi, per Syluanum quemuis diuitem auarum. Inducit tamen vtrumque pastorem, vnde dicit: *sub his vmbris*] quasi dicat, sub quibus sumus, nec quicquam aptius Sylnano, quam esse in Syluis. Est autem fere eadem farrago quæ in Iuuen. Sat. 7. *Et miscere sales*] id est, lepôres sermonis. *Sopito*] i, oppresso, & neglecto cantu, quæ res doluit Syluano. Nam diuites auari, licet nihil conferant in poëtas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus, vnde inuenalis in dicta satyra.. *Spes nulla vlterior, didicit nam diues auarus, Tantum admirari, tantum laudare diserтos, Vt pueri Iunonis auem* i. pauonem admirantur, & laudant, quia laudato nihil porrigunt, sed si possunt plumas auferunt. *Plena ferunt*] Maro significantius *destenta* dixit. *Albæ mulctralia*] id est, mulctras, hoc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*] id est, vasa incurua in morem cymbarum facta. *Carmina laudatis*] sicut iam Iuuenalis dicit. *Si quid concinnius*] i. modulatius, & vt Persius. *Si quid tamen aptius exit. Plauditis*] i. applauditis: *Vanas laudes*] quia nihil commodi afferentes. Nam *probitas laudatur & alget. Alget*] quia nudus, & ita algore conficitur, Iuuenalis: *Tædia tunc subeunt animos, tunc sèque suamque Terpsicorem odit facunda, & nuda senectus*. Et post, *neque enim cantare sub antro Pierio Thyrsume potest, contingere sana paupertas, atque æris inops quo nocte, dieque Corpus eget satur est quum dicit Horatius Obe, &c. Omnem operam gregibus*] Iuuen. *Pectora nostra duas non admittentia curas: Magnæ mentis opus, &c. Mapalia*] id est casas, & tuguria. *Sepe*] sepimento. Est ablatiuus à nominatiuo sepes. *Nil supersit oti*] pro otij, enumerat autem negotia pastoralia, volens à consimili etiam alia intelligi. *Tibi penula*] id est, vestis, exterior attrita. *Syluæ implumes*] i. foliis spoliatæ. *Fert omnia victus,*] i aufert sicut Maro: *Omnia fert ætas animum quoque. Victus autem*] i. necessitas edendi

Mulctra. Cimbia. Conciuniu

Penula.

vt viuas: *aut victus*,] i. cibus quo viuas. *Fert*] i. absumit. *Lanitium*] i. lanam. *Fœtusque mares*,] i. arietes, & hœdos aculeatos reliquos. *Non uendimus agnas*] quia ad futurum propagationem recipiunt eas. *Lac pascunt*,] id est sugunt & absumunt dum pascuntur. *Premitur nihil*,] i. non fit caseus mollis. Maro: *Et pressi copia lactis. Vbera siccant*] ex Marone est, vt alia multa.

Pœnitet ingenij, siquid mihi, pœnitet artis,
Penitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, vt nosti, gratis cantauimus, ætas.
Indigna pastorum, merces fuit: altera longè
Conditio senij, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit vtendum partis, modo quærere tempus,
En formica brcuis, sed prouida bestia, condit
In brumam noua farra cauis æstate latebris;
Neue ranascantur fruges secat ore sepultas.

Sylua. *Syre genethliacos fatalia sydera dicunt.*
Hi sub Mercurio vates, & sub Ioue reges
Magnatesque locant, istis dat Iupeter aurum
Atque magistratus, dat Maiæ filius illis
Ingenium, linguam, citharas, & carminis artem.
Hæc tua sors, quid quæris opes? Deus omnia in omnes
Diuidit, vt melius nobis vidit esse futurum,
Sorte tua contentus abi, sini cetera nobis.

Cand. *Sunt tibi diuitiæ, mihi carmina, quid petis ergo*
Carmen, & iniuadis parteis Syluane alienas,

Sylu. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma,*
Sed dari dulcisonis aures consentibus opto.

Cand. *Si gaudere meis igitur consentibus optas.*
Nos gaudere tuis opibus, Syluane, decorum est.

Sylu. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Inuidus, atque animo bona fert aliena molesto,

Cand. *Sic quoque tu nostris absens gaudere comœnis*
Sat potes, hæc artis sat sint tibi gaudia, nostræ.
Carmina sint aures conuiuia, caseus oris.

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus, omnia non dat
Omnibus, vt nemo sibi sit satis, indigeatque
Alter ope alterius, quæ res coniungit in vnum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingeni.] Prosequitur Candidus querelas suas. *Pœnitet ingenij*] id est, habere ingenium ad carmen aptum. *Si quid mihi*] scilicet est ingenij. *Multa secundant*] id est, prospera sunt, vt ventus & flatus *secundus*, id est, sequens, & à tergo veniens nauigantibus. *Quot sunt*] id est, apparent: Non enim plura sunt; *gratis.*] i. Sine mercede. *Sed ætas*] scilicet iuuenilis, *Indiga*] i. indigens paucorum, non enim subiecta est morbis nec tanto eget munimento contra frigora quod scilicet senium. *nunc subit*] id est subripit, non animaduertentibus nobis. *Omnium egenos reddit.*] Vide Inuenalem. *Extinctis lucri spem viribus aufert. Mox erit vtendum partis*] id est, acquisitis in iuuenta. *Nunc quærere,*] pro quærendi id est, acquirendi. *Tempus* subaudi est. *En Formica*] Salomon Prouerb. sexto. *Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod commedat.* Et 30. *Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum suum.* Horatius primo Sermonum. *Sicut paruula. (Nam exemplo est) magni formica laboris. Ore trahit, quocunque potest, atque addit aceruo: Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam*] id est, ad breuissimum diem, vt est in solstitio hyberno. Ordo est, *Condit*] i abscondit. *Aestate*] id est, per æstatem cauis latebris farra noua. *Neue*] pro neque, & ne *Renascantur*] id est, greminent. *Secat ore*] i. germen auferendo, dirumpit. *Fruges sepultas*] id est, absconditas in terris *Genethliacos*] id est, de genesi & natiuitate iudicantes, qui inspecto natiuitatis horoscopo, futuram vitam prædicunt. *Hi*] scilicet, genethliaci, & mathematici, *locant sub Mercurio*) id est, hora nascendi, qua Mercurius dominatur. *Vates*) id est, prophetas, & poëtas, & omnes prudentes cautos ac ingenioſos. *Et sub Ioue reges magnatesque.*) Vnde secundum Homerum in

Indiga.

Formicæ.

Brumam
Neue.
Condit.

liade. *Honor autem ab Ioue est. Maiæ filius*] id est, Mercurius *Dat illis*] scilicet vatibus sub senatis ingenium, & ita vult eos contentos esse debere sua sorte, dicens. *Sorte tua contentus abi. Sine*] id est, derelique. *Cætera*] id est, diuitias & opes. *Nobis*] id est, qui ingeniuin & carminis artem non habemus. *Quid petis ergo carmen*] subtilis obiectio. Non tibi, surripio carmen. Callida quoque responsio. *Nec Apollinis arma*] cytharam scilicet, cuius est inuentor, ac cætera instrumenta musica, quia *in medio residens complectitur omnia Phœbus*, est enim princeps musicorum. Horatius. *Lyræ solers & cantor Apollo.* Vnde secundum Plinium Heroicum carmen oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus illi ædem consecrauit, ad quam carmina Phæbo digna ferantur, de qua Persius 1. *Ad sacra vatum carmen affero nostrũ*, & Iuuen. *Musarũ & Apollinis æde relicta, &c. Si gaudere*] Rursus acris obiecto, & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum reiectio. *Carmina sunt auris conuiuia, caseus oris*] Pulchrum & prouerbiale, id est. *Quæ res coniungit inuinum*] Id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia sunt inter varias nationes commerica. *Iberos*] id est. Hispanos.

Sydere iungamus, facito mihi Iupiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.

Syl. *Vana superuacuis inculcas plurima verbis*
Cand. *Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur*
Diuitijs, si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitam de solicitudine mentem.
Vult hilares animos tranquillaque pectora carmen.
Torpeo vt esuriem, patiens & frigora miluus.
Iamdudum squarrosa cutis, sitis occupat era.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis, & vis positis me viuere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, graui succurre senectæ.
Inuenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, plenique cadi, plenæque lagenæ.

Horrea

Horrea plena, greges læti, grauis ære crumena.
Tunc iuuat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cineri ludos inarare bacillo,
Torrere, & tepidis toſtas operire fauillis
Caſtaneas, plenoque ſitim reſtinguere vitro,
Fabellaſque inter nentes ridere puellas.
Tytirus (vt fama eſt) ſub Mæcenate vetuſto.
Rura, boues, & agros, & Martia bella canebat
Altius, & magno pulſabat ſydera cantu.
Eloquium fortuna dabat, nos debile vulgus,
Pannoſos, macie affectos, farragine paſtos,
Aoniæ fugiunt Muſæ, contemnit Apollo.

Sidera iungamus] id eſt, Iouem cum Mercurio, id eſt, communica mihi dona Iouis, & communicabo tecum dona Mercurij. *Faxo*] i. faciam. *vt Mercurius noſter*] i. poëtarum pater, & ingenij largitor, *det tibi pileolum*,] id eſt, galerum, qui Mercurio aſſignatur; quod ſemper ferè radijs ſolaribus quaſi galero tectus ſit. *Virgam*] id eſt, caduceam. Vnde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit: Dat ſomnos, ademitq; & lumina morte reſignat. Illa fretus, agit ventos, & turbida tranat Nubila.* Id autem ex vltimo Iliados ſumptum videtur, qui locus ſic verſus eſt. *Tum virgam capit, hac oculos Deus excitat ipſe, Hac dulces ſuadet ſomnos, & lumina claudit.* Macrob. lib. 1. Satur. dicit *caduceum* duobus draconibus ornatum fuiſſe, mare & fœmina in nodum obligatis inuicem parte media voluminis ſui. Vnde, Mart. lib. 7. *Cyllenes, cœliq; decus, ſi cunde miniſter, Aurea cui torto virga dracone viret.* *Citharas*] quia tetrachordum inuenit, id eſt, quatuor chordarum, quum Apollo ſeptem chordarum, inueniſſet. Vnde Horat. Lib. 1. Carminum. *Curuæ lyræque parentem,* *Nodum Herculis*] id eſt, inextricabilem, qualem Herculles inuenit, qui nec principium nec exitum habere videbatur, qui tamen diſſoluerit, dies erat. Hunc in caduceo iam ex draconibus conſertum diximus. Alij Herculanum nodum dicunt non ab Hercule inuentũ, ſed à Mercurio: verùm ab Hercule diſſolutum, non quidem arte, ſed vi,

Faxo.
Pileolum.
Cithara.
Nodus.
Hercules.

quod, & Alexandrum Magnum feciſſe dicunt. Vterque tamen, & Mercurius merciũ, ac mercatorũ Deus, & Hercules, diuitias, quibus fauent cõferre dicuntur. Vnde Horatius, *Diues amico Hercule*. Et Perſius. *O ſi ſubraſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.* Antiquitas enim (vt ſcribit Diodorus) Fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſtquam ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dicarent, vitam fœlicem ducturos, quod Lucullus ditiſſimus, & alij Romanorum plurimi fecerunt, vſque adeò vt ex decimis illi templum egregium trans Tyberim ædificarant. Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum diuitiarum quas vterque confert: Mercurius quidem, vafra mente & ingenio cauto: Hercules vi, qua aurea mala abſtulit. *Alas)* quibus à dijs ornatus mittitur. Vt Æne. 4. *Hic primum paribus nitens Cyllenius alis Conſtitit, &c. vult hilares animos.)* Vnde Ouid. *Carmina proueniunt animo deducta ſereno. Squarroſa cutis.)* Squarroſi dicuntur quorum cutis exurgit ob aſſiduam illuviem. Lucilius: *verorum ac rapidum ſquarroſa incondita roſtra. Promptum verſu)* i. aduerſum. Videri poteſt datiuus antiquus. *Plena domus*) ſcilicet diuitiarum. *Curas abigit*) quod tamen multis contra euenit, Nam vt dicit Iuue. *Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit. Horrea plena*) Legam melius, hordea plena. *Greges læti*) id eſt, pingues, qui lætitiam afferunt dominis aut bene curati, & ita reuera læti. *Grauis ære crumena*] i. marſupium, vt quidam dicunt: *ære*] pecunia, quia ærea primum fuit. Vnde ærarium quem fiſcum nunc appellant. *Ludos inarare*] id ſecuri faciunt ruſtici, diuinare facientes quem ſulcum tetigerint. *Bacillo*] paruo baculo, & dicitur in nominatiuo hoc bacillum, *Tytirus*] i. Virgilius. *Farragine*] pulmentario ex farre facto. *Aoniæ*] quæ in Phocidis montibus, quos Aones olim habitauerunt, frequentes ſunt.

Lucullus.

quarroſa.

crumena.

Erarium.

acillum.

arrago.

oniæ.

Syl. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſolicitudine ſoluam.
Can. *O vtinam, Sylvane, foret tibi tanta voluntas*
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate facultas.

Non

Non ego diuitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamides, non prandia regum,
Non patinam Æsopi fameo, clypeumve Mineruæ,
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut si mens non fallitur, ænea barba.
Hæc me iampridem memini didicisse sub Vmbro.
Posiulo vestitum, peto victum sub lare paruo,
Certior istud opis toti non defore vitæ,
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codrique suppellex,
Sæpe alios qui spem dederint inuenimus ore
Magnificos, sed re modicos, tibi fidimus vni.
Tu mihi si fueris mendax præsciditur omnis
Spes, vt solstitio fiam Philomela reuerso,
Mutus & elinguis: suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si sperata, &c.] Graphicè ostendit quod Ouidius dicit, quia *pollicitis diues quilibet esse potest. Non ego diuitias Cosmi*] Alij Cosmæ legunt, illius Florentini ditissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt diuites, congruumque est diuitibus nomen. Nam κόσμος dicitur ornamentū & mundus, κοσμέω, idem est quod orno. Vnde, & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes *mundum muliebrem*, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt. *Non serica posco pallia*] Seres populi sunt circa Indiam, apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus quarum frondium canitiem depectunt aqua persusa, ex quo vellere vestimenta conficiuntur, quæ serica appellantur, vt auctor est Plinius. Vnde, & Maro. *Velleraque vt foliis depectunt tenuia Seres.* Errat autem Seruius qui Serica à bombycibus confici vult, quum bombyces non apud Seres, sed in Arabia, & insula Coo peculiariter proueniunt. Qui quidem bombyces vermiculi sunt, telasque aranearum modo texunt, ad vestem luxumque fœminarum, quæ bombycina appellantur. Iuue. *Quarum, delicias pannus bombycinus vrit, Non Tyrias chlamides*] i vestes ex purpuro dibapha, id est, bis tincta, vt apud Tyrum fiebat, & idcirco in magno erat pretio. *Non prandia regum*] i. prædiuitum. Persius, *In luxum, & prandia regum. Non patinam Æsopi*] i. qualem pro-

Seres. Serica.
Bombyces.
Bombycina.
Dibapha.

euauit Æsopus, non fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio, qui filijs ex quæstu histrionico ducenties sestertium reliquit, quas opes filij absumpserunt. Vnde Horatius secundo Sermonum. *Filius Æsopi, detractam ex aure Metellæ, Scilicet vt decies solidum exorberet aceto Diluit insignem baccam*] margaritam seu vnionem pretio decies sestertium, aceto liquefecit, & absorpsit. Et ita filius hic notaretur, qui etiam Æsopus dici potuit. Literæ enim omnes diffamant patinam Æsopi. Vnde & Beroaldus: *Iam patina Æsopi cedat, iam luxus Apici & Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeúmque Minervæ*] id est, quanti æstimata est ægis in pectore Minervæ, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientum muniuntur. *Nil opus est regis laribus*] id est, domibus aut ædibus. *Cui ferrea, &c.*] Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus à colore pilorum, quia subrufus erat. Ego autem intelligo de Nerone, aut maioribus eius, qui æneam dicti sunt habere barbam atque Ænobarbi vocati. De qua re sic dicit Sipontinus. *Ænobarbus, hoc est, rutilam quasi æneã barbam habens*, fuit cognomen Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Authorem autem originis pariterque cognominis habuerunt. L. Domitium cui rure quondam reuertenti iuuenes gemini augustiori forma apparuerunt, iusserunt que nunciari senatui, ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat, atque in fidem maiestatis adeò permulsisse malas, vt è nigro rutilum æriq; assimilem capillum redderent, quod insigne mansit, & in posteris eius ac magna pars rutila barba fuerunt. Vnde C. Domitium Neronis atauum, qui in tribunatu suo pontificibus offensior fuerat, quod alium quàm se in patris sui locum cooptassent, ius sacerdotum surrogadorum à collegijs ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Aluernisque superatis, elephanto vectus fuerat, turba militum quasi inter sollennia sacrificij prosequente. Lucius Crassus orator dixit non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset. Hæc ille. Quia ergo Neronem

Æsopi patina.

Pyrrhus.

Ænobarbus.

const at

constat palatium sumptuosissimum extruxisse, estque de Ænobarborum familia, de illo intelligendum, putem, Vnde dicit Suetonius in eius vita, quod non in alia re damnosior, quam in ædificando fuit. Nam domum à palatio Exquilias vsque fecit, quam primo transitoriam, mox incendio absumptam restitutamque auream nominauit. De cuius spatio, atque cultu sufficeret hæc retulisse: Vestibulum eius fuit, in quo Colossus ducentorum viginti pedum staret ipsi effigiei tanta laxitas, vt porticus triplices miliarias haberet, item stagnũ maris instar circumseptum ædificijs, ad vrbium speciem. Et reliqua quæ prosequitur Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit; vel quòd ferreus. i. durissimus esset vel quod os ferreum dictum est habuisse Domitius, vel quòd rustico congruit de nominis causa dubitare, sicut ille *In medio duo signa. Conon, & quis fuit alter? Descripsit radio totum qui gentibus orbem, hæc me iampridem memini dedicisse*] Valla diceret non esse dicendum, *iampridem dedicisse*, quia persistentem actionem, & præsens tempus efflagitant *iampridem, iamdudum, iam olim*, aut *olim iam*. Verùm licet durius, posset dici. *Iampridem memini*: At Agretius negabit rectè dictum *Memini dixisse*. Vult enim memini cum præsenti construendum, sed Valla contrà sentit, in Rauden. Vnde & Persius. *Nec in bicipiti somniasse Parnasso memini. Sub vmbro*] de quo prius dictum est. Id autem addit, ne contra decorum peritior haberetur pastor, aut vt præceptori suo non ingratus sit, quẽ nescio an Sipontinum dicam, à quo plurima sumpsisse videtur. *Sint mihi Pythagoræ mensæ*] qui carnibus abstinuit, & ventri indulsit non omne legumen, quia etiam fabis abstinuit, sed herbis vescebatur crescentibus in hortis: vnde *epulum possis cenum dare Pithagoræis*: *Codrique supellex*] pauperis Poëtæ ac Philosphi, de quo Iun. Sat. 3. *Lectus erat Codro pocula minor vrceoli sex, Ornamentum abaci, nec non, & paruulus infra Cantharus, & recubans sub eodem marmore Chiron. Lanque vetus Græcos seruabat cista libellos, Et diuini opici rodebant carmina mures. Nil habuit Codrus, Quis enim negat, & tamen illud: Perdidit infelix totum*

Pythagoras.

Codrus.

nil Hæc illo. *Ore*] i. pollicitationibus magnificos: *Sed re*] id eſt, exhibitione pollicitorum modicos. *Tibi fidimus*] id eſt confidimus. *Ego fiam philomela reuerſo ſolſtitio, quia mutus, & elinguis*] id eſt, nihil canam, ſicut nec Philomena, quæ in vere præcipuè canit. *Suſpendere poſtibus arma tempus*
Arma. *erit: Arma*] i. fiſtulam & plectra, & cætera inſtrumenta muſicalia: alludit tamen ad arma pugilum, qui ad poſtem Herculis figebant arma ſua quando eſſent emeriti, aut amplius exercere nollent, ſicut & cæterorum officiorum dijs ſua, quicunque amplius vti nollent ſuſpendebant
Circus arma, *Et tempus erit abigi ſpectacula*] id eſt, ſpectatores. *Circo*] id eſt, theatro clauſo.

Syl. *Candide, vidiſti Romam, ſanctique ſenatus*
Pontifices; vbi tot vates, vbi copia rerum
Tantarum? facile eſt illis diteſcere campis.
Cand. *Deciperis, me velle putans diteſſere, Veſci*
Et lupus omne animal crudis exiſtimat eſcis?
Tuque putas alios, quo tu pede claudere paſſum.
Non ego ditari cupio, ſed viuere paruo;
Fac habeam tenuem ſine ſollicitudine victum,
Hoc contentus eam. Romana palatia vidi.
Sed quid Roma putas mihi prodeſt, ô Syluane!
Occidit Auguſtus, nunquam rediturus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit, accipit aurum,
Verba dat: heu Romæ nunc ſola pecunia regnat.
Exilium virtus patitur, ſperare iubemur.
Vndique & in toto vates ſpe poſcitur orbe.
Syl. *Dic pugnas, dic geſta virum, dic prælia regum.*
Vertere ad hos qui ſceptra tenent, qui regna gubernant.
Inuenies, qui te de ſordibus eruat iſtis.
Cand. *Inueniam qui me derideat & ſubſannet,*
Tempeſtate iſta reuerentia tanta poeſi,
Quanta lupanari, quid me, Syluane, laceſſis?
Sylu. *Non decet obſcœnis vatem prorumpere verbis,*
Cand. *Non poſſum non vera loqui, ſi vera taceri*
Forte velis leuibus me parce laceſſere dictis.
Syl. *Vtile conſilium præſtare, laceſſere non eſt.*

Candide

Candide vidisti Romam?] Diserte describit morem auarorum, qui ne iuuent, alio mittunt opem implorantes. *Sanctisq; Senatus pontifices*] id est, Cardinales, sicut canitur clare, *senatus apostolorum*, quem cardinales repræsentare dicũtur. *Facile est illis detescere campis*] vbi scilicet tot diuites sunt. *Deceperis, me velle putans ditescere.*] Non enim quæro ditescere sed victum, & vestitum quibus contentus quis sit. *Vesci*] Ordo est: *Et lupus existimat*] i. censet & iudicat omne animal *vesci crudis*] i. incoctis *Escis*] scilicet carnibus, quibus ipse vescitur. Túque] i & tu putas alios *laudare passim*] id est, ingredi eo pede, *qua tu*] i. moueri ea affectione, qua tu. Per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones, hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere. *Tenuem sine sollicitudine victum.*] Non ergo affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Saluator sine sollicitudine à se sperandam docet, vetans, *ne sollliciti simus, quid bibamus & comedamus. O Syluane*] Spondaicus versus non ineptus, quia & langorem animi loquentis, & pondus rerum habet. *Augustus*] id est, beneficus in Poëtas, Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum, cæteroſque principes. *Nugas*] pollicitationes inanes *Sola pecunia regnat*] Horatius. *Et genus, & formam regina pecunia donat.* Ouid. *Dat census honores, Census amicitias, pauper vbique iacet* Iuuenalis. *Quantum quisque sua nummorum seruat in arca, Tantum habet & fidei.* Et rursus Horatius. *Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* Et iterum Iuuen. de Romanis loquens. *Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum Maiestas, et si funesta pecunia, templo, Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras, Vt colitur pax atque fides, &c. Exilium virtus patitur.*] Idem Iuue. *Aude aliquid brenibus Gyaris & carcere dignum, Si vis esse aliquid; probitas laudatur, & alget. Criminibus debetur honos, &c. Vates spectamur omnes*] qua nihil recipimus. *Dic pugnas, dic gesta virum.*] Aliud suberfugium auari. *Vertere*] imperatiue *à vertor*] id est, tis conuersus, & *verte te ad hos*] id est, ad eos qui *tenent sceptra*] id est, ad reges. *Et subsannet*] Iterum spon-

Augustus. Nugæ. Pecunia.

diacus verſus conſimili ratione compoſitus. *Quanta lupanari*] id eſt, proſtibulo, aut porſtitutis: Lupas vocabant olim proſtitutas: vnde & proſtibula lupanaria. Hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum *Non decet*] per aliũ ſe caſtigat. *Leuibus dictis*] non paruis, aut modicis, ſed vanis, aut cõtumeliosis, ſicut mulieres leues, quibus proſtituta eſt pudicitia: dicuntur & mores leues qui inconſtantes. *Me parce laceſſere. Parce*] i. abſtine vt Æneidos primo. *Parce metu Cytherea.*

Caul. *Conſilij locuples ego, ſed pauperrimus auri.*
Qui pugnas, qui geſta virum, qui prælia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fiſtula poſſit
Aptius incidi, fierique foramina culter?
Aſpice, vt excuſſis laxata manubria clauis,
Vt dentata acies, veterique ſimillima ſerræ.
Hoc leue, ſed menſæ, graue & intolerabile damnum
Vtile conſilium firmat, ſed inutile mentem
Frangit & extenuat vires, animumque retundit.
Magnates dare parua pudet, dare magna recuſant.
Adde quod & noſtri curant ita carmina reges,
Vt frondeis aquilo, mare lybs, vineta pruina.
Ipſi ad delicias reges, & ad otio verſi,
Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant
Perdita de ſtudio Veneris, de ſcurrilitate,
De ganea, de ſegnitie, de infamibus actis,
Quæ caſtum capitale nefas, celebrare poëtam.

Conſilij locuples ego, ſed pauperrimus auri] Hor. etiam genetiuo conſtruxit, dicens. *Horum ſemper ego optarim pauperrimus eſſe bonorum. Qui*] i. quomodo aut *quo*] i. quare dicet inops vates pugnas, &c. *Cui nec*] ſc. eſt culter, quo fiſtula poſſit aptius incidi & ſc. quo foramina poſſint fieri. *Aſpicè vt manubria*] ſc. cultorum i capuli quibus capiuntur, & tenentur in manibus. *ſint. Laxata*] i. laxa & diſſoluta. *Clauis*] i. clauiculis quibus compinguntur *Excuſſis*] hoc dicens oſtendit cultrum ſuum. *Et aſpice, vt*] i. qualiter, *Acies,*] ſcilicet cultri. i. acuta eius pars. *Sit dentata*] i. in modum ſerræ, in dentes efficta. Vnde addit: *veterique ſimillima ſerræ*]

Manubria. Laxata.

ſerræ] quam Dedalum inueniſſe quidam volunt, ad ſimilitudinem maxillæ ſerpentinæ. *Hoc damnum*] ſcil de iuramentis,& veſtitu. *Eſt leue*] i. tolerabile. *Sed miſeræ*] i. victus, eſt graue & intolerabile. *Magnates dare parua pudet*] quia vt dicit Horatius: *Magnos magna decent*. Sed hoc vafra mente ſcimus nonnullos vſos, dicentes, petentibus magna, indignos eſſe, qui magna recipiant,& exiguum quiddam orantibus, ſe non decere tam exigua munera conferre. *vt frondes aquilo*] qui eas nihili facit, *vt lybs*] ventus lybicus. *Curat mare*] in quod ſæpe ſæuit. *Et vt pruinæ*] i. ros congelatus, aut gelu matutinum: *Curant vineta*] i. vites, quod etiam nihil eſt, quia etiam congelantur. *Ipſi ad delitias*] Ordo eſt, *ipſi reges*] i. præpotentes, *verſi ad delicias*] i. delectationes & illecebras carnis. *Et ad otia*] i. deſidiam. Optant laudari *quod celebrant*] i. oblectamenta ſua. *Studio veneris*] i. amoribus impudicis. *De ſcurrilitate*] i. inhoneſta dicacitate. *De gamea*] id eſt, caupona,& guloſitate. *De ſegnitie*] i. deſidia, dicuntur enim ſegnes ſeorſim ab igne (qui actiuiſſimus eſt) tepidi & ignaui. *De infamibus actis*] i. priuatis, quum geſta fere ſint Publica. Melius autem (auctore Valla) acta, quam actus in hac ſignificatione dicimus. *Quæ caſtum capitale nefas, celebrare poëtam*] Idem ſanctè & catholicè ſentit in opuſculo contra impudicè ſcribentes, vnde explodenda eſt Catulliana ſententia. *Non caſtum eſſe decet pium poetam ipſum*: verſiculos nihil neceſſe eſt, qui tum denique habent ſaltem & leporem, ſi ſunt molliculi ac parum pudici. Cui tamen multi gentilium ſubſcripſerunt. Vnde ad Voconiam poëtam Adrianus Imp. *Laſciuus verſu, mente pudicus eras*. Et Ouid. de ſe, *Crede mihi mores diſtant à carmine noſtro: Vita verecunda eſt, muſa iocoſa mihi*. Et Mart. *Laſciua eſt nobis pagina, vita proba*.

Serræ inuentio.

At qui dura manu geſſerunt bella potenti,
Fortiter vtentes ferro non molliter auro,
Dilexere graues muſas: heroica facta
Qui faciunt reges heroica carmina laudant,
Vt ceſſere viri fortes, & maſcula virtus,
Dicendum altiloqui nihil inuenere poetæ.

Occidit ingenium vatum, ruit alta poesis,
At si forte aliquis regum gerat aspera bella,
Et decus armorum studiis belloque pærcuit,
Nil genus externum, venturaque sæcula curat,
Laude suæ gentis satur, & præsentibus annis
Barbarus est, neque carmen amat, vel auarus in auro
Mergitur, atque Midæ curis flagrantibus ardet,
Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba,
Mimus, adulator, lena assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: potas
Mille modis abigunt, vt quando cadauera corui
Inuenere, fugant alias volucresque ferâsque,

At qui dura, &c.] *At* particula aduersatiua, locum habet vbi contraria nectimus iam dictis, vt dictum de Æneia in fine tertij. *Facto; hic fine quieuit*, subdit De Didone in principio quarti: *At regina graui iamdudum saucia cura*. Pulchrè ornat carmen epithetis, quæ sic construuntur. *At qui gesserunt potenti manu dura bella fortiter, &c. Dilexere graueis Musas*] reges, qui faciunt heroica facta laudant heroica carmina, *Vt*]i. postquam. *Viri fortes cessere*] i. è medio sublati sunt, quia fortes cedere nesciunt. *Et mascula*]i viriles: *At si forte*] bene occurrit Argumento, quod iam cuiuis in promptu est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus, quæras cur ad illos non abeat illosque canat Candidus, ad quod respondet raros quidem esse qui heroice viuant, & si qui sint, eos non habere curam de æterno nomine. *Midæ curis*]i. auaritia, qua ductus petijt à dijs vt quicquid contingeret aurum fieret, quo impetrato, inedia absumptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. *Est & apud reges, &c.*] Alia causa cur apud reges non sit bonis poëtis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes, vtpote rudis & rustica turba, cum poëtæ sint pauci vrbani & eruditi *Mimus*]i. gestu corporis morum imitator, cum poëta grauis rem more philosophorum seuerè narret. *Adulator*] cum poëta sit seuerus. *Leno*] cùm verus poëta sit turpitudinis omnes hostis, & expulsor. *Assentator*] cum poëta sit virtutis laudator. *Adulter*] cum nihil musis sit magis contrari-

trarium, quam adulterium. Nam quæcunque poëtis optantur casta sunt, vt Pierides, Minerua, Daphne, fontes. *Histrio*] cum poëtæ suæ dignitati consulant. *Quisquis*] scilicet, omnibus virtus est odiosa. *Poetas mille modis abigũt*] quasi à preda inuenta, vt quando cadauera corui inuenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, vt apes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci.
Qui sine lege aliqua, sine præceptoribus, audent
Quicquid amant reges, & amant infamia solùm,
Scribere: Nam vates etiam dementia vexat.
His se nescio qua mentis leuitate poetas
Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis
Applicuere, sibi applaudunt, sua carmina iactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improuidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisque resistit
Vatibus, à verò indoctus discernere falsum.

Sylu. *Candide, per superos, per Olympica numina iuro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum auxilium. Meliora in tempora viue:
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Cand. *Si mihi sic optas, tibi sit, Syluane, quod optas.*

Sylu. *Opto equidem, dictumque fides non sera sequetur.*

Cand. *Vade malis auibus, nunquam rediturus, auare,*
Et facias subito quicquid tractaueris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] Docet tertiam causam, cur poëtis non sit apud reges locus, qui est, quia multi versiculorum ineptorum factores & turpis vitæ homuniciones sacrorum poëtarum nomen indignissimè sibi vsurpant, quod ægerrime patitur Horat. dicens in arte. *Descriptas seruare vices operumq; colores. Cur Ego si nequeo, ignoroq; poeta salutor? Petulci*] i. petulantes, audentes quæ non possunt. *Nam vates etiam dementia vexat*] Non equidem graues, sed leues & futiles. *Triuialibus ora cicutis.*] Cicuta est herba fistulosa qua pastores canere solebant, Maro: *Est mihi disparibus*

ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Idem: *Non tu in triuijs indocte ſolebas, Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?* quod in compitis, & triuijs ab indocta ruſticorum pube in compitalibus,& ambarualibus cantari ſolebat. *Sibi applaudunt*] ſibi placentes *Sua carmina iactant*] exiſtentes inſulſi,id eſt, ſine ſalibus ſermonis. *Illepidi*]. i ſine lepore ac venuſtate ſermonis. *Indociles*] quia diſcere nolunt,& ita incorrigibiles. *Improuidi*]quia non videntes ſe ad interitum tendere,& alios ducere. *Inepti*] i. amuſi & ab omni aptitudine tum verborum,tum factorum abhorrentes. *Ambagibus*]i.verborum inculcationibus , cùm artem veram non habeant. *Id vitium commune putat*]& ita reijcit bonos propter malos. *A vero indoctus*] id eſt,*neſciens diſcernere falſum*. *Candide per ſuperos*] Videns Syluanus Candidum virtutis amatorem verumque poetam,pollicetur operam cum iuramento, nihil tamen confert in eum. *Per Olympica*]i.per cœleſtia *ſi venti*] prouerbiale. i. ſi res proſperè mihi ſuccedant, & eueniant mihi quæ opto. *Meliora in tempora viue.*] Virg. AEneid i. *Durate & voſmet rebus ſeruate ſecundis*. *Pauliſper*]per paululum temporis *Fides non ſera*]i.non tarde faciens quod dixit. Nam fides videtur autore Cicerone, dicta,eo quod fiat dictum ſiue quod dictum & conuentum eſt. Candidus autẽ non contentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens, *Vade malis auibus*] i. malo auſpicio: quaſi dicat in rem malam. *Nunquam rediturus Auare*] hoc autem videtur dicere in abſentem quaſi obmurmurando poſtquam ſe nihil recepturum , ſperauit. *Et facias ſubitò quicquam tractaueris aurum , More Midæ*] de quo iam diximus. *Quando*]i. quandoquidem, *virtus tibi vilior auro*] ſcilicet *eſt*, cùm tamen Horatius in epiſtolis contrà dicat. *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum*.

Olympica.

Fides.

ECLOGA SEXTA DE CIVIVM ET rusticorum disceptatione, inscripta Cornix,

Joannis Murmelij Argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris, & vrbis.
Et pergit varios stultorum carpere mores.

CORNIX ET FVLICA.

Ningit hyems, mugit boreas, à culmine pendet
Styria, depositis bobus requiescit arator.
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ouili
Cessat iners, sedet ante focum fumosa Neæra,
Atque polenta coquit. Prius intollerabilis æstas,
Nunc laudatur hyems æstu laudata molesto
Displicet, optatum damnat præsentia frigus.
Ful. *Omne bonum præsens minus est, sperata videntur*
Magna, velut maius reddit distantia lumen.
Cor. *Delicias habet omne suas & gaudia tempus,*
Aspice vt impexi, tritaque in veste ligati,
Cæde suum pueri exultant, inflatur in vtrem
Immissis vesicæ fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,
Si cadit, attollunt, cursu labor atque recursu
Brumam abigit gl ciale pila rustica vincit.
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coitione recoctum.
Ful. *Pauperiem declarat hyems, improuida certè*
Turba sumus iuuenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis: nostrum æs tibicinis omne est,
Vt redit è scythia Boreas, nidosque volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas,
Stultitiam declarat hyems, sapientius vrbe
Congeriem nummum accumulant, & ad ilia vulpes
Melotasque trahunt, maculosaque tergora lincis.

Ningit hyems] Contentio est inter Cornicem pastorem qui partes rusticorum agit, Et Fulicam, qui vrbanorum de

præſtantia fortunæ vtrorumque occaſione, cuius multa quaſi ſatyricè dicuntur in mores potius ciuium, quàm ruſticorum. Videntur autem tam Cornix quàm Fulica paſtorum nomina: Vterque enim ſe ruſticum profitetur & maſculino genere nominat. *Hyems)* id eſt, tempeſtas pluuioſa, & niuoſa. *Boreas)* ventus frigidus à ſeptentrionali plaga, quæ frigida, eſt, flans. *Mugit)* mugitum imitatur flatu alto. *Stiria)* id eſt, glacies concreta. *A culmine)* à tecto. *Dormit humus)* ſopitur niue, & non exercetur. *Paſtor tunicatus)* quia otioſus, vnde dictum eſt à poeta. *Nudus ara, ſere nudus, hyems ignaua colonis. Neæra)* coniux ruſtica *Fumoſa*] quia ferè ligna viridia aut male ſicca comburunt. *Atque polenta coquit*] Ouidius: *Quod coxerat ante polenta*. Reperitur tamen & fœmineum, cum hoc ſolùm inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præſens minus eſt*] id eſt, minoris æſtimatur, quia nemo contentus ſua ſorte, vnde Horat: in principio Ser. *Quid fit Mæcenas, vt nemo, quàm ſibi ſortem, Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus viuat, laudet diuerſa ſequentes?* Veruntamen id contra vſum venit, vbi minimè opus, quia bona terrena eò quòd præſentia ſunt, plus nos delectant, quàm cœleſtia quæ futura ſperantur. *Aſpice vt implexi*] Docet exemplis, non rerum, ſed animorum eſſe diſcrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur varijs, vt *Cæde ſuum*] id eſt, porcorum, vt veſicam habeant, cuius agitatione brumale frigus ſuperent, & ruſtici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusque agitantes glaciale gelu non curant. *Pauperiem declarat hyems*] id eſt, paupertatem: Eſt tamen interdum damnum, vt ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. *Nos iuuenes ſumus, turba improuida*] qui ſecuri æſtate vagamur. *Noſtram æs*] id eſt, pecunia noſtra. *Eſt tibicinis*] ſcilicet canentis ad choream inſtituendam. *Congeriem nummum*] id eſt, nummorum per ſyncopen, & *aá ilia*] ſcilicet fouenda, & cooperienda, *trahunt*] id eſt, contrahunt. *Vulpes*] id eſt, pelles vulpinas, & μηλωτας] id eſt, pelles ouinas, græcum eſt, cætera nota ſunt.

Neæra.
Polenta.

Melotes.

Cor. *Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,*
Immo ipsos vexat grauior dementia ciues.
Verùm illis mater, nobis fortuna nouerca.
Nes premit infœlix sors, est dementia fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in vrbe,
Audiar, assiergent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populosque patresque,
Ful. *O Cornix, Cornix, non est fortuna, sed ipse*
Quo sapiunt homines animus, fortuna potentem
Non facit, imò Deus, causam recitabat Amyntas.
Cor: *Est fortuna Deus, sed quid recitarit Amyntas,*
Dic precor, in causis erat ingeniosus, & acer.
Ante tamen paulum pecus, & præcepia vise
Vade, redi, calor est post frigora dulcior, ito.
Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt*
Tanto oneri sublimis apex in vertice fumi
Pyramidem fecit, metáque assurgit acuta.
Cor. *Da pecori cordum, stipulisque foramina claude,*
Si paries hiat, & rediens lætamine muni
Limina, nulla gregi grauior, quàm frigora, pestis.
Iamne ades? oh quænam hæc solitò properantia maior?
Ful. *Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni.*
Maxima strenuitas fœno recubare calenti:
Absconditque cauo accubitu post frigora, dulce est.
Cor. *Incipe & enarra discrimina ruris & vrbis,*

Desipiunt omnes] id graphicè docet Horat. 2. Serm. *nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. Nos*] scilicet rustici, vnde se rusticos asserunt. *Verum illis mater*] id lepidè, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna, & sæua mercede. Ita vt non sit facile existimare, parens ne melior, an sæuior nouerca fuerit. *Infœlix sors est paupertas, & tenuis fortuna est dementia*, id est, reputatur demens quicunque pauper, vnde Horatius in Epistolis. *Hos solos aiunt sapere & bene viuere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* *Assurgent*] id est, reuerentiam, & honorem assurgentes impendent. *Vulgus adorabit*] i. corporis

Demens quis.

gestu honerabit. Nam adoramus etiam principes & dominos, sed oramus tantum rationem habentes, & sensum. *Cõsulet*] id est, consilium poscet. *Non est fortuna*] id verè Iuvenalis: *Sed nos te facimus, fortuna deam. Est fortuna Deus*] id ex falso opinione, & rusticè. Nam cum deam neget nostra fides, etiam fortunam Deum dicit. At id facit poeta, quòd numina putabantur vtriusque sexus. Vnde de Venere Æneidos. 2. *Desce nde, ac ducente Deo.* Et de Alecto, aut Iunone. 8. *Nec dextræ Deus erranti affuit*, vnde in Cypro erat barbaræ Veneris simulacrum. Vnde dictum est: *Pollentemque Deum Venerem.* Videtur autem *Cornix*, dominus, aut saltem maior quàm *Fulica*, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit. *Attingit nix alta genu. In vertice furni*] vbi minimè consistere posse videtur propter ignem, quòd panis in eo coqui solet. *Pyramidem*] id est, cumulum niuis in Pyramidis formam. Est autem Pyramis structura ex lapidibus in morem ignis ascendentis, cuius vertex acutius est extructus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio: *Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis.* Addit autem *Cornix*: *Da pecori cordum*] id autem dicitur fœnum quod autumno secatur, sicut corda frumenta vocantur, quæ serò matureſcunt. *Lætamine muni*] id est fimo, *Iam ne ades*] intelligendum est aliquantulum more interfuisse, & interea tacuisse *Cornicem*. Omnia autem faciliora quãm vt expositione egeant.

Hoc igitur tantum ruris discrimen, & vrbis
Taliter exortum noster recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaq; ab origine mundi,
Cum muliere marem sociali fœdere iungens
Cœli opifex (sic namq; Deum appellabat Amyntas,
Nomen adhuc teneo) natos producere iussit,
Atque modum docuit fieri, quo gignere possent:
Accinxére operi, mandata fideliter implent,
Sicque (vtinam de pomi esu seruata fuissent)
Fœmina fit mater, puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio simili fœcunda quotannis
Auxit in immensum generis primordia nostri.

Post

Poſt tria luſtra Deus, rediit, dum pignora pectit
Fœmina, proſpiciens venientem à limine vidit.
ADAM aberat, ſecurus oues paſcebat, adulter
Nullus adhuc ſuſpectus erat, ſed multiplicatus
Connubijs, fraudata fides, ſine cornibus hirci
Facti, & Zelotypo coniux ſuſpecta marito:
Nam quæ quiſque facit, fieri ſibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæque libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abſcondere quoſdam
Accelerat, fœno ſepelit, paleiſque recondit.
Iamque lares deus ingreſſus, ſaluere penates
Iuſſit, & huc dixit, mulier tua pignora profer,
Fœmina maiores natu producere mandat,
His deus arriſit, velut arridere ſolemus
Exiguis auium pullis, paruiſque catellis.
Et primo lætatus (ait) cape regia ſceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma ſecundo,
Et dux, inquit, eris: faſces, populiq; ſecures
Protulit, & vites, & pila inſignia Romæ.
Iámque magiſtratus celebres partitus in omnem
Progeniem, humanos, tacitus voluebat honores.
Intercà mater rebus gauiſa ſecundis,
Euolat ad caulas, & quos abſconderat, vltrò
Protulit, hæc dicens, noſtri quoque pignora ventris,
Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
Ceteſum albebat paleas caput, hæſerat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arriſit eis ſed triſti turbidus ore,
Vos fœnum, terram, & ſtipulas (Deus inquit) oletis.
Veſter erit ſtimulus, veſter ligo, paſtina veſtra,
Veſter erit vomer, iuga veſtra, agreſtia veſtra
Omnia, aratores eritis, pecorumque magiſtri,
Fœniſecæ, ſoli foſſores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quoſdam donabimus vrbe,
Qui ſint fartores, lany, lixæ, artocopique.
Et genus hoc aly ſoliti ſordeſcere, ſempe
Sudare, & toto ſeruire prioribus æuo.

Taliter omnipotens fatus, repetiuit olympum,
Sic factum ſeruile genus, ſic ruris & vrbis
Inductum diſcrimen, ait Mantous Amyntas.

Hoc igitur] Apollogo ruſticano diſcrimen vrbanorum & ruſticorum commemorat à deo factum, ſicut & mercedum nonnulli ſic dicunt inſtitutam differentiam. Nam quum mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, exquiſiſſent, aſſignaſſentque ſutoribus, crepidarijs & pluribus alijs quotidiana mercede concludendis denarios binos, latomis autem & fabris lignarijs, ac carpentarijs ſenos, diſquiſierunt priores quantum poſſeſſionis ex tanta mercede compararent: reſpondit quantum ſatis eſſet ipſis & liberis quotannis iugerum. At reliquis quantum compararent petentibus, reſpondit, quotidie tantum terræ poſſe comparare, quantum per crura retrorſum bipenni proijcerent. Conati autem præ auaritia in longum proijcere, in podicem proiecerunt, in quem ferè magnæ mercedes nunc quoque proijciuntur. Præterea dicunt ranas & ſimias ſic affectas cum muliercula, ſcilicet Eua, aut alia nimis fœcunda vereretur venienti Deo omnes liberos prodere, occuluit quoſdam in furno, quoſdam ſub vaſe elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iuſſit Deus qui in furno eſſent in ſimias conuerti, qui ſub vaſe, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hîc proſequitur auctor. *Modum docuit*] dicens: Creſcite & multiplicamini, per coitum ſcilicet. *Accinxêre operi*] id eſt, operam dederunt diligenter liberis procreandis. *Mandata fideliter implent*] iucunda narratio quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur. *Poſt tria luſtra*] id eſt, quindecim annos. Nemo autem ſit mihi tam ineptus, vt hiſtoriam putet à poeta narrari. *Hirci ſine cornibus*] id eſt, fœdi adulteri. *Nam quæ quiſque*] &c. Prouerbialiter, & diſertius quam illud. *Quiſuit in furno, ſocium tibi quærit in illo. Saluere penates*] id eſt, familiares, & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id eſt natos. *Nam pignora natorum dicuntur, pignora rerum. His Deus arriſit*] id eſt, annuit, & blandus atque affabilis fuit. *Catellis*] id eſt, canis fœtui. *Et prime*]

Pignera.

primo] scilicet omnium. Vnde ad primæ geniturę iura alludit. *Fasces*] qui erant ex virgis. in quibus securis erat colligata, ferebantur autem à lictoribus post eos magistratus, qui in corpus, & sanguinem animaduertere poterant. *Securis*] à secando dicta, quod interfecat, vt collum nocentium. *Et vites)* quibus centuriones & cæteri duces milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne seueriores haberentur, saltem in conciues. Nam alios virgis cædere licebat. Iuven. Satyra octaua. *Nodosam post hæc frangebat vertice vitem, Si lentus pigra muniret castra dolabra. Et pila*] quæ sunt Romanorum tela. Lucanus: *Signa, pares aquilæ, & pila minantia pilis. Hæserat armis*] id est, humeris: *Stimulus*] quo boues instigantur. *Ligo*] instrumentum rusticorum vt pastinum, quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio, & repastinatio vinearum fit. *Fœnisecæ*] id est, secantes fœnum. Persius: *Fœnisecæ pingui viti árunt unguine pultes. Solifossores*] fodientes terram. Est autem vna pars. Nam si duæ essent soli secundam produceret, quam composita corripiunt in medijs syllabis, dummodo etiam in nominatiuo id habent, *vt fœniseca, solifossor*: quod dico, quia *quanticunque* à nominatiuo *quantuscunque* aut *quantumcunque* producitur, vt *qualicunque* à *qualiscunque*. *Fartores*] qui farcimen faciunt. *Lanij*] id est, carnifices *Lixæ*] aquam ferentes. *Artocopi*] panifices, aut panem incidentes. *Et genus hoc alij*] sicut dicimus, *id genus*, pro *eius generis*; sic ponit *hoc genus*, pro *huius generis*. *Mantous*] id est, Mantuanus, sed *Mantous* dicitur a *Manto* Nympha, matre Oeni, qui Mantuã à matre denominauit. De quo Maro: *Fatidicæ Mantus & Thusci filius amnis.*] Amyntas autem is est de quo in Amynta visum est.

Fasces.
Securis.
Vites.
Pila.
Stimulus.
Ligo.
Pastinum.
Fœmisecæ.
Solifossore.

Corn. *Mirabar si quid recti dixisset Amyntas.*
Ciuis erat, semper nobis vrbana iuventus
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti
Ludit, in agrestres semper ioculatur: & vrbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de superis pudet has componere nugas,

Iſte iocus manifeſta gerit conuitia ſecum,
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaſo,
Vt neque perpendas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoque pauliſper mentem extendamus ad vrbis
Stultitiam, ne fortè putes ſapientius illos
Viuere, qui ſplendent auro, qui murice fulgent,
His oculis vidi tunicis pleroſque ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certè nihil eſt: opulentia ficta,
Paupertas, ſignities, & inertia vitæ
Vera, quid eſt aliud quàm deſipientia vera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atque nefandam)
Dum ſegnes dormire volunt, & viuere laute,
Proſtituiſſe ſuas vulgò cum coniuge natas.
Quid peius, quid perfidius, quid ſtultius vnquam?
Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*
Cor. *Cum totidem, quot nos, habeant animaſque manuſque*
Dic cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar, ſi quid rectè dixiſſet Amyntas] Quaſi dicat, iuuenis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nihil negotij*] pro negotij, *otioſa iuuentus*] id eſt, multitudo iuvenum vrbanorum. *Conuitia*] contumelias. *Omaſo*] id eſt, inteſtino pingui, tarditatem ingenio afferenti, vt Horat. & Perſius atteſtantur. *Iſto ſcommate*] id eſt, irriſorio dicterio. *Te*] qui ruſticus es. *Carpi*] id eſt, reprehendi, *Nos quoque*] id eſt, viciſſim. *Qui murice*] id eſt, purpura. *Proſtituiſſe*] id eſt, ad turpem quæſtū in lupanaribus & proſtibulis ſtatuiſſe, quaſi pro foribus, vbi luxuria perditos expectant. *Quid*] ſcilicet dicas, aut quid faciant, & eſt inanior deſidioſorum purgatio, quàm vt refellatur. Vn de dicit Cornix. *Habent ciues vrbani manus & pedes, vt nos: cur non quærunt ſibi victum laboribus & parſimonia vt nos.*

Eſt etiam, cuius vecors induſtria vanas
Quærat opes, vbi nullus opes inuenit ab æuo.
Aes lauat barbarum ſuccis, & vertere in aurum
Aeſtimat, at nigra ſemper fuligine pallet.

Eſt,

Est, qui dum tellure latens desiderat aurum,
Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.
Quid leuius, quid futilius, quid inanius vnquam?
Omnia ne veniant ad opus telluris, & agri,
Omnia pertentant, vt agant nihil, omnia versant,
Semper agunt, nunquam paragunt, ex fœnore victum
Infamem extorquent: vi, fraude, dolisque laborant:
Mille vijs opibus, mille insidiantur honori.
Nos capras, & oues, armentaque pascimus: illi
Accipitres, catulos, & equos cercopithecos.
Rusticus es ouium pastor, volucrumque canumque
Ciuis, vtrum melius, te iudice, nobiliusque?
O Fulica, vtilitas vnde, & opulentia maior,
Ful. *Ciuibus vnde igitur tantarum copia rerum?*
Corn. *Ex vi, fraude, dolis: vi, fraude, dolisque laborant.*
Nonne vides, insane, vt nos crudeliter vrgent,
Quo capiunt astu, nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus sublime, piumque
Huc aures oculosque adigunt, huc ora manusque.

Est etiam] adfert alia vrbanorum vitia, & ferè apposita segnitiei, dicens: *est etiam* scilicet eius, *cuius vecors*] id est, peruersi cordis industria, *quærit opes vanas*] id est, vltra quam satis sit, & non iusta ratione, vt qui per artem vt (dicunt) Alchimiæ, id est, adiuvaminis, adiuvando naturam, sperant æs aut argentum vertere in aurum: qua via nullus, inquit, hactenus inuenit opes, certum est multos inuenisse pauperiem, dicunt tamen eius rei studiosi, inuentos, qui ad intentum peruenerint. *Fuligine nigra*] quia vapore fumeo: sed quomodo *pallet?* Nisi hoc ad anxietatem referamus, non constat: *Est qui, &c*] Alius error eorum qui magicis artibus, & characteribus, nescio quibus sperant posse inueniri thesauros absconditos. *Omnia, ne veniant ad opus telluris & agri, omnia, inquam pertentant*] id est, experiuntur, ne fiant agricolæ, quo nihil honestius nec iustius. *Semper agunt nunquam peragunt*] id est, perficiunt nihil eorum quæ inceptant. *Ex fœnore*] id est, vsura. *Accipitres*] id est, aues ad prædam. *Catulos*] ad

Vecors.
Alchimia.

venationem. *Et equos*] ad venandum, aut auibus, aut canibus. *Cercopithecos)* id est, caudatas Simias. Nam κέρκος dicitur cauda, πίθηκος simius aut simia. Sunt ergo quos catos marinos quidam vocant, capite, vt dicit Plinius, subnigro, & pilo asinino, quibus deformitas decori est, suntque ob cautum ingenium diuitibus in delitijs. *Ciuis)* est pastor volucrum, & canum quia eos pascit. *Quo astu)* id est, qua calliditate ab ἄστυ, id est, ab vrbe vbi astutiores sunt. *Irretire)* id est, laqueos & retia illigare, hoc est circumuenire & decipere verbis putant. *Sacrum offerre*] id est, arbitrantur se obsequium præstare Deo, quando nos decipiunt. *Huc*] id est hanc operam vt nos decipiunt. *Adigunt*] id est, applicant. *Omnia*] i. omnia quæ dicunt. *Et manus*] id est, omnia quæ faciunt.

Ful. *Vnde vrbanarum tibi tanta peritia rerum?*
Cor. *Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris.*
Quum lac vociferans, ibam venale per vrbem.
Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia promptus
Furta erat, & crudum ferro subradere panem,
Ipse, vt erat mores vrbis doctissimus, ista
Tradidit, affirmans nihil esse nocentius vrbe,
Se quoque furari didicisse aiebat ab vrbe:
Sunt etiam qui parta ab auis patrimonia fundunt
In meretricum vsus, quid fœdius, improbiusque?
Dic vbi mœchandi ars, homicidia, seditiones?
Nonne inter ciues, atque intra mœnia regnant?
Quid reges, qui regna hominum per vulnera quærunt,
In mortemque suos adigunt? quid pectora miles
Obijciens telis, per mille pericula vadens?
Pro stipe dat vitam, nulla est insania maior.
Gloria præfertur vitæ, quid gloria? quid laus?
Quid fama est? quid honor? voces, & opinio vulgi?
Omnia longa dies abolet; quum viuere cessas.
Omnia sic abeunt vt lux cum sole recedit.
Qui mare sollicitant remis, cum viuere possint
In patria, stulti, ventis qui credit & vndis.
Stultus diuitiæ cui sunt & negligit vti.
Stultus, qui vt natis cumulet patrimonia, partis

Ab-

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis faciunda relinquit.

Vnde vrbanarum] Bona interrogatio, vt decorum ſeruetur, & veriſimilis narratio. *Artocopum)* vt videtur, accipit pro panifice, ſeu (vt dicitur) piſtore, qui Græcè dicitur ἀρτόπωλος) id eſt, artocopœus, quia ἄρτος dicitur panis, & ποιῶ facio. Sed artocopus, dicitur quaſi labor panis, nam κόπος labor dicitur, ſed accipitur pro laborante. Iuvenalis autem videtur accipere pro pane, dicens Satyra tertia. *Salua ſit artocopi reuerentia.* Vbi tamen pro piſtore accipi poteſt, vt ſic maneat diſcretio panis, qualem artocopus fecerit, & ita obſeruando eius iuſſum ſit ei reuerentia. Sed ad Poetam noſtrum. *Ipſe vt erat mores vrbis doctiſſimus)* Hoc exemplo conuincere poſſumus participia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non regeret accuſatiuum. Quocirca ego quidem *morum* potius dicerem, hic tamen verſus *mores* potius docet legendum. Neque tamen omnino inauditum, ſi ſuperlatiua à participijs accuſatiuum regentibus deducta, accuſatiuum regunt, quum aduerbia à præpoſitionibus orta id faciant: vt *proximè Hiſpaniam Mauri ſunt*, inquit Saluſtius, *Sunt etiam)* Aliam affert vrbanorum ſtultitiam, qui patrimonia ab auis parta cum meretricibus abſumunt. *Qui reges)* docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, vrbes ferè incolere: ſtipendiarios autem qui inuocati nomina ſua dant, etiam vrbanos eſſe, & maximè inſanire, quum pro modica ſtipe periculum vitæ ſubeunt, quod ruſtici non niſi coacti faciunt, pro libertate patriæ & coniuge ac liberis. *Qui mare ſollicitant)* Rurſus aliud genus ſtultitiæ (quod Perſius quoque proſequitur) eorum, qui quum ſatis habent, nauigant tamen cum periculo vitæ. Item ſtultus eſt, *diuitiæ cui ſunt & negligit vti)* vt auarus. Nam vt dicit Seneca: *tam deeſt auaro quod habet, quàm quod non habet.* Vnde de ſene auaro. Horatius: *Quærit, & inuentis miſer abſtinet, & timet vti.* Et primo Sermo. *Congeſtis vndique ſaccis Indormit inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus, qui vt natis cumulet, &c.)* Quia ſæpe malè abſumunt. Vnde

Perſius: *Vt tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis, &c.* Vide Satyram vltimam vbi totum hoc eſt argumentum. *Et geniam*] id eſt, naturam. Eſt enim *genius* Deus naturæ & loci natiui, quem, qui alimentum naturæ debitum ſubtrahunt defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defraudens genium. Quæ facere ipſe poteſt*] quod per fabellam, ſeu apologum de caſſita pulchrè recitat Gellius.

Qui numerat ſtellas & ſe comprehendere fata
Poſſe putant, ſtulti: verum dementior iſtis
Naturam quicunque Dei ſcrutatur, & audet
Figere in immenſam lucem tam debile lumen.
Noſtra fides melior: ciuis ratione coactus
Difficile aſſentit, nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris,
Ciuibus eſt infida fides: inquirere nunquam
Mente ſinunt arcana dei, ſi numina ſcire
Eſſet opus, poterant nobis ſe oſtendere: verùm
Quando latere volunt, quid veſtigare neceſſe eſt,
Quæ nos ſcire negant ipſi qui cuncta gubernant?
Noſtra etiam pietas pietate potentior vrbis.
Namq; viri, qui ſacra canunt templiſq; miniſtrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæſitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea ruſtica) fruges.
Stultorum eſt aliud genus immedicabile quoddam,
Cauſidici latratores, rabulæque forenſes;
Nummorum aucupium docti, legumque tyranni;
Ære patrocinium vendunt, producere cauſas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam eſt,
Sunt & equeſtre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis.
His, etſi tenebras palpunt, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, hominesque impune necandi.
Qui vero populis præſunt, hominesque gubernant,
Quo plus iuris habent, quantoque licentia maior,
Inſanire ſolent tantò amplius, ô vbi ſancti

Rectores,

Rectores, & iuſtitiæ, & pietatis amici,
Quos patres ſerò ante focum memorare ſolebant?
Omnia nunc abeunt peſſum, ſpoliata quæruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lachrymantur, & huius
Quænam cauſa mali? quia ſtat pro lege libido.

Qui numerant ſtellas] vt Aſtronomi. *& ſe cõprehendere fata*] vt Aſtrologi, Genethlaici, & Mathematici. *Naturam quicunque Dei ſcrutatur*] vnde ille: *Mitte arcana Dei:* Et alius: *Altiora te ne quæſieris, & vtroque maior: Noli nimis ſapere,* Sed ad ſobrietatem docens. *Noſtra*] id eſt, ruſticorum. *Cuius ratione coactus*] id eſt, rationibus innitens. *Plures faculas*] id eſt, tædas, & cæreos torres. *Mente ſmunt*] id eſt, deſinunt. *Poterant nobis ſe oſtendere*] Argumentum quo veriſimile ſit, Deum non velle à nobis noſci, quum ſe non præbeat noſcendum. *Quid veſtigare*] id eſt, inquirere neceſſe eſt ea, *quæ ipſi qui gubernant cuncta*] ſcilicet ſuperi, *negant*] id eſt, prohibent nos ſcire: Quaſi dicat *nihil*; *Quando*] id eſt, quandoquidem. *Noſtra etiam pietas*] id eſt, charitatis, vt dicunt, exhibitio in eleemoſynis erogandis. *Legunt*] id eſt, colligunt. *Stultorum eſt aliud*] in pragmaticos, & cauſidicos inuehitur quaſi Satyricè. Vnde apte perſonam Cornicis aſſumpſit. *Rabulæque forenſes*] id eſt, forum iudiciale, ſeu cauſas ſectantes. *Rabula*, ſecundum Feſtum, dicitur multis intentus negotijs, paratuſque ad radendum quid, aut auferendum, vel quia eſt in negotijs agendis acrior, quaſi rabioſus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabiè dictus eſt, quem nunc aduocatum vel cauſarum patronum dicimus. Cicero, *Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro, ſed doctiſſimum, atque perfectiſſimum quærimus.* Sunt ergo *rabulæ* (vt iterum Nonius atteſtatur) litigioſi. *Aucupium*] id eſt, capionem, de auibus capiendis. Comicus. *Hoc nouum eſt aucupium. Legumque tyranni*] quia ſummum ius, ſumma malitia eſt. *Aere patrocinium vendunt, &c.*] Enumerat cauſidicorum vitia. *Vindemia quædam*] id eſt, lucrum, vt vindemia quæ eſt vini collectio, vt meſſis frugum. *Sunt & equeſtre genus medici*] Et hoc quoque Satyricè. Equeſtres ſunt, quia mulis ferè vehuntur

Facul.

Rabula.

Aucupium.

Vindemia.

medici. *Venas illicitas*] ad fœmora mulierum. *Nomina temeraria*] id eſt, rebus non conuenientia, quæ fingunt, ne ignari deprehendantur. *Et ſi tenebras palpant*] id eſt, cæci & ignari ſunt. *Eſt facta poteſtas*] à legibus quæ medicis permitrunt interficere, vt curent. *Qui vero populis præſunt*] in primores & optimates, ac magiſtratus inuehitur: *Inſanire ſolent tanto amplius*] quum tamen vel leue in alijs ſcelus, in illis maximum ſit. Vnde Iuvenalis: *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. Abeunt peſſum*] id eſt, peſſundantur, & pereunt. *Spoliata quæruntur*] id eſt, comburuntur templa.

Ful. *Iſta tua, ô Cornix, excandeſcentia, fines*
Tranſit honeſtatis, ſcelus omnibus obijcis omne.
Innocuos habitare homines & in vrbe memento.
Cor. *Non habitant colubri quædam Balearibus arua*
Proxima, (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeriæ ſonipes, nec vir bonus vrbem.
Ful. *Vir bonus eſt animal rarum, paucaſque per vrbes,*
Et per rura locos habet, eſt rariſſima virtus.
Cor. *Inſanis, Fulica, inſanis, tot in vrbibus hoſtes*
Sunt tibi, quot ciues, hi nos tondentque, pilantque
Non habita noſtri capitis ratione: coarctant
Nos ad furta, ipſi mox ad ſuſpendia mittunt.
Fas igitur ſi quid noſtris ſeſe vnguibus offert
Radere, & inſidiis, ac noſtri indagine captos,
Deplumare leui tactu ſenſim & pede preſſim.
Si videt excuſa, ſi ſunt ſecreta, negato
Furta: quod occultum eſt, non eſt iniuria, furtum,
Quicquid habent, noſter labor eſt, induſtria noſtra eſt.

Iſta tua, ô Cornix, excandeſcentia] id eſt, vehemens ira: *Fines*] id eſt limites tranſit honeſtatis. *Baleares*] inſulæ ſunt in Hiſpania, Græcis dictæ à fundarum iactu. Nam βάλλω ſignificat, *iaceo*, tollitur autem nunc l. Balearicos autem contra glires à ſenatu auxilium petijſſe conſtat, quum in quibuſdã aruis vicinis, non poſſent viuere ſerpentes: ea autẽ arua ſunt in Eboſo, quæ eſt inſula inter Ophiuſam, & Pythiuſam. Eboſi enim terra ſerpentes fugat, omni omnium venenoſo-

rum animalium expers, eadem cuniculos gignit populantes meſſes Balearum. Dicit autem ſe *nominis immemorem*, vt decorum ſeruetur. Nam non congruit ruſtico longinquarum inſularum nomina ſcire, ſicut Maronianus ruſticus oblitus erat nominis Geometræ, dicens: *In medio duo ſigna, Conon & quis fuit alter, Deſcripſit radio totum qui gentibus orbẽ? Neque noctua Cretam*] ſcilicet habitat, cuius nomen non ignorat quia ſub Venetorum ditione eſt. Noctua autem quæ in Creta negatur, plurima Athenis eſt, vſque adeo vt in pronerbio ſit γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, id eſt, *noctuas Athenas*, aut *in Athenas*, ſcilicet, *fert is qui merces*, eò vbi abundant inutiliter tranſuehit, ac ſi aquas in mare vehat. *AEgeriæ autem nemus* eſt, Vbi Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex colloquium cum Ægeria nympha vxore ſua de rebus religioſis habuit, vbi *ſonipes* negatur viuere. Eſt autem equus à ſono pedũ ſic dictus. Aen 4. *Stat ſonipes ac fræna ferox ſpumantia mandit. Nec vir bonus vrbe*] ſcilicet habitat, ſicut nec Albionem, ſeu Britaniam maiorem lupus. *Vir bonus eſt animal rarum*] Maro: *Vir bonus & ſapiens, qualem vix repperit vllum, Millibus è cunctis hominum conſultus Apollo, Iudex ipſe ſui*] Iuuenalis: *Rari quippe boni, &c. Habet*,] id eſt, habitat reſidet. *Sunt tibi*] ſcilicet ruſtico. *Pilantque*] Horatius: cõpilo ſecunda longa poſuit, *ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilaſſe putes, verbum non amplius addam*. Eſt autem notũ Gallis vocabulum: quod ſi tractũ eſt à pilis, natura primã corripit. Inde autem tractum volunt per Apologum AEſopi, quo qui duas vxores habuit, alteram iuvenculam, quæ canos deſerpſit radicitus, alteram grandem natu, quæ vt ſibi conformem haberet maritum, nigros capillos ſuſtulit, caluus & depilatus manſit, atque ita nudatus & priuatus intelligitur ſuis: quod efficere, pilare eſt. *Coarctant*] id eſt, compellunt nos ad furta, quia exigunt quod ſine furto nos habere non poſſe ſciunt, *& mittunt mox ad ſuſpendia*] Potuit noſſe Candidus, quem alij ex agro Parmenſi, alij ex Mantuano oriundum dicunt. *Noſtris vnguibus*] Argutè, quia cornices, & fulicæ vnguibus diripiant. *Senſim*] id eſt, imperceptibiliter hoc eſt, paulatim, & *pede preſſim*) id eſt, quaſi

presso pede sine strepitu. *Deplumare*] quia aues id auibus faciunt. *Si videt*] scilicet quispiam furta, *excusa*, dicens videlicet te iocari voluisse. *Si sint secreta, negato*]Furtum quod occultum est non est iniuria. *Quia quicquid habent*] scilicet ciues, *est noster labor, & industria nostra*. Hæc autem Cornici potius quàm bono pastori conueniunt dicere, quia furta nulli licita sunt: nec sua sibi vendicare sine superioris auctoritate permissum. Vnde dicit Fulica.

Ful. *Iam longè egredcris metam rationis, & equi*
Cor. *O Fulica, improbitas vrbana coinquinat orbem,*
Vnde tot in terras veniunt æstate procellæ,
Fulmina, venti, amnes, grando? Vidisse recordor,
Tellurem tremere, ac postes, & tecta labare,
Solem obscurari, noctu obtenebrescere lunam.
Cur segeti lolium, messi dominantur auenæ
Vuain capreolos transit, caligine verni
Depereunt flores? mala parturit omnia nobis.
Hæc ciuile nefas: pariet quoque plura deinceps:
Vnde venit furor armorum, belliquc tumultus.
Qui genus omne mali secum vehit, omnibus vrbs est
Fons & origo mali. Descendit ab vrbe Lycaon,
Deucalion Pyrrha cum coniuge ruslicus: ille
Intulit illuviem terris, hic abstulit, ille
Abstulit humanum terris genus, intulit iste.
Si terra (vt perhibent) flammis abolebitur vnquam,
Istud grande nefas vlla descendet ab vrbe.
Ful. *O Cornix, iam pone metum sermonibus istis,*
Audio iamdudum pueros de pulte loquentes,
Cætera si quidquam supereſt, post prandia dices.
Pulti indulgendum monet vrbibus hora relictis.

Iam longè egrederis metam rationis, & æqui] quia vrbanos deplumare, si clam fore speretur, consulis. *Coinquinat*] contaminat, polluit. *Orbem*] id est, vniuersum mundum. *Vnde tot in terras*] dicet omnem tempestatem importunam omnémque calamitatem propter vrbanorum scelera à Deo demitti. *Cui segeti*] Virg. *Grandia sæpè quibus mandauimus hordea sulcis, Infœlix lolium & steriles dominantur auenæ*. Est

autem

autem lolium, de quo Saluator: *Nonne bonum ſemen ſeminaſti? Vnde ergo habet zizania, inimicus homo, ſuper ſeminauit. Vua in capreolos*] i. acidas quaſi chordulas, quibus ſeſe vites palis & ramis alligant, quibus etiam veſci ſolent diuites. *Caligine*] i. aere nebuloſo & obſcuro, atque ita infecto. *Parturit*] pro parit. i. prouocat, *Ciuile nefas*] nefandum ciuium ſcelus. *Deſcendit ab vrbe Lycaon*] quem ob perfidiam Iupiter in lycon. i lupum transformauit, & occaſione huius ſceleris diluuium ſecundum Ouidium ſuper induxit. *Deucalion Pyrrha cum coniuge*] i. vxore, *ruſticus*] ſc. fuit, quia in montibus Theſſaliæ habitauit, vbi inter ſaxa degens ad ſeſe profugientes tempore particularis diluuij benignè recepit: quocirca humanum genus jactis pro terga lapidibus ſeruaſſe fingitur. *Ille*] ſcilicet Lycaon hoc eſt ſcelus eius *Intulit illuuiem*] i. inundationem aquarum, hoc eſt, diluuium. *Terris*] i. in terras. *Vt inferretque deos Latio. Hic*] ſcilicet Deucalion cum Pyrrha. *Abſtulit*] ſc. Illuuiem. *Ille*] i. Lycaon *abſtulit*] genus humanum terris. *Iſte*] i. Deucalion, *intulit*] ſ. in terras genus humanũ quod ſecundum fabulas perierat, aut ſecundum, hiſtoriam illic perijſſet ſi non ſeruaſſet, *Si terra, vt perhibent*] id dubitat ruſticus aut ex ethnicis ſumptum, quibus non eſt fides habenda, niſi eadem in ſanctis quoque literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis, diem iudicij preceſſurum. Sed & Ouidius aliquando mundum igne periturum aſſerit Metamorph. 1. *Eſſe quoque in fatis reminiſcitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli Ardeat, & mundi moles operoſa laboret, &c. iſtud grande nefas*] ſcilicet propter quod mundus ardebit. *Deſcendit ab vlla*] id eſt, à quauis vna vrbe, & non ab agro. *O Cornix, iam pone modum*] id eſt, finem. *Sermonebus iſtis*] ſcilicet, tuis improbis, & contumelioſis. *Audio iamdudum pueros*] id eſt, minores famulos, aut liberos, *loquentes de pulte*] id eſt, inſtare horam prandij. *Si quicquam ſuper eſt*] id eſt, reliquum eſt. Gellius docet ſupereſſe ſupra id quod ſatis eſt eſſe, *Hora*] ſcilicet prandendi, *Monet indulgendum*] id eſt operam dandam eſſe, aut inuigilandum, *Pulti*] id

est, cibo illi rustico, quo Romani diu vixerunt. *Vrbibus*] id est, contumelijs de vrbibus relictis.

ECLOGA SEPTIMA, DE CONVERSIONE IVVENUM ad religionem quum iam author ad religionem aspiraret, inscripta Pollux.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Galbula pastores ad sydera laudibus effert
Et canit vt viso verius sit numine Pollux.

Alphvs Et Galbvla.

Galbula, quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen, subito quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, armenta, sodales.
Bardocucullatus caput, vt campestris Alauda,
Quatuor ante dies in religiosa recessit
Claustra, ferunt illum pecudes dum solus in agris
Pasceret, effigiem quandam vidisse deorum
Cætera non memini: sed tu quid, Galbula, sentis?

Galbula] Si friuolum non sit, dicam non sine ratione in hac septima Ecloga agi de conuersione iuuenum. Nam septinariũ numerũ, qui ex primo impari, & proximè illũ subsequente pari conficitur constat habere nescio quid misterij non solùm in sanctis literis, sed etiam apud poëtas, vnde est illud. *O terque quatérque beati. &c. Nam te iam septima portat omnibus errantem terris ac fluctibus æstas.* Dicunt præterea, septimo quoque anno immutari nobis ætatem, vt primis septem annis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes, quartis iuuenes; qua ætate constituendum est nobis genus vitæ, quos & quales nos esse velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (vt de cæteris ætatibus, quæ pari ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Ecloga

agitur

agitur de iuuenum ad religionem conuerſione, vnde hactenus. *Adoleſcentiam ſuam* (ſic enim inſcripſit opus) poëta ceciniſſe putatur, deinceps canturus iuuentam, & virilem ætatem, in duobus videlicet vltimis carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linquamus hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo poëtam. *Fiſtulicen*] id eſt, canens in fiſtula, vt noſtra ætate: ſicut *tibicen*, canens tibia gruis; vt olim factitabant, & nunc quoque nonnunquam. Fiſtulicen. Tibicen.

Quodam quaſi numine tactus] quia ſpiritus vbi vult ſpirat, *Bardocucullatus caput.*] i. habens Bardocucullum capiti tegendo aptum *Bardocucullus*, veſtis eſt Gallica groſſioris villi, facta compoſitione ex bardis qui poëtæ erant Gallicani, & cucullus: Cucullus enim veſtis eſt groſſior capiti tegendo apta. Bardi item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, vt poſſis accipere Bardocucullum veſtem fuiſſe Gallicam, ſtultorum, & vilium hominum. Vnde Martialis in diſtichis. *Gallia Santonico, veſtita eſt bardocucullo*, Cercopithecorum penula nuper erat. Bardus ad hoc, auctore Fœſto, ſtultus, à tarditate ingenij appellatur. Græcè autem bardos dicitur. Præterea vt idem inquit bardus Gallicè cantor appellatur qui virorum fortium laudes canit, à gente bardorum. De quibus Lucanus, *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Nonius autem dicit bardum eſſe propria vi, & ingenio tardum, Nam Græci *bardos tardos* dicebant Plaut in Perſa, *Nimis equidem pro barda & ruſtica reor habitam eſſe*. Ex his & alijs multis, vt de alpibus patet Gallicam quoque linguam immutatam eſſe. Nam multa nunc aliter, quàm olim dicebãtur, à Gallis dicuntur. *Vt campeſtris*] i. in campis, verſari ſolita. *Alauda*] i. auis cucullata, & plumeam criſtam habens. *Effigiem quandam vidiſſe deorum*] vt in proceſſu patebit. Videtur autem diuam Virginem intelligere, aut quæ Herculi occurriſſe à Cicerone memoratur, de qua ſuo loco dicam. *Cætera non memini*] id enim & ruſtico conuenit, vt iam ſæpe diximus, & œconomiæ, atque argumento huius Eclogæ. Nam intendit narrando duo facere; colligere videlicet laudes paſtorum, & perfectionem religionis, potiſſimum Carmelitanæ, quæ prima eſt.

Bardicucullatus. Bardi. Bardus. Bardum. Alauda.

Cal. *Vt dixére patres, facicns primordia rerum*
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber)
Instituit deus agricolas, pecorisque magistros.
Primus agricultor rudis. immansuetus, & asper,
Qualis humus segnis lapidosa, rebellis aratro.
Ast ouium primus pastor, mitissima proles,
Instar ouis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis vnquam pastoribus asper.
De grego sæpe suo sacrum ponebat ad aras,
Nunc oue, nunc pingui vitula faciebat, & agno
Sæpius, & magno diuos ambibat honore,
Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
Vt fuerit primo mundi nascentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratissima cura.
Assyrios quosdam (sed nescio nomina, curæ
Diminuunt animum) deus ex pastoribus olim
Constituit reges, qui postea murice, & auro
Conspicui, gentes bello domuére superbas.
Quum Paris Iliaca tria numina videt in Ida,
Aut Paris, aut alius, pecrum qui obtruncat ad aras
Pastor erat: quando cœlesti exteritus igne,
Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis,
Pastor erat Moles, Moses à flumine tractus.
Exul apud Graios, Amphrysia pastor Apollo
Rura peragrauit, posito deitatis honore,
Cœlestis animi Christo ad præsepia nato,
In caulis cecinére deum pastoribus ortum.
Et noua diuini partus miracula docti
Pastorès, primi natum videre tonantem,
Et suæ pastores infans regnator Olympi
Ante magos regesque dedit cunabula scire.
Se quoque pastorem deus apellauit, oueisque
Mitibus ingeniis homines, & mentibus æquis.
Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab vrbe
Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes picte, parui sub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto

Monte

Monte venit, radiant auro diademata diuum.
Et ſuſpenſa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noſter ſi numina Pollux
Vidit, amant villas & oueis, & ouilia diui.
Simplicibus præſens deus eſt, offenditur aſtu.

Vt dixere patres] vt probet veroſimile eſſe paſtori eſſe numen viſum, altius orditur laudes paſtorum, docétque quod verum eſt: Abelem primum iuſtum fuiſſe paſtorem, multóſque reges, vt Abraham, Dauid, & ſimiles fuiſſe paſtores. Chriſtum ad hoc ſe appellaſſe paſtorem dicentem. *Ego ſum paſtor bonus*: & recens natum primò à paſtoribus agnitum atque viſum, & multa id genus alia, quæ legendo patebũt. *Vt dixere patres*] Virgilius, *Arunci meminêre ſenes*. Ruſtici enim non ex libris, ſed ex maiorum relatu hiſtorias diſcunt. *Deus faciens primordia rerum*] id eſt, in prima hominum geneſi inſtituit agricolas, vt Adam, & primogenitum Cain. *Pecoriſque magiſtros*] vt Abelem: quia autem dicendo primordia rerum viſus eſt altiùs ordiri, bonam facit parentheſim, dicens *magna canam, nobis quæ quondam tradidit Vmber*, cui totam doctrinam ſuam vbique acceptam fert *Primus agricultor*] ſcilicet Cain, *ac ouium primus paſtor*] i. Abel. *Inſtar*] id eſt, in ſtatum & morem, ac ſimilitudinem quod Valla negat. *Quæ bile*] i. cholera amaritiem animo adferente. *Sacrum ponebat ad aras*] Hiſtoria patet in principio Geneſeos. *Vitulo faciebat*] ſcilicet rem ſacram. *Sed facio*, & *operor* per ſe poſita, de rebus ſacris intelliguntur. Nec dices. *Faciam vitulam* quia id tauri eſt: ſed *vitula*, ſub audiendo rem diuinam, vt in Bucolicis Maro: *Quum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito*. *Diuos amabat*] id eſt, ambientium more venerabundus adorabat. *Sic*] id eſt, vſque adeo numina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi naſcentis ſcilicet vſque *ad hoc*, id eſt, noſtrum tempus, *gratiſſima*] id eſt, acceptiſſima. *Cœlo*] id eſt, cœleſtibus. *Aſſyrios*.] vt *Abraham*, *Loth*, *Iacob*, & cæteros Patriarchas. *Quum Paris*] Alexander, quia & Paris, paſtor fuit. Nam cùm Hecuba ipſa grauida viſa eſſet geſtaſſe ea, tellum facem geſtantem, qua tota Troia incendebatur

idq; ad Priamum retuliſſet,& ille ad ſomniorũ & phantaſmatum interpretes, reſponſum accepit filium geſtare qui Troiæ cremandæ occaſionem daret, quocirca pater quicquid pareret, interfici iuſſit. Mater autem non interfecit ſed exponendum feris dedit, vbi à paſtoribus inuentus, ab ab illis quoque educatus,in virum creuit,atque ab Oenone Nympha adamatus eſt, iudiciumq; inter tres Deas dediſſe fertur. Quum verò optimus eſſet athleta, & cum Hectore congreſſus eum viciſſet, ab eo, interemptus fuiſſet,niſi frater agnitus, tandem pro Helena promiſſa in Greciam profectus fatalem attulit prædam. Vnde Statius in Achilleide: *Solucrat Oebalio paſtor de litore claſſem Dardanus*: Paris ergo aut alius, quia de nomine,vt ruſticus dubitat, *cùm vidit tria numina*] ſcilicet Iunonem, Palladem & Venerem de præſtantia formæ concertantes. *In Ida*] i.ſylua ſic dicta. *Iliaca*] i. Troiana. Quod additur, ad diſcretionem Idæ Cretenſis. *Erat paſtor puerum qui obtruncat ad aram*] ſcilicet Abraham, qui id facere voluit, erat paſtor. *Paſtor erat Moſes* quando *cæleſti exterritus igne*] ſcilicet in rubo,qui non comburebatur. *Venit ad oſtentum*] i.miraculum aliud portendens, vt virginitatem diuæ genetricis Chriſti. *Pedibus nudis*] quia iuſſus eſt calceamenta exuere. *Moſes inquam, à flumine tractus*] ſc. à filia Pharaonis regis Ægypti,quum eſſet in fiſcella ſuper aquas natans,vnde nomen accepit.Apollo ſpoliatus diuinitate pauit Admeti regis armenta nouem annis, vnde *Nomius*,id eſt, paſtoralis eſt dictus: pauit autem apud Amphryſium fluuium Theſſaliæ,ſpoliatus dico diuinitate propter interfectos Cyclopas,vnde in principio 4.Geor.dicit Virg.*Et te memorande canemus Paſtor ab Amphryſo*. Ideo hæc ſecundum Macrob.lib. 1.Satur.finguntur, quia Apollo ipſe eſt ſol, qui omnia paſcit, *Deitatis*] Latinius diceretur diuinitatis, ſed carmen id non accipit. *Cæleſtis animi*]i. ſpiritus,vnde; *Qui fecit angelos ſuos ſpiritus, In caulis*]i ſeptis caſtorum, vbi faciebant vigilias ſuper gregem ſuum, vt Lucas præclare memorat. *Ante magos*] id eſt,ſapientes Perſarum, & Indorum,qui eadẽ nocte qua natus eſt, quum ipſis ad minimum, decimo tertio

iaca.

loſes.

pnius.

n caulis.

tio die primum visus sit. Dico ad minimum quia controuersia est,an eodem anno,an alio. *Ante magos regesque*]Vnde magos pro regibus accipimus propter illud. Reges Tharsis,&c. Se quoque pastorem Deus appellauit dicens. *Ego sum pastor bonus. Ouesque*]addens. *Agnoui oues meas & cognoscūt me meæ* id est,miti ingenio præditi homines. *Picto legi hæc omnia templo*] id est, in parietibus fani. Vbi picta hæc fuerūt & ideo dicit,perlegi.Maro in 6. *qui protinus omnem perlegeret*. Magna enim est conuenientia Pictoris & scriptoris. Vnde eos Flaccus æquiparat,dicens. *Pictoribus atque poetis, Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Sunt pecudes*]sc.pastorum,qui Christum viserunt. *Ingens equitatus*] scilicet trium regum. *Diademata diūum*] aūt regum, aut angelorum Christi,& parentum eius, hoc est,matris veræ, & patris legalis, ac nutricij,& non naturalis. *Et suspensa tenent vaga lumina*] i. oculos prætereuntium; hoc est cogunt præterire volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant villas*] i. domos rusticas & oues,& ouilia diui. *Simplicibus præsens deus est*] Id sanctè, & moraliter, si cordis simplicitatem intelligit.

Alph. *Vera refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua, vidi asinum, vidi præsepe, bouemque
Iam memini turbæ venientis, & ora videre
Indica iam videor regum sua dona ferentum.
Vnum oro, quænam Polluci occurrit imago?
Galbula, si nosti, ne sit labor omnia fari,
Gal. *Et noui & memorare libet, res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atque superba nouerca,
Pollucem grauiore iugo pressere iuuentæ
Tempore, quum dulces animos noua suggerit ætas,
Et quum iam inualidæ longo sub pondere vires
Deficerent, nullaque odium mansuesceret arte,
Constituit tentare fugam, res vna volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor iuuenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior instat.

Et tales abiens (mihi namque ſolabat amores
Enarrare ſuos) mœſto dedit ore querelas:
O virgo, lachrymæne tuis ſoluentur ocellis,
Quum te tam charo cernas ab amante relictam?
Vllane diſceſſu duces ſuſpiria noſtro?
Túne mei crudelis eris fortè immemor vnquam?
Vſque adeóne tùum poterit frigeſcere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet
Tunc trahes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lachrymas, cerno anxia corda
Virginis, heu tantum qua diſſimulare dolorem
Fas erit arte: dolor duplex mea pectora torquet,
Illius atque meus: ſed fas mihi flere, quod illi
Non licet: occultus longe magis æſtuat ignis
Incolumem mihi vos diui ſeruabitis illam,
Vt quando exitio repetam mea rura peracto
Fiat amor fœlix ſaltem, ſemel ante ſenectam.

Vera refers] approbat Alphus, vidi aſinum & bouem *& præſepe*] ſcilicet domini. qui in eo ante aſinum, & bouem eſt poſitus Vidi, inquit, de pictura intelligens. Iam memini turbæ venientis, & ego vidior mihi nunc videre ora *Indica*] id eſt, indorum regum, ab India venientium, & videor videre ora regum. *ferentum*] id eſt, offerentium dona, ſcilicet aurum, thus, & myrrham. *Et noui & memorare libet, quia res eſt digna relatu*] id eſt, vt referatur, & recenſeatur, & factum, ſcilicet Pollucis, eſt imitabile. *Durus & immitis Pater*] *Eſt mihi namque domi pater, eſt iniuſta nouerca.* Videtur autem hæc vera vitæ ipſius poëtæ deſcriptio. *Grauiore iugo.*] quia nimis rigidi, & ſeueri erant, vt in prima ecloga docuimus. *Et quum inualidæ.*] Eſt enim ea ætas imbecillis, & inops conſilij. *Nullaque odium*] ſcilicet parentum. *Arte*] ſcilicet filij. *Conſtituit tentare fugam*] i. diſcedere clam à parentibus tam duris. Error enim communis vnde prius. *Semel inſaniuimus omnes Res eſt fortis amor, violentia ſortior*] ſcilicet *eſt. O Virgo.*] Querulosa, diſcenſio ab amica. *Crudelis*) quæ amantem non redamas, Maro, *Ah crudelis Alexi nihil mea carmina curas, &c. Quod lumina*] Legendum videtur

tot, vt sit, pectus. inquam, quod implet toties flumina tot fletibus. Dolor duplex illius, atque meus, illius, scilicet virginis, quam occulto æstuantem putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. *Exilio peracto*] quia in exilium voluntarium, vt patris sæuitiam, & nouercale odium deuitet, abscedere destinauit. *Fiat amor fœlix*] vt potiatur amica saltem semel. id amatoriè & modestè.

Talia pergebat memorans, voluitque reuerti:
Tantus amor iuuenem, vis tanta furoris agebat.
Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota:
Fronde sub Herculea fessus mœrore sedebat.
Ecce puellari virgo stipata corona,
Ora, manus, oculos habitumque simillima Nymphæ
Et tali affata puerum sermone dolentem:
Chare puer, quo tendis iter? vestigia verte.
Nescis, heu nescis quò te via ducat, & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos ratus herbosos, nihil esse pericli?
Omnia tuta putas, & quod placet, vtile credis,
More iuuentutis stolidæ, collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis vmbra.
Est facilè incautos offendere, paruulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi iam lesus vires intelligit ignis,
Hæc regio intrantes aditu consueuit amœno
Fallere, delicias offert, & gaudia: verum
Ingressis, quum triste nihil superesse putatur,
Mille parat laqueos, & mille pericula profert.
Trames hic, vt collem gressu superaueris illum,
Ducit in vmbrosam syluam crudele ferarum
Hospitium, loca tetra situ & calligine opaca,
Quisquis eo deceptus abit, remeare vetatur,
Et piceis primum velatur lumina vittis.
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri, dum voluere linguam
Atque loqui tentat mugit, dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit astra.

Ima, tenebroſæ vallis, lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet vndis.
Huc tracti Stygios latices, altumque barathrum
Præcipites dantur, rapidaque voragine merſi,
In Styga & æternas Erebi rapiuntur in vmbras,
Heu quot paſtoris iſtis ambagibus acti
Cum gregibus periere ſuis, ego ſedula ſemper
Monſtro iter, hic ad opem vigilo indefeſſa ferendam.

Talia pergebat memorans] Commemorat quæ virgo viſa ſit Polluci quum iam fugam facere decreuerat. Eam autem, quia in Carmelum ire ſuadet, & virginum coronam ſecum duxit, non ineptè putaueris diuam virginem Mariam, cuius protectione, & nomine inſignitur nunc Carmelitana religio, quam auctor noſter profeſſus eſt. Quin adeò Eglog. 8. id manifeſtè docet. Alludit tamen ad eam quæ Herculi apparuiſſe dicitur, vnde dicit *apparuiſſe iacenti Fronde ſub Herculea:* reſpexit quoque ad biuium Pythagoricæ litteræ, de quo in opuſculo Maroniano abunde diximus. Vt vero ſciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem 1. officiorum ita diſſerentem. *In primis conſtituendum eſt, quos nos & quales eſſe velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio eſt omnium difficillima: Incunte enim adoleſcentia, cui ineſt maxima imbecillitas conſilij, tunc id ſibi quiſque genus ætatis degendæ conſtituit quod maximè adamauit. Itaque ante implicantur aliquo certo genere curſuque viuendi, quam potuit quod optimum eſſet iudicare. Nam Herculem Prodicus dicit, vt eſt apud Xenophontem, cùm primum pubeſceret, quod tempus à natura ad deligendum, quam quiſque viam viuendi ſit ingreſſurus datum eſt, exiiſſe in ſollitudinem, atq; ibi ſedentem diu ſecum multumq; dubitaſſe: quum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius eſſet. Hoc Herculi Iouis ſatu edito, potuit fortaſſe contingere, nobis non itidem, &c.* Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandum duas acceſſiſſe matronas, *Virtutem & Voluptatem*, quarum *Voluptas* prior ingreſſa, accuratiſſime erat ornata, & omnes delitias poſt ſe trahebat reſpectans aliquando, cum faſtuque omnia oſten-

oſtentans, & multa etiam plura pollicens, ſecum trahere Herculem tantauit. *At Virtus* aſpera, & dura ſeuereque intuens contrà: Non polliceor, inquit, aliquam voluptatem, aut quietem, ſed laborem, pericula, ſudores infinitos terra marique tolerandos, ſed horum præmium erit te Deum fieri. Quod audiens Hercules grauibus verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* ſequutus eſt. Cuius vt inquit, Maro, primus ingreſſus difficilis videtur, Nam via virtutis *dextrum petit ardua callem, difficilemque aditum primum ſpectantibus offert: Sed requiem præbet feſſis in vertice ſummo*. Sed ad auctorem, *Voluitque reuerti*] ſcilicet, ad virginem quam conſtituerat deſerere, quia nihil inconſtantius amante. *Sed alea erat iacta*] i. iam perfricuerat frontem, hoc eſt, periculum infamiæ non amplius timuerat, & ita erat extra aleam, per quam ſignificatur omnis incertus euentus, & omne periculum, vt alea belli, &c. Erat autem *iacta fuga*] i. per fugam quam parauerat, *nota cunctis*] i. omnes ſciebant quod fugere conſtituerat, & hoc animo ſedebat *feſſus mœrore*] amore languẽs, & mœrore confectus; *ſub fronde Herculea*] i. ſub populo, quæ plurima creſcit in ripis Padi. Vnde Ouid. *Populiferque Padus, &c.* Ea autem arbor dicatur Herculi, vnde in Buc. *Populus Alcidæ gratiſſima*; qui eius fronde coronatus, ad inferos deſcendit, ac redijt. Sginificat autem *virtutem, quæ intrinſecus viret, & extrinſecus pallet*, vt ipſa frons populea. *Ora manus, &c.*] Synecdoche eſt, vt Æn. 4. *Omnia Mercurio ſimilis vocemque coloremque, &c. Per campos herboſos*] i. virides, & ita adoleſcentiam notat. *Sæpe latet*] Maro: *Frigidus ô pueri, fugite hinc latet anguis in herba, Paruulus infans*] Alludit ad Moſen qui relicto auro, carbonem ardentem in os ſuum intulit, quo ſe innocentem adhuc declarauit. *Aditu*] id eſt, introitu; *amœno*] delectabil;, & voluptuoſo. *Trames hic*] ſcilicet tam amœnus. Pronomen *hic*, anceps eſt, vnde hoc loco corripitur, aduerbium autem ſemper produci vult. *Crudete hoſpitium*] appoſitorie, ſicut Æn. 6. *Itur in antiquam ſyluam, ſtabula alta ferarum: Situ*] id eſt, mucore & lanugine immunda. *Remeare vetatur*]

Maro. *facilis descensus Auerni: Noctes atque dies patet atri ianua Ditis. Sed reuocare gradum, superasque euadere ad auras. Hoc opus, hic labor est, pauci, quos æquus amauit Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus, Dijs geniti potuere. Peicis vittis*] i. caligine ignorantiæ & desperationis: *velata lumina*] i. habet oculos velatos. Est. n. Græca locutio: *vittis*] i. fascijs, quibus ligari solent decollandorum oculi. *Transit*] i. transformatur in effigiem monstri. Docet quid Metamorphoses poetarum sibi volunt, quibus Vlyssis socij in feras, & pecudes, versi finguntur, quia homo voluptati deditus, fit bestialis. *Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Vnde neque suspicit*] i sursum inspicit astra. *Ima occupat*] i. semper versatur in limo carnalium desideriorum. *Mons plurimus*] i. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita sunt. *Latices stygios*] i. obscœnas aquas tristitiæ infernalis. *Altumque*] i. profundum *Barathrum*] i. voraginem. *In Styga*] i. lacum infernalem, à tristitia dictum.

gius.
athrum.

Declinatur autem, hæc styx, huius stygos: vnde hanc Styga accusatiuus. Erebus ferè a doctis sine h, scribitur, dicitur q; lacus obscurus. Nam Ἔρεβος obscurus dicitur. *Ego*] sc. virtus aut bona inspiratio. *Indefessa*] i. indefatigabilis. Multa prætereo, quia nota sunt etiam pueris.

Tolle moras igitur, mortis fuge blandæ propinquæ
Atria, secreti tutam petæ littoris oram,
Qua contra Idaleos fluctus mihi tollit in altum
Aera Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquus patribus spælea domosque
Præbuit arboreas, intra nemus ilice densum.
Ex hoc in vestros deducta cacumina montes
Religio venit, sicut de fonte perenni
Flumina, & ex vno multi genitore nepotes.
Illius in syluis, abies vbi plurima surgit,
Pinguis vbi piceæ sudat liber & terebinthi.
Innocuum postquam fœliciter egeris æuum,
Mox tua mutatus ætas renouabitur annis
In locate tollam meliora virentia semper,
Immortalis eris, diuûm omnes ire per astra

Inter Hamadriades, & Oreadas atque Nepæas,
Flore coronatis caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper, & ſubter cognoſcere cœlos.

Tolle moras] Proſequitur verba virginis quæ Polluci apparuit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto deſcendunt ad inferna*. Et alibi, *ſtulte, hac nocte rapiunt animam tuam. Tutam oram*]i.montis Carmeli,qui contra *Idalios* fluctus]i. Cypron protenditur, *mihi*] aut diuæ virgini, aut ſanctæ inſpirationi. Nam omnis religioſa profeſſio Heliam & Heliſæum cæteroſque filios prophetarum habet auctores, etiam Hieronymo cenſore. *Hic*]ſ.Carmelus præbuit primus, *antiquis patribus*] ſc. iam dictis,*Speleas*]i ſpeluncas.*Domos arboreos*] i.ſub arbores, *intra nemus denſum ilice*]i.in nemore ilicibus pleno. Vnde dixit, *caput eius cinctū viridi arbore*.Religio venit deducta ex hoc *cacumine*]i.ex hoc vertice Carmeli. *In veſtros montes*] qui ſc.in Europa ſunt.Nam duce diuo Ludouico primum in Galliam tranſlati ſunt. *Sicut flumina*] ſc. deducuntur, *de fronte perenni*]i. per totum annum, & ita perpetuū fluente. Flumina enim ferè in montibus fontem habent pro capite. *Illius in ſyluis*] Ordo eſt, Poſtquam egeris fœliciter ævum innocuum *in ſyluis illius*]ſc.Carmeli, *ubi*]i,in quibus ſurgit plurima abies,*& liber*] i.cortex interior, *piceæ*]ſc.arboris pinguis,qui picem exudat.*Et liber terebinthi ſudat*]ſci. reſinam & picem. Allegoricos vult illic tranquillam, & ſine penuria eſſe vitam,quia qui omnia derelinquunt Chriſtum ſequentes,centuplum recipient, & vitam æternam poſſidebunt.*Mutatis annis*] ſc.in æternatem qui erant tranſitorij. *Ire per aſtra inter Hamadriades*]i Nymphas arborum,*& Oreades*]i.Nymphas montium,*& Napæas*]i. Nymphas florum.i.inter cœtus virginum.*Fas erit*] quia & ipſa virgo.*Hi ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, &c. At ſuper & ſubter*]quia in medio erit.

Sic affata leues virgo diſceſſit in auras,
Tum ſua iurauit Pollux mutata repente
Pectora, & extemplo victum expiraſſe furorem.
Non aliter quam flamma cadit ſi ardentibus agris

Effluat, & totas præceps Padus euomat vndas:
Sic abijt crudelis Amor, qui sæpe pharetram,
In iuuenem, dum principijs obstaret amandi,
Dum tepet ac timide insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in Claustra silentia venit.
Alph. Sunt quibus aspirent etiam nolentibus vltro,
Sunt quibus infensi sine causa, & crimine dij sunt.
Galb. Quod nos in pecudes, in nos id iuris habent dij.
Hoc rus scire sat est, sapiant sublimius vrbes
Sic docuit rediens aliquando ex vrbe sacerdos
Ianus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alph. Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit:
Nos quoque iam sero cum sole recedere tempus,
Galbulo sacrinulas ne sit tibi ferre molestum,
Pera leuis, leuis est & cantharus, omnia paruus
Ferre labor sero, graue mane sed vtile pondus.
Ipse pecus ducam, mihi pars erit ista laboris.

Sic effata] Bene effata quia sic dicuntur oracula *Virgo*] aut virtus, aut diua virgo, discessit *in leues auras*] id est, euanuit. *Tum sua iurauit Pollux*] ideo iurauit, quia difficile creditu. Simile Do. Thomæ Aquinati contigisse fabulãtur, qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit. *Et extemplo*] i. illico, è vestigio, tractum ab auguribus volunt, qui designato templo, dicebant ex templo, quo dicto subitò abcesserãt. *Furorem*] i. amores. *Non aliter*] scilicet vt aqua extinguit ignem. Qui consumpserat in iuuene omnem pharetram. i. omnes vires suas, dum *principijs obstaret*] id est, obstare vellet aut deberet: iuxta illud *Principijs obsta, &c. Dum tepet*] i. dum animus in dubio est, facili momento huc aut illuc impellitur. *Ac timide insanit*] i. adhuc timore & pudore afficitur, & nondum consentit in illecebras. Sic etiam Pollux in claustra silentia venit vbi impeditam habet venam, ne liberè canat. *Sunt quibus aspirant*] quia spiritus vbi vult spirat. *Sunt quibus infensi sine causa & crimine dij sunt*.] Id impiè, nisi rusticè: quia consilia Dei sæpe occulta sunt, nunquam autem iniusta. Videntur autem dij infensi bonis & insontibus quãdo maximè amici sunt, hoc

eſt,quandò eis tribulationem, vt meliores euadant,immittunt.Nam *virtus in infirmitate perficitur*. Quia ergo ruſtici id non adimaduertunt, videntes, bonos affligi, dicunt Deum eis infenſum cum minimè ſit ? Veruntamen ſi ſit, non tamen iniuſtus eſt, quia non habet præſcriptam legem.Vnde dicit Galbula. *Quod nos in pecudes*] Ordo eſt,dij habent id iuris in nos, quod nos, ſc. habemus in pecudes.*Hoc rus ſcire ſat eſt*] ſc.ruſticos. *Sapiant ſublimius vrbes*]i.vrbani.*Sic docuit rediens*]i. veniens,cum illic habitant ferè prædicatores,& *Ianus dixit ſibi lectum in magno codice*] ſcilicet decretorum,aut bibliorum:*Sol cadit*] Pro more ſuo finem parat Eclo. docens eſſe diſcedendi temptus.*Galbula ſarcinulas*]Ordo eſt. O Galbula, *ne ſit tibi moleſtum*]i. graue.*Ferre*] i.auferre & collidere, *ſarcinulas*] i.paruas rerum paſtoralium ſarcinas.*Pera*]ſc. noſtra in qua panis,& cætera edulia ferri ſolent,*eſt leuis*]Vnde dicunt Æſopum,cum alijs accinctum ad iter libenter ſubijſſe reticulum panis licet ponderoſius eſſet, quia nouit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] i. poculum quo Silenus vti dicitur in Buc.Virgilij:*Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.* Cantharus ergo *leuis* quia: exhauſtus, *Paruus labor eſt ferre omnia*] ſcil. cibi & potus repoſitoria, *Serò*] i. veſperi,& graue pondus, ſed vtile eſt ea omnia ferre mane.*Ipſe*] ſc.ego,*ducam pecus*] i.gregem noſtrum.

EGLOGA OCTAVA, DE RELIGIONE RUSTICORUM INSCRIPTA RELIGIO.

Ioannis Murmelij Argumentum.

Ille canit montes rura hic campeſtria, nymphæ
Polluci viſæ, laudes & feſta canuntur.

CANDIDVS ET ALPHVS.

HOrrida ſolſtitio tellus ſitet, Alphe reuerſo
Adſolitos montes, vbi ros in gramine & æſtas
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph. *Aërios montes, & ſumma cacumina longè*
Proſpicio, quid ſint montes (ubi vera fatebor)
Neſcio. Semper enim campeſtria rura, lacuſque
Incolui, Montanus ager qua fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium, propè flumina ſemper*
Verſatus, fulicæ in morem limoſa per arua,
Sunt vbi ranarum, culicum, pulicum, cimicumque
Luſtra inter ſalices, vlnas, viridesque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes?
Vnde fluant amnes, templis vbi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens vbi naſcitur aurum?
Quæ parit antennas tellus medicamen ab herbis,
Dic quibus eſt niſi montanis? de vertice Baldi
Sæpe melampodion legi medicina capellis
Nulla magis præſens, quondam Valſaſinus Aegon
Tradidit hoc, dum vere ſues craſtaret, & agnos,
Tradidit, & dixit ſolus medicamen habeto.
Dic vbi caſtaneæ plures? vbi copia maior
Glandis? in excelſis fontes & paſcua vidi
Montibus, artocreas, & pingue polenta comedi,
Sunt populi fortes, illic robuſta iuuentus,
Lata pedes, calloſa humeros, neruoſa lacertos,
Hiſpida, dura manus, moli indefeſſa ferendæ.

Horrida ſolſtitio tellus ſitit] In hæc Ecloga quæ inſcribitur de Religione paſtorum, habentur primo laudes montium, quas Candidus nactus occaſionem ex calore ſolſtitiali, quo vrgente montes petere ſuadet, accumulat, non immemor ſi rectè ſentio, Carmeli ſui quem incolere iam animo conſtituerat, & cuius laudes proſequi intendit. *Solſtitio*] ſcilicet æſtiuali, non brumali. Eſt enim duplex. Alterum quo ſol ſtare dicitur, quòd altius aſſurgere in epicyclo ſuo nequit: alterum, quia profundius deſcendere non poteſt; ut in bruma. *Ad ſolitos*] ſcilicet Candido, & gregi eius, Nam Alphus montes ignorat Ordo eſt, *Tempus monet deducere*] diceret, perducere aut producere. Nam deducere in altũ, inuſitatũ eſt. Hæc armẽta ad montes ſolitos

ſolſtitia luo. At Sol. non habet epicyclum.

deducere.

vbi

vbi ros est in gramine, *& æstas mitior*] id est, temperantior quia in summis montibus tempore æstiuo frigus opacum est. *Montanus ager qua fruge redundat?*] Ex hac quæstione nascitur occasio montium describendorum. *O rude ingenium, versatus*] Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum; *Scelus qui me perdidit, Pulicum*] primam communem habet hæc vox. *Cimicum*] Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus, & lectis inherentes, & vbicunque vapor est aquarum, frequentes, & culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. *Lustra*] potius ferarum sunt. *Inter salices*] quæ in locis humidis nascuntur. *Vlnas*] id est, herbas palustres, *& papyros*] id est, arundines, quæ in AEgypto tantæ nascuntur, vt ex singulis internodijs faciant nauiculas. Habet autem membranam tenuem in qua olim scriptitabant. Vnde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum*] pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id est, non pluris facere, quàm nauci. quod aut putamen est nucis, vt Priscianus, & Tortellus sentiunt: aut granum fabæ quum se aperit, vt Seruius vult: aut vt nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretij, & valoris. *Vnde fluunt amnes*] quia ferè in montibus ortum habent. Vbi tanta marmora cæduntur, *locandis*] id est, constituendis templis, id est, ad constituenda templa. *Antennas*] id est, malos transuersos. *Sæpe melampodion*] Melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodam, quo eo vti in diuinationibus solebat. Dicti autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduertit, datóque eorum lacte furentes. Prœtidas sanari. Vnde Maro dicit Geog. 3. *Inventæque nocent artes, cessere magistri Phillirides Chiron, Amythaoniusque Melampus.* Interpretatur autem Melampus nigri pedis. Vocant enim Græcè μέλας nigrum, & πους dicitur pes. Fuit & alius. *Mantes*] i. vates insignis. *Medicina capellis nulla magis præsens*] id est, præsentius & sitius sanans. *Quondam Valsasinus Aegon*] Ne contra decorũ medicinæ peritus cẽseatur, dicit se accepisse ab Aegone, quẽ Valsasinũ à loco nominat. *Dic vbi castaneæ, plures?*

Cimex.
Lustra.
Vlna.
Papyrus.
Nauci.
Antenna.
Melampodion.
Melampus.
Mantes.

videlicet, quàm in montibus, q. d. nuſquam. *Artocreas*] id eſt, panem cui caro includitur, Paſtillũ vulgò vocant ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας caro. *Lata pedes*] id eſt, habens latos pedes: *calloſa humeros*] id eſt, habens humeros calloſos ex labore, aut pulpoſos. *Neruoſa lacertos*] id eſt habens lacertos neruoſos. *Hyſpida*] id eſt, piloſa. *Moli ferendæ*] id eſt, *ad molem ferendam*] id eſt, quoduis onus portandum, *indefeſſa*] id eſt, indefatigabilis.

Artocreas. Paſtillum. Artos.

Vallibus ex illis, onera vt nauialia curet
Confluit huc: nullum eſt hominum genus aptius vrbi.
Siue velis caſtrare pecus ſeu ſcindere fagos,
Siue ſimum ferri è ſtabulis, haurire cloacas,
Latrinas curare, viamque aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos.
Ingenio callent, & duro robore pollent,
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne, popinis
Inſeruire, focos lignis cumulare, verûque
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundum ſcopis doctiſſima gens eſt.
Quodque magis miror, ſemper ſub pondere currunt,
Cotibus in duris oriuntur, & ardua viuunt
Per iuga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quod in cœlum breuis eſt è montibus altis
Tranſitus, erectum caput vſque ad nubila tollunt:
Nubila tranſcendunt aliqui, puto ſydera tangunt.
Eſſe locum memorant, vbi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam.
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quod ſcilicet omnia poma
Manderet & magno ſeruaret nulla Tonanti.
Hinc diui, ſanctique patres in montibus altis
Delegére domos tacitas, Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus, Athos, Laureta, Lauerna,
Et Sina, & Soractis apex, vmbroſaque vallis,
Et iuga Nurcini fato ſenis inclita, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum:
Cetera quatenus? Nec enim ſermonibus iſtis

Omnia complecti ſtatuo, montana frequentant
Culmina cælicolæ, ſed anas, & mergas, & anſer,
Ibis, onocrotalus, milui fulicæque paludes.

Vallibus ex illis] id eſt, inter montes ſitis, aut loquitur de planitie quæ eſt in montibus. Enumerat autem ſordida miniſteria, ad quæ ferè aptiores ſunt in montibus orti, ſicut ad omnem laborem. Vnde Iuvenal. Satyr. 2. *Et illud audiret poſitis montanum vulgus aratris*. Poſſet tamen videri loqui de in planitie, & conuallibus natis. Vt illis det honeſta miniſteria, his ſordidiora. Sed de his qui in montibus naſcuntur totus eſt ſermo, quia dicit: *Cotibus in duris oriuntur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt purgaturi cloacas, & fumaria, idque quaſi Satyrico morſu, vt neſcias an laudet, an verius irrideat eos, niſi quia ruſtico dat partes laudandi, cui etiam vile miniſterium dum ſtrenuè ſit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus, quæ ſunt ſub vertice montium, inter montes tamen. *Confluit huc*] id eſt, ad hæc plana loca, ſubauditur, ex ſuperioribus robuſta iuventus, *vt curet opera naualia*] id eſt, nauticum expleat munus. *Caſtrare*] id eſt, emaſculare aut excolare, *ſeu ſcindere*] id eſt, incidere, & amputare, *fagos*] arbores glandiferas: à φαγεῖν, id eſt, comedendo, dictas. Non autem intelligo vt toreumata faciant aut celaturas, ad quas fagus apta, vnde eſt. *Tibi pocula ponam Fagina, cælatum diuini opus Alcimedontis.* Cloacæ. Cloacæ ſunt cryptæ ſubterraneæ, per quas ſordes in fluuiũ demittuntur. *Sordibus coactis*] id eſt, congregatis & compactis vt aquæ ductus claudantur. Popinis. *In altos puteos*] eorum purgandi gratia. *Popinis*] id eſt, culinis. *Dare libera fumo ſpiramenta*] id eſt, purgare fumaria, vulgus caminos vocat. *Vētres ad flumina ferre*] aut ſordes aluorum, aut inteſtina pecorum mactatorum. *Semper ſub pondere currunt*] quod in vallibus ortis non congruit & multo minus quod ſequitur. *Cotibus in duris oriuntur*] id eſt, inter cautes, & ſaxa aſpera. *Spelæa*] id eſt, ſpeluncas, ſed Græcum eſt. Spelæa. *Adde quod in cœlum*] id ſcommate non caret, aut ruſtica ſimplicitate, quaſi verò animi ſpatio ferantur in cœlum. *Nubila tranſcendent aliqui*] Athos enim eſt vltra mediam regionem aëris, vſque

adeò vt in eo neque nubes, neque venti ſunt, ſed cineres ex ſacrificijs derelicti, reperiantur anno peracto indiſperſi. *Eſſe locum memorant*] ſcilicet paradiſum terreſtrem, quem quidam ſub lunari globo ponunt. *Quod ſcilicet omnia poma*] id quoque paſtorali ioco non caret. *Hinc diui, ſanctique patres.*] Hoc videtur principaliter intendiſſe, vt tandem Carmelum laudet. *Carthuſia*] non longè à Gratianopoli, in Delphinatu, prima domus Carunſianorum, virorum profectò cœleſtium quibus vt ſolitis tibicinibus Chriſtiana fulcitur religio. Carmelus antiquitate omnes excellens, & obſeruatione candidæ religionis, cæteris non inferior *Garganus*] diuo Michaeli mons inſignis. *Athos*] mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, miræ altitudinis, in quo eſt Potidea religione inſignis, quia cineres in aris derelicti, illic diſturbari negantur. *Laureta*] vbi diua virgo habet ædem excellentiſſimam, & miraculis, ac donarijs clariſſimam. *Lauerna*] dea quæ à Furibus colebatur, cui ædes erat iuxta Lauernalem portam, quæ in Chriſtianum conuerſa eſt vſum. *Et Syna*] mons eſt vt dicitur Galat. 4. in Arabia, ſepulchro diuæ Catharinæ religioſus, & præceptis Moyſi datis olim iam illuſtris. *Apex Soractis*] Apollinis obſeruatione olim præclarus. Virgil. *Summe deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo.* Nunc quoque quod illic ſub Conſtantino nondum conuerſo, delituit Syluester Romanorum pontifex inſignis & vallis dicitur vmbroſa, in qua ille delituit. *Et iuga Nurſini fato ſenis inclyta*] à Nurſis oppido in montibus poſita AEneidos ſeptimo. *Et te montoſæ miſerè in prælia Nurſæ, Vfens, inſignem fama, & fœlicibus aruis. Et Camaldua turrita caput ſanctum*] id eſt, habens ſanctum caput *Turritum* id eſt, quaſi turribus inſignitum. *Abietibus*] quæ arbores in montibus naſcuntur, ſuntque quos ſappinos vocant. Eſt autem non longè à Florentia, *Cœlicolæ*] vt Michael, & cæteri angeli in Syna auditi. *Anas*] auis immunditia aquarum gaudens, *& mergus*] ad limum tendens, *& anſer*] etiam illuvie aquarum paſtus, *& ibis*] vt Ciconia cui ſimilis eſt, ſerpentibus nutrita. *Onocrotalus etiam*] obſcœnitatem amans, ea ab ὄνος quod eſt, inquino, deduci videtur. *Milui*] aues ra-

paces & obſcœnis viuentes. *Fulicæ*] aues circa littora turpem victum quæritantes. *Frœquentant*] ſcilicet paludes.

Alph. *Inter montanæ tantos regionis honores,*
Cur de meſſe nihil eſt, de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo ſuſtentacula vitæ
Maxima, monticulæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torui, fuligine tincti,
Setoſi & macie affecti, laceri, ac ſituoſi.
Indigenæ oſtendunt, quæ ſit natura locorum.
Sed quòd montanis de religionibus inquis,
Retulit in mentem, quæ de Polluce feruntur,
Quæ dea, ſi noſti, viſa eſt quæ Candide, nympha,
Dic age, num ceptum certamen inutile nobis?
Vtilior ſermo de religione tenendus.

Can. *Galbula, qui ſolitus pecudes in paſcua tecum*
Ducere, teſtis hoc potuit docuiſſe quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce ſuper narrata, ſed ipſam*
Nec docuit nympham, nec me quæſiſſe recordor,
Nunc ſubijt mentem, cum religionis aborta eſt
Mentio, & illarum viſa eſt mihi maxima laudum,

Can. *Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Oreas,*
Venerat è cœlo ſuperum regina, tonantis
Mater, anhelanti pacem latura iuuentæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulantur, & ipſe
Æolus, æquoreis ventos qui frœnat in antris.
Hanc Deus aſtrorum, flammas ſuper, atque volantes
Solis equos, ſupra fulgentem Caſſiopeiam
Extulit, & ſacram biſſeno ſydere frontem
Cinxit, & adiecit ſubter veſtigia Lunam.

Inter montanæ] Obijcit Alphus nullam eſſe mentionem factam de frugibus, quas vberiores in æquore, ſeu planitie naſci contendit. *De meſſe*] id eſt, de frugibus; *de palmite*] i. vitibus. *Mercatum*] ſupinum à mercor, id eſt, emptum, *torui*] quia immiti ferè ſunt fronte, vſque adeò vt immites dicantur, *in cotibus orti*] Vnde Maro in Buc. *Nunc ſcio quid ſit amor, duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rodope, aut extremi Garamantes, nec niſtri generis puerum, nec ſanguinis*

Setoſi. *edunt. Fuligine*] id eſt, pingui fumo. *Setoſi*] id eſt, hirſuti. Iuven. *Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ. Promittunt atrocem animum. Situoſi*] Valla docet *ſitoſum* eſſe in vſu. Licenter autem hic vſurpatur *ſituoſi*, quia per regulam fieret *ſitoſus. Indigenæ*] inde geniti, hoc eſt, vt hic accipitur, *incolæ. Sed quod*] tendit ad principale, quod eſt, declarare diuam virginem eſſe viſam Polluci, hoc eſt, poetæ, eiuſque laudes accumulare, & poetæ in religione vitam paucis ſignificare. *Galbula*] De quo in Pollucc ſatis dictum eſt, videtur per diminutionem dici à Galba, de quo Iuven. *Nec vilis Galba tuliſſet. Polluce ſuper*] id eſt, de Polluce. Eſt enim anaſtrophe. *Super* autem accipitur cum ablatiuo pro *de*, vt Æneidos primo. *Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa. Nunc ſubijt mentem*] id eſt, venit in mentem. *Non erit illa Dryas*] id eſt, Dea arborum, & præcipuè quercuum: vt diximus: *Neque Libethris*] id eſt, vna Muſarum, quæ Libethrum incolunt, *nec Oreas*] id eſt, dea montium. Nam ὄρος mons dicitur. *Tonantis*] id eſt, veri Iouis, cuius eſt tonare, hoc eſt, *Ieſu Chriſti filij Dei Mater*] ſcilicet Maria. *Inventæ anhelanti*] id eſt, laboranti in periculo vitæ. *Pacem*]id eſt tranquillitatem mentis. *Tethys*]id eſt, magna dea maris, vxor Oceani, facitque Tethyos in genetiuo, & vtramque producere poteſt, vt in Georgicis. *Teque ſibi generum Tethys emat omnibus vndis. Ceres*] dea frugum dicta regina Siciliæ, *alma*]quia nos ſuo inuento alit. *Et ipſe Æolus*] rex ventorum dictus, quod illorum vſum mari fecit abſciſſa ſylua, quæ impedimento erat. *In antris æquoreis*] id eſt, vicinis æquori: Æneidos primo: *AEoliam venit loca fœta furentibus auſtris*, &c. *Frænat*) ibidem. *Illa ſe iactet in aula AEolus, & clauſo ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc*]ſcilicet diuam virginem ſuper flammas aſtrorum. Vnde canitur. *O gloriosa domina, excelſa ſuper ſydera, quia aſſumpta eſt Maria ad æthereum thalamum. Atque volantes*] id eſt, pernices: *equos ſolis*] quos Ouid. in principio ſecundi Metamor. ponit vt alibi diximus. *Supra fulgentem Caſſiopeiam*] quæ eſt in circulo arctico, effigies tamen corporis ad æſtiuum circulum peruenit, quam capite & dextra manu tangit, quam propè

Indigenæ.

Galbula.

Dryas.

Libethris.

Oreas.

Tethys.

Ceres.

Æolus.

Caſſiopeia.

prope mediam diuidit circulus lacteus. non longè à Cephei circulo locatam, vbi occidit cum scorpione, exoritur cum sagittario. Hanc Euripides, & Sophocles, & alij multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quod Nereidas corporis pulchritudine superaret, propter quod in siliquastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur sedens. *Bisseno sydere*] vt Apocalipsis duodecimo; *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius.*

Alph. *Candide mira canis, nullis pastoribus vnquam*
Cognita, quid Tethy? quid fulgens Cassiopeia
Aeolus æquoreis ventos quis frœnat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.
Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.
Omnia quæ Pollux mihi cum narrasset, in ædem
Duxit, & ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries, signis & imagine multa.
Omnia non memini, mens est mihi debilis, ista
Vix tenui, dum sæpè animo voluo, atque reuolue.
Sæpè recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo,
Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
Quum vellet, ista nouos duris immittere campis,
Quum volet, emissos poterit restringere fontes,
Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet in pingues poterit conuertere glebas.
Frigida Saturni quum sydera suscipit antro
Scorpius hospitia, non aufert hordea grando,
Nec domus ardebit: Nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodit omnia virgo.
Si fuit hæc nobis, complebunt horrea messes:
Adjicietque gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infœlix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera & agnos,
Et curare greges omnémque auertere morbum.
Nil opus est modo Pana sequi, neque cætera ritûs
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.

Vidi circum aram nymphæ pendere capellas
Plaustra, boues & oues, hic Iani vidimus hircum.
Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam,
Votum pro saluo Ianus breue reddidit hirco.

Candide mira canis] Ne contra decorum maiora, quàm quæ pastoribus conueniant, cecinisse putetur, castigat poeta, dicens se à Polluce didicisse. *Sydera sunt partim*] vt Cassiopeiæ *& iste sacer paries*] scilicet qui erat in æde sacra. *Sæpe recordari*] subaudi *est*, *fortius omni medicamine*. *Fluuios imbres*] id est, effluentes & abundantes. Nouos fontes emittere, quod vsu veniisse varia loca prædicant. *Frigora Saturni*] id enim prognostico est futuræ *calamitatis*] id est, culmorum per grandinem deiectionis. Vnde dicit Maro Georg. primo: *Hoc metuens cœli menses & sydera serua, Frigida Saturni sese quò stella receptet.* Quia vt auctor noster interpretatur, dum in Scorpium venit, grandinem generat Saturni sydus: sed diua virgine intercedente, non aufert hordea grando, *nec domus ardebit*] id est, comburentur fulmine. *Fœtura*] id est, fœcunda productio fœtus. Maro: *Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto. Adijcite*] scilicet ad gregem, *gemellos*] id est, geminos fœtus. *Si pecus infœlix*] id est morbidum & miserabile fuerit: bene autem conuertit sermonem ad rem pastoralem. *Solo nutu*] solo indicio capitis. *Pana*] Deum pastorum. De quo Maro. *Pan curat oues, ouiumque magistros. Cætera numina*] vt Palem, Apollinem, Faunos, Syluanos, Aegipanas, Satyros, Cererem, Bacchũ, &c. *Nymphæ*] diuæ virgines, æterni patris sponsæ. *Capellas*] id est, Capras sereas, *hircum Iani*] id est, quem Ianus putarat amissum, quum à puero in vepribus alligatus esset, vt prius vidimus. Est autem artificiose hoc dictum. Nam sic prius dictam veram historiam asserit. Erat autem hircus cereus, aut depictus, vt patet ex carmine. Moris est autem Italorum in tabellis votiuis, depingere casus suos, & miraculosas liberationes aut recuperationes. Vnde & Amasius poeta:

Pan.
Nymphæ.
Capellas.

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dum-

Dumque ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
Ante aram genibus positis in marmore dixit:
O dea, quæ seruas vrbes & iura, precamur
Ne Padus exundet, ne strix nocturna per vmbras
Hauriat infantes, nec eant per compita laruæ.
Diua faue agricolis, talpas occide malignam
Aggeribus pestem, gelidis sata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere, diua, memento,
Ne tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A Boreæ flatu pingues defende mariscas,
A gruis ore fabas, & ab ansere farra palustri,
A serpente boues, á vulpe, & fure cohortem,
A brucho erucas, à bruma & grandine vites,
A vi, & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A murum insidijs petasonem, á milite pernas,
A campe & pigris, pigris heu cætera nescit
Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit
Sæpius: in numerum rediens, obliuia forsan
Mente abigam, retro gradior, numerumq; recurro,
A murum insidijs petasonem, à milite pernas.
A campe & pigris, virides limacibus hortos,
Alphe viden' quæ vis numeri? iam cætera cerno.
A tonitru reboante cados, à frigore fœtas.
A grauibus vitulos œstris, à gutture porcos
Anguinoso, operas pubes ne rustica perdat,
Adsis, ô Dea, neo lædant examina fuci,
Neu milium furentur aues, neu vellera sentes
Succida, nec lappas apprendat lana sequentes.
Diua gubernatrix hominum, custodia vatum,
Diua laborantum requies, medicina dolentum,
Et tutela gregum, nostris precor annue votis.
Talibus orabat Pollux, ego postibus hærens,
In baculum pede porrecto recitata notabam
Altius, ac memori condebam singula mente.

Dumq; ea perlegerem] Ostendit Pollucem in religione memorẽ pastorẽ, atq; orare pro rerum rusticarũ cõseruatione,

Vnde carmen eius deprecatorium recenſet. *Perlegerem*] ſcilicet oculis, non ore. Nam (vt dixi) picturæ ſunt indoctorum libri, *ea*] ſcilicet quæ depicta dixit: *in marmore*] ſuper marmor pauimentitium. *Ne Padus exundet*] quia ſæpè vt Maro dicit, fluviorum rex Eridanus, *campoſque per omnes, Cum ſtabulis armenta trahit, ne ſtrix nocturna*] id ex ruſticorum ſuperſtitione, qui putant ſtriges, & lamias noctu volare, quæ infantes auferant edendos: quod dictum eſt ad terrorem puerorum ne noctu vagentur. Auctor eſt Porphyrius ad illud Horatij in arte poetica.

Ne quodcunque velit, poſcat ſibi fabula credi,
Neu pranſæ lamiæ viuum puerum extrahat aluo.

Perottus autem dicit de ſtrigibus ſic. Striges non aſtringendis infantium corporibus, vt quidam falſo exiſtimant, ſed à ſtridore nomen habent, fabuloſumque eſt, quod eas tradunt vbera infantium labris immulgere, aues ſunt nocturnæ: Lucan. *Quod trepidus bubo, quod ſtrix nocturna queruntur.* Conſtat tamen & in maledictis iam eſſe, & etiam apud vetuſtiſſimos fuiſſe, accipique pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes, infantium corpora ſanguinem ſugendo exhauriunt. Hæc ille: *Hauriat igitur*] id eſt, exhauriat ſanguinem ſugendo: *nec larvæ*] id eſt, cacodæmones, ac lemures, hoc eſt, nequam ſpiritus, qui vagari putantur, & dum innocui ſunt, lares dici: *talpas*] appoſitoriè malignam peſtem, *aggeribus*] id eſt, cumulis terræ. *Ne tineæ*] ſcilicet niuales, vt alij vermiculi, vt limaces, bruchi, tineæ, blattæ, *mariſcas*] id eſt, ficus. *Anſere paluſtri*] id eſt, indomito, in paludibus verſari ſolito, *à ſerpente boues*] id eſt, quia in alvum immitti ſolent, *cohortem*] id eſt, gregem, *à brucho*] id eſt, vermiculo, caules, & erucas, quæ ſalaces ſunt herbæ, depaſcere ſolito, *à bruma*] id eſt, brumali frigore. *à rubigine*] infecta pluuia quæ rubiginem inducit, *catulos*] id eſt, catellos, *villas*] id eſt, domos in agro: *petaſonem*] id eſt, anteri ora crura ſuum: *à milite*] id eſt, ſtipendiario. Franci arcitenentem Francum appellant, *à campe*] id eſt, vermiculo illo, hortenſes maximè herbas & arborum frondes erodere ſolito, vnde Columella. *Nec ſolùm teneras audent erodere*

Lamia.
Strix.
Larvæ.
Mariſca.
Bruchus.
Bruma.
Petaſo.
Campe.

dere frondes, implicitus conchæ limax, hirsutaque campe. Fingit autem rusticum, oblitum carminis, vt decorum seruet. *Quæ vis*] id est, virtus, *numeri*] id est, rythmi & metri, quia metra iuvant *animos*] id est, memoriam. Vnde ille, *Numeros memini, si verba tenerem, à tonitru roboante cados*] id est, vasa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina obuerti solēt, & in vappam mutari. *Fœtas*] id est, grauidas oues, *æstrus*] quos Latini asilos vocant. Maro Geor. 3. *Cui nomen asilo Romanum est: œstrum Graij vertere vocantes*: vitulos ardente sole nimium excruciant, & in fugam quasi furentes vertunt, à gutture anginoso. Is enim suibus peculiaris est morbus, *operas*] id est, labores diurnos. *Fuci*] vespæ sunt inutiles apes aut muscæ non mellificantes, sed mella furantes. Vnde dicit Maro de apibus, *Ignauum fucos pecus à præcepibus arcent.* Examina autem sunt apum, seu apium fœturæ. Iuve *Examenq; apium longa conſederat vua. Milium*] legumen, vt quidam volunt, à mille dictum, quod millesimum reddat, tamen primàm corripit, vt Georg. 1. *& millio venit annua cura, vellera succida*] id est, cum lana nondum lōta. *Sentes*] id est, spinæ & vefres hirsuti. *Lappas*] id est, nodulos hirsutos in lappa herba crescentes. *Memori*]vt verò simile faciat.

Cadus.
Fœta.
Oestrum.
Angina.
Opera.
Examen.
Milium.
Sentes.
Lappa.

Alph. *Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,*
Pro precis officio, pro religione putasne
Dandum aliquid? nobis pietate peculia crescunt.
Can. *Quid ni aliquid dandū est? opus est persoluere crates,*
Alph. *Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
Cand. *Crates & grates paruo discrimine distant:*
Dandum aliquid: neu bis detur sine pascha reuerti:
Quando sacerdotes commissa piacula soluunt.
Alph. *Quid dabimus? vituli grauis est iactura: vel agnū,*
Vel leporem, pietas etiam laudabilis anser.
Can. *Dona docet tempus, lepores brumalia dona,*
Quando niue hiberna currendi erepta facultas.
Anser ad autumni finem, nonasque Kalendas
Pertinet æstatis, coryli noua poma racemi
Munera, lactantes hædi sunt veris & agni.
Tunc si de cordis aliquem conspexeris ægrum,

Ac tenuem, qui nec vendi nec viuere possit,
(Munus erit solenne satis) donabimus agnum.
Ipse mihi quum iam regredi post prandia vellem,
Carmina de Nymphæ solennibus eruta fastis
Tradidit, & dixit, si quando grauabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.

Candide, Polluci] ostendit poeta hoc figmento pastorum animum ad gratitudinem, vt ad eam inuitet, non immemor professionis sux: *pietate*] id est, eleemosynis piè exhibitis: *peculia*] id est, possessiones. *Opus est persolucre crates*] vt risum excitet, facit rusticum crates pro grates dicere. *Dandum aliquid, sed ne bis detur sine*] id est, permitte pasca reuerti. *Piacula*] id est, peccata expiatione digna: *soluunt*] id est, absoluunt. *Iactura*] id est, amissio, etiam anser est, *pietas*] id est, eleemosyna laudabilis: *Dona docet tempus*] id est, pro tempore danda sunt dona, quia habent & obsonia sua tempora: Vnde lepores etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. Anser ad autumnum, & Kalendas Nouembris pertinet. *Coryli*] id est, auellanæ, & noua poma, & racemi sunt munera æstatis. *Hædi & agni lactantes*] id est, adhuc lac sugentes, *sunt munera veris*] id est, verni temporis. *De cordo*] id est, fœno autumnali, qui nec vendi, &c. Morem rusticorum satyricè describit, qui donant quod retinere non possunt Carmina scilicet frequentia, de Nymphæ solemnibus eruta, *fastis*] id est fastorum libris.

Quando Molorcheo Titan descendit ab astro,
Pronus, & Astrææ iam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana senectus,
Transit ad superos, & Olympica regna petiuit.
Ogdoas vt toto iam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum, natalia virginis aras
Ignibus illustrant, offert noua liba sacerdos,
Libra redit, noctes properans æquare diebus.
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias: cum mercibus adsunt
Thusci, Vmbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum

Cum donis turmatim adeunt, votisque solutis,
In sublime iugum læti ad commertia tendunt,
Et cum Thessalicas cursu breuiore sagittas
Sol subit, & frigent vrentibus arua pruinis:
Clausa gynæcæi sacris penetralibus, hausit
Corde Deum toto, proprios oblita parentes.
Et quum semiferi fugiens Chironis ab arcu
Languet, ab hyberni glacialia limina capri,
Induat ornatas, & mas & fœmina vestes,
Lætitiaque diem celebret, quo semine sacro
Coniugis annosus grauidam pater imbuit aluum,
Illa dies etenim sanctæ primordia nymphæ
Fecit, & in nostras vtuit descendere sordes.

Quando Molorchæo] Docet quibus temporibus agantur solemnia festa diuæ virginis: vt festum Assumptionis in medio Augusti, quando sol derelinquit Leonem, & ingreditur virginem. Vnde idem in Parthenice Mariana: *terge feræ Titan Nemeæ extrema tenebat, Fulgentem cratera inter claramq; coronam.* Sequitur autem in hac re opinionem Nigidij, qui hunc Leonem tradidit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica, & regione Nemeæ educatum, & deinde in exitium Herculis dimissum, quem Hercules iussu Eristhei claua quã à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Herculem fuisse. Leonem verò à Iunone inter sydera relatum, qui ad occasum spectans, supra caput hydræ constitutus est. *Quando igitur Titan*] id est, sol descendit pronus, *ab astro Molorcheo*] id est à leone claua Molorcho interempto. Est autem longè petitũ epithetum. *& intrat iam limina Virginis Astrææ*] id est, iustitiæ virginis, quæ Astræa dicta cœlum petijt, sed vt dicit Virg. *Vltima cœlestum terras Astræa reliquit. Tunc*] scilicet *pubes*] id est, iuvenes pubescentes, *& senectus cana*] id est senes canescentes, *lætetur virgine*] sc. Maria, quia sc. tunc trãsijt ad superos, & petiuit *regna Olymp.*] i. cœlestia. *Ogdoas*] describit festũ natiuitatis D. virginis, dicens. *Vt*] i. postquã, *tertia Ogdoas*] id est, octaua aut tertius octonarius, numerus. Est enim ὀγδοὰς ἀὸς numerus octon. quo ter replicato post

assumptionem, habetur natalis virginis, *fluxerit iam toto orbe*] iterum scilicet, est festa dies quia natalia virginis, illustrant aras virginis, *ignibus*] scilicet luminibus. *Sacerdos offert noua liba*] id est, libamina, Libra scilicet signum redit, *properans*] id est, festinans: *æquare noctes diebus*] quia paulo post est æquinoctium autumnale. Maro: *Libra die noctisque pares vbi fecerat horas, iger Picenus exultat*] scilicet, festo solenni. *Adria*] id est, mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaones*] id est, Epiroticas, id est, vehentes illyricos & Chaones, seu Epirotas Lauretum visentes. *Thusci adsunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus. *Vmbri, &c.*] In sublime iugum, vbi ædes est diuæ virginis. *Et quũ Thessalicas*] descripsit festum præsentationis eiusdem virginis, quod celebratur quum sol subit cursu breuiori, quia tunc bruma est. *Sagittas Thessalicas*] id est, sagittarium signum quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc clausa sacris *penetralibus*,] scilicet templi. *gynecæi*] id est, secreti virginum. Est enim γυναικῶνος (id est gynæceum) locus vbi mulieres versantur, vbi clausa hausit deum toto corde, oblita *proprios parentes*] quia soli contemplationi diuinæ vacabat, *nil terrenum sapiens*] Hoc autem festum celebratur vndecimo Kalendas Decembris. *Et quum semiferi fugiens Chironis*] &c. Describit festum conceptionis eiusdem diuæ virginis, sequens ordinem Kalendarij, non rei gestæ. Quia prius concepta, quam præsentata fuit. *Et cum sol fugiens ab arcu Chironis*] scilicet sagittarij *semiferi*] id est, centauri. Centauri enim sunt populi Thessaliæ, qui primi equos illic ascenderunt, vnde procul visi, crediti sunt vmbilico tenus equi. Vnde fabula orta, vt inferni equi, supernè homines dicantur. *Languet*] quia parum habet caloris: *ad limina glacialia*] id est, ad ingressum frigidi *capri*] id est, capricorni hyberni, id est, hybernalis signi, tum scilicet & mas, *& fœmina induat ornatas vestes*] id est, ornent se, & celebrent *lætitia*] scilicet cum lætentur, *diem, quo pater*] scilicet Ioachim, vt potior est sententia, *annosus*] id est, vetulus, *imbuit semine sacro*] id est, præuento ab originali macula. *Natum coniugis*] scilicet *Annæ grauidæ*. Etenim *illa dies fecit*

gynæceum.

Centauri.

primordia] id est, conceptum, *sanctæ Nymphæ*] id est, sponsæ altissimi patris, & vetuit descendere *in nostras sordes*] scilicet originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Quum volat imbrifera lampas Phœbea sub vrna,
Ad vernos reditura dies, iam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura focis, faculas manibus date, ducite pompam:
Attulit in templum noua dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,
Incipiet Zepheris aperire tepentibus annum
Et mare maiores luci quam noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem:
Et noua miranti referat mandata puellæ,
Festa dies Thuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa,
Tum quoque sed tenui virgo prius interuallo
Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Voluitur, & reuehit vicina Canicula morbos.
Thure piam celebrate diem, redit hospita mater
In proprios à matre lares, altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Ista dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena,
Militiam cœli, sparsosque examinat ignes.
His quoque plura dedit, sed carmina plura referri
Non sinit extremum deponens vespera solem.

Quum volat] Docet quando celebrandum est festum Purificationis, aut verius præsentationis, & apparitionis Christi, quo præsentatus est à diua virgine in templo. Ordo est. *Quum lampas Phœbea*] id est, sol, volat *sub vrna imbrifera*] id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos*] qui incipiunt in Martio iam proxima veri. *O nurus*] id est, nuptæ omnes ite, *date sacris altaribus ignes, date focis thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam*] id est, lætas supplicationes, seu processiones, *quia virgo puerpera*] id est,

quæ virgo permanens puerum pepererat, *attulit in templũ noua dona*] quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de virgine natum, quæ duo maximè sunt noua, nec prius visa, nec deinceps videnda. *Quando gregis princeps*] Describit festum Annunciationis, & incarnationis dominicæ, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis, id est, Ariete. Paranymphus. *Paranymphus*] id est pronubus Gabriel Archangelus: *aliger*] quia alati pinguntur angeli. Aliger. *Miranti*] quia turbata est in sermone eius. *Luce primo. Noua mandata*] quia; ecce concipies in vtero, & paries filium: Arnicolæ. *Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, cuius accolas quidem Fluentinos volunt appellandos: vnde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentijs Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrant. Non est autem legendum aruicolæ, quasi arua colentes, quia illi vbique sunt, Arnicolæ in Thuscia tantùm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum, quia prius nupserat. Nam quum esset desponsata, missus est angelus, &c. *Tenui*] id est, modico: *interuallo*] id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus, *& hæc lux*] scilicet nuptiarum: *puellis tenebris*] nubere sperantibus. *Quando sub extrema Cancri*] Disertè docet festum, quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Iulias, potius dicendum reuersionis, quia statim vt concepit, abijt cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, vsque post natiuitatem diui Ioannis præcursoris domini. *Quando igitur Phœbus*] id est, sol voluitur sub extrema *testudine, Cancri*] id est, extrema parte quæ testudinata videtur, *& canicula*] scilicet cœlestis.

Vicina] id est, mox oritura reuehit morbos, *celebrare diem piam*] id est, pij officij, thure, *quia mater*] i. prægnans virgo, quæ etiam ab Elizabeth mater vocata est, quia dixit: *vnde mihi hoc, vt mater domini mei, &c.* quod de ea potius quã de alia prægnante dicitur, quia per eum quẽ gestabat certa erat etiã partu futura mater. *Hospita*] sc. Maria, redit *à matre*] sc. Ioann. *in proprios lares*] i. suas ædes, *(suspendite ergo circũ altaria geminæ matri)* sc. Mariæ & Eliz. quia à quibusdã vocatur festũ Eliz.. *Primitias Cereris*) id est, nouas fruges

quæ

quæ nunc maturæ sunt. *Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ignes*] id est, dum virtutem scrutatur astrorum; *vesperæ*] id est, vesperus, aut vesper, aut hesperus, & vesperugo, stella vespertina, quæ mane Lucifer dicitur.

EGLOGA NONA, DE MORIbus curiæ Romanæ post religionis ingressum edita, inscriptaque *Falco.*

Ioannis Murmelij Argumentum.

Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

FAVSTVS ET CANDIDVS.

Candide, quo casu patrijs procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hic pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia tuta, nec umbræ
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in vsus,
Ca: Faustule, me noster Coridō qui plurima quó-
His armenta locis habuit, magnamque peculi (dam
Congeriem fecit pecori me credere adegit.
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros, & inertia saxa
Vidimus, & siccis arentem fontibus vndam,
Pœnituit longæque viæ patriæque relictæ.
Fau. *Postquam te incolumem saltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
Iure sodalitij: sunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca, meæ vix sufficientia vitæ
Quidquid id est, commune puta: tibi forsitan vlla
Prospera sors aderit, fortuna similima vento est
Caricæ succede casæ, dum præterit æstus.
Dum grex in gelida procumbens ruminat vmbra.
Pone pedum, discumbe parum, recreebere potu.
Potu opus est, potu iste grauis compescitur æstus.

Pocula prende, fluet melius post pocula sermo.
Cand. Pocula quis tanta demens æstate recuset?
Fau. Vina sitim minuunt, animique doloribus obstant,
Vina vt amicitias, vireis ita corporis augent.
Cand. Hæc parit ora bonos (si patria vina) racemos.
Fau. Funde iterum, potare semel gustare, secundus
Colluit os potus: calefacta refrigerat ora
Tertius: arma siti bellumque indicere quartus
Aggreditur, quintus pugnat, victoria sexti est,
Septimus (Oenophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide] inscribitur hæc Falco, quòd composita est in gratiam Falconis Simbaldi patritij Romani, protonotarij apostoliciq; fisci custodis, de quo in epigrammatis mentio frequens, éstque de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem Candidus persuasus à Corydone cum pecore Romã proficisci, relictis patris pascuis, cuius incepti eum serò pœnitet. Occasione cuius multa dicuntur in detestationem auaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in rura*] i. Romana, Preteribo enim quæ nota sunt. *Iure antiqui sodalitij*] i. sodalitatis, & hospitalitatis. *Fortuna simillima vento est*] id est, maxime incerta, & inconstans. *Cariceæ casæ*] id est, tectæ carice, quæ est herba acuta, Maro: *Et carice pastus acuta. Pone*] repone, aut depone, vt quiescas.

Pedum] id est, virgam pastoralem, qua pedes ouium capiunt, & dirigunt, Inuitat autem ad potandum, nec abnuit Candidus: vt si qua petulantius in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur. *Animiq; doloribus obstant*] Vnde Bacchus, Lyęus, quòd curas soluat, & Liber quòd ab eis liberet, dictus est. *Vina vt amicitias*] quia compotando trahitur, magna familiaritas. *Comicus* quia compotrix eius est. Salomon. & Cicero comparant vina, & amicitias in hoc, quòd vtraq; quò veteriora, eo meliora putentur. *Hæc ora*] id est. regio, parit bonos racemos, *si hæc vina sint patria*] i. in hac patria nata. Vnde Faustulus, potui magis quàm verbis intentus, inquit: *funde iterum*] quia potare semel est *gustare*] i pitissare duntaxat, *Secundus potus*] id est, haustus *colluit*] i. irrigat penitùs os. *Tertius refrigerat* ora calefacta. Quartus

aggreditur indicere siti adhuc prædominanti bellum. Quintus pugnat. *Victoria est sexti*] scilicet haustus. *Septimus triumphat*] scilicet de siti. hæc doctrina est senis. *Oenophili*] i. amatoris vini, vt prius docuimus.

Cand. *Res est consilijs secura fidelibus vti:*
Vtile doctrinis præbere senilibus aures.
Victa sitis, mens ægra manet, curæque supersunt.
Faust. *Vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra,*
Funde merum, bibe, cardiaco medicina dolori hæc.
Vtitur ad curas isto medicamine Roma.
Cand. *Omne opus, atquè labor vult interualla, quiescat*
Obba parum, contra musicas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Crescere nec duris possunt in cotibus herbæ,
Importuna fames, labor improbus, acris ardor
Conficêre gregem macie, vix debele corpus
Spiritus æger agit, vacua cute porrigit ossa
Clunis, & exilis cauæ contrahit ilia venter.
Hic aries, qui fronte lupos cornuque petebat,
Nunc oue debilior, pauidoque fugacior agno est.
Hæc mihi: sed nimium me ardentia vota ferebant,
Omnia diuina prædixerat omine cornix.
Vix egressus eram limen, cum tristia portans
Augurium, à dextra venit, tegetisque sinistræ
Culmine consedit, pressoque minacitur ore
Vociferans, iter auspicio prohibebat aperto.
Heu pecus infœlix, quod lacte, & prole solebat
Affluere in nostris licuit dum pascere campis:
Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo,
Quàm referas pastu: simul hic tabescimus ambo
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res est consilijs] Graphicè docet quid curæ valeant, *quia victa sitis*] scili. *est sed mens ægra manet, curæque supersunt.* Ad quod Fastulus: *vt sedata sitis est, sic mens sedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc.*] Hæc medicina, scilicet frequens potus, est medicina dolori *cardiaco*] id est cordis, quem qui patiuntur, nimium sitiunt, Vnde iuuenalis: *Cardiaco nun-* Cardi

quam cyathum missurus amico. Dicitur autem ἀπὸ τῆς καρδίας, quod Græcè dicitur cor. *Quiescat obba*] id est, Lagena lato fundo. Vnde à Persio dicitur *sessilis obba. Impone tabellam contra muscas*] tege ne à muscis inquinetur. *Importuna fames*] quæ importuna est de via fessis. *Labor improbus*] id est assiduus, & ita improbandus. Maro: *Labor omnia vincit improbus. Et aëris ardor Confectre gregem macie*] id est, emacerauerunt, sed plus est confici. *Venter exilis*] quia vacuus. *Diuino omine*] i. à dijs portento, aut diuinandi vim habente. Maro: *Sæpe malum hoc nobis si mens non læua fuisset, De cœlo tactus memini prædicere quercus: Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*] Cicero tamen lib. 1. de diuin. scribit coruum à dextra, à siniſtra cornicem facere ratum. Vnde hic potius videtur dicendum, *à læua*, verùm addit, *tegitisque sinistræ Culmine consedit*] vbi scilicet visa est. Et quia sola, infausti est augurij, vt Pli docet. *Teges* dicitur tugurium. *Vociferans*] est enim infœlicis garrulitatis auis. *Auspicio aperto*] i. manifesto. *Prohibebat iter*] id est, profectionem. *In nostris*] scilicet Mantuanis. *Quam refcras pastu*] id est è pascendo, est enim nomen. *Simul hic tabescimus ambo, tu*] scilicet infœlix pecus, tabescis scilicet tenui victu id est penuria victus, & inedia: ego scilicet tabesco, victus curis amaris.

O nostræ regionis opus, ô florida prata:
O campi virides, ô pascua læta feraxque
Et nunquam sine fruge solum, currentia passim
Flumina per villas, riui per rura per hortos.
Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri,
Cum tritura sonat passim, cum Iulius ardet,
Arua virent: textæ lento de vimine sepes
Poma ferunt, redolentque ipsi, in vepribus herbæ,
O nemorum dulces vmbræ, mollesque susurri
Quos tecum memini gelidis carpsisse sub vmbris!
Turturis ad gemitus, ad hirundinis, ac Philomelæ
Carmina, cum primis resonat arbusta cicadis.
Aura strepens foliis nemorum veniebat ab Euro,

Et

Et baccata ſuper tendebat brachia corus.
Ipſe ſolo recubans, pecudes geſtire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Poſt ſomnos, per gramen humi nunc ore ſupino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam,
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam,
Fauſt. *Viuere tum fœlix poteras, dicique beatus*
Sed bona, quod non dum fueras expertus acerba,
Vilis erat tibi, teque ineo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet ſi forſitan vnquam)
Sicut caprea lis ſurſum nitentibus hærent
Stipitibus vites, ſtringuntque tenacitur vlmeo.
Sic illam tu prende manu, neu deſere prenſam,
It, redit, effigiem mutat, nec imagine conſtat,
Par Lamys, quas nocte ferunt errare per vmbras,
Mobilis vt facies, ita mens deludere gaudens,
Quod dederat, tollit: penſi nihil, omnia caſu.
Qui nimium metuunt ſapiuntve, repellit, & odit.

O noſtræ] Continua ſunt verba Candidi. Nam Fauſtulus ſe Latinum ſignificauit, atque in ſua patria eſſe. Omnia autem vſque adeo facilia ſunt, vt vel minima expoſitio videatur inanis: nihil tamen eſt abiectius dictum quàm huic ſtylo congruat. *Arua virent*] Virgilius *Vt quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus tantum gelida roſ nocte reponat. Sepes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, ſed non raram Italiæ, vbi in vnis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non ſemel vno anno colligas. *Redolent ipſis in vepribus herbæ*] id quoque verum eſt quia roſæ naſcantur. *Molleſque ſuſurri*] ſcilicet fontium, & apum. Maro: *ſæpe leui ſomnum ſuadebat inire ſuſurro*. Eſt autem ſuſurrus, raucum, & lene murmur. *Gelidis ſub vmbris*] Idem: *Hic inter flumina nota, Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*] quia eius cantus eſt gemitus. idem, *Nec gemere aëria ceſſabat turtur ab vlmo*. Ad hirundinis ac Philomelæ *carmina:* Hæ enim auiculæ dulciter canunt. Maro: *Hinc alta ſub rupe canit frondator ad auras:* quod de Philomela intelligi poſſe docet Seruius.

Suſurrus.

Cum primis,] Idem: *Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.*
baccatur. *Ab Euro*] id eſt oriente. *Cornus baccata aut brachia baccata,*] id eſt, baccis ornata, hoc eſt, cornis.. Idem. *Victum infelicem baccas, lapidoſaque corna dant rami.* Et in eodem 3. Æneid. *Baccatamque iugis Naxon. Solo recubans*] Idem. *Recubans ſub tegmine fagi. Geſtire*] i. geſtu alacritatem prodere, aut voce. Idem: *Nec calamis ſolùm equiparas ſed voce magiſtrum. Rutilantia,*] quia matura *Fruga legebam*] Idem. *Qui legitis flores & humi naſcentia fraga. Viuere tum fœlix poteras dicique beatus*, ſed bona fortuna erat tibi tum vilis, quod nondum fueras expertus, *acerbam*. Id vero verius eſt, vnde dici ſolet. *Dulcia non meruit, qui non guſtauit amara*, & ſic: *Dulcia non ſapiunt, cui non guſtantur amara*. Et ideo quia deſpecta tibi fuit fortuna, reliquit te. Id quoque moraliter, quo ſuadet præſenti vti fortuna, quia multis dilatio nocuit. Vnde Lucan. *Tolle moras, nocuit ſemper differre paratis. Quando iterum veniet*]. ſcilicet fortuna. *Veniet ſi forſitan vnquam*] bona parentheſis, qua incertitudinem fortunæ ſignificat. Sicut
capreolus. *vites hærent ſtipitibus*] i. palis, hoc eſt ad palos *capreolis*] i. chordulis quibuſdam ad hoc natis. *Nitentibus*] i. tendentibus ſurſum. *Sic prende manu*] illam, ſcilicet fortunam: *neu*] i. neue: *defere prenſam*] i ſemel comprehenſam Fortuna it & redit, & mutat effigiem, *nec conſtat imagine*] i. nec ſeruat ſemper eandem imaginem. *Par*] i. ſimilis, *lamijs*] id eſt. mulieribus, quæ ſe tranſfigurare dicuntur. *penſi*] i, excogitati & deliberati, nihil ſcilicet habens *Omnia caſu*] ſe faciens: *repellit, & odit qui nimium metuunt*] vnde dictum à Marone: *Audices fortuna iuuat* aut vt alij legunt audentes. *Ve*] pro *vel*: *qui minimum ſapiunt*] quia vt Philoſophus docet, quanto plus eſt ſapientiæ, tanto minus fortunæ: quia ſapientes ſunt prudentes, omnia proſpicientes priuſquam eueniant, & ita pauca eis a caſu & fortuna obueniunt.

Cand. Delitias patrij quoties reminiſcimur agri,
Ferre tot ærumnas animo non poſſumus æquo.
Sed quo mente feror, caſu afflictatus acerbo?

Vnde

Vnde magis crucier, fœlicia tempora volue:
Maius adest, florent vites, humilesque genistæ,
Iam spicata seges, malus iam punica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Minci,
Hic vero nec dum incipiunt pubescere montes:
Quod si vere solum torpet, quid frigora brumæ,
Solstitiumque feret, gelidis quum terra pruinis
Albicat, & rapido cum cœlum incanduit æstu?
Sunt tamen hic armenta, quibus cutis, vuida, cruris
Non signata iugis, gemino frons ardua cornu,
Luxuriansque toris pectus, nisi pabula carpant,
Non erit hac tanta humectum pinguedine corpus.

Fau. *Hæc armenta quibus caput à tellure leuatur*
Altius, & cui sunt longa internodia crurum.
Cuncta vorant, herbas primum mox ore supino
Arboreas frondes, summæque cacumina syluæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi nascentia tantum
Gramina decerpit vacuis ieiunat in aruis.

Cand. *Quid verbis opus est? cunctis animantibus vna est*
Conditio, semper maiora minoribus obsunt,
Agna lupo, mites aquilis sunt præda columbæ,
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.
Vnde fit hoc? certè res prodigiosa videtur.
Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas:
Quo magis approperas, tanto magis omnia sordent.

Faust. *Hoc est Roma viris, auibus quod noctua, trunco*
Insidet & tanquam volucrum regina, superbis
Nutibus à longè plebem vocat, Inscia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, rostrique minacis acumen aduncum,
Dumque super virgulta agili leuitate feruntur
Nunc huc, nunc illuc, alys vestigia filum
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco:
Prædaque sunt omnes verribus torrenda salignis.

Delitias patriæ] Permanet querulus Candidus, vt tandem

peruenient ad mores curiæ Romanæ notandos. *Vnde magis crucier*] quia ſummum infelicitatis genus eſt, fuiſſe felicem. *Maius*] ſcilicet menſis floridus. *Iam ſpicata*] id eſt, in ſpicas formata. *Malus punica*] id eſt, quæ aurea mala fert. *Albente ſambuco*] ſcili. floribus, cum acinos nigerrimos habeat. *Per paſcua Minci*] pro Mincij per apocopen aut ſyncreſin. *Pubeſcere*] i frondeſcere. *Quod ſi vere*] id eſt, verno tempore, de quo dictum eſt *Nunc omnes parturit arbos*. *Torpet*] conſtrictum frigore iacet *quod frigore brumæ*] ſcilicet ferent; *Quod ſolſtitium*] ſcilicet æſtiuale feret: Bruma inquam, *gelidis quum terra pruinis albicat*: ſolſtitium autem, *rabido quum cœlum incanduit æſtu*. *Cutis vuida*] id eſt, glabra & nitida Horatius, *Me pinguem & nitidum & bene curata cute vices*. *Ceruix non ſignata iugis*] id eſt, quæ nondum portauerat iugum. *Luxuriantſque torus pectus*] quod indicium bonum indicat Virgilius Maro, Allegoricos autem vult diuites omnia ingurgitare vt docet manifeſtè Fauſtulus, vnde addit Candidus. *Semper maiora minoribus obſunt, agna eſt lupo præda*: Mites columbæ ſunt præda *aquilis, delphin*] qui Balænas & cete alere dicitur, quia intrat eorum ora, & egreditur, cum ſequentes piſciculi in aluum Balenæ dimittantur. Vnde quidam latronem appellant: *venatur*] id eſt, inſidijs capit, quia nihil eſt pernicius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur Hoc eſt Roma *viris*] id eſt captatrix. Oſtentat enim ſe placidam & opulentam, & aduentantes inedia confici ſinit. *Quod noctua auibus*] quæ admirationi eſt eis, & ita circumuolantes capiuntur aut viſco, aut retijs. *Lita*] id eſt, illita à lino: *Vimina*] id eſt, vngulæ, aut perticæ paruæ, ſunt præda torrenda *viribus* alij *verubus* legunt. Sed & maro *veribus* dixit, *pars in fruſta ſecant, veribuſque trementia figunt. Salignis autem*] id eſt, ex ſalicibus, quia talibus vtuntur ruſtici.

Cand. *O bellum hoc, poterit dici nihil aptius vnquam.*
Sed procul en coluber tortus in puluere greſſus
Flectit, & exertu ſitiens ferit aëra linguis.

Fauſt. *Condide, quæ moneo memori ſub pectore ſerua.*
Quando inter ſyluas graderis, defende galero

Lumina

Lumina. Namque rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus & curuus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum multaque armare memento
Cote ſinum, ne te ſubito nouus opprimat hoſtis:
Et perone pedem tegito: ſpineta colubris
Plena, hominum vitæ morſu inſidiantur amaro:
Et nunc longa dies æſtu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, & quod dirum ac mirabile dictu eſt:
Ipſe homines (huius tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moreſque aſſumere vidi,
Inque ſuum ſæuire gregem, multaque madere
Cæde ſui pecoris, factum vicinia ridet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obuiat auſis:
Sæpe etiam miris apparent monſtra ſignis,
Quæ tellus affecta malis in fluxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, vt ipſos
Vincant cæde lupos: & qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & ouilia mactant.

O bellum hoc] Aſſentatorum more, vt Perſius indicat, laudat dictum Pauli quod tamen hic amicè fieri poteſt, verum oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exertis linguis*] ab ex & ſero, Maro, *& linguis micat ore triſulcis*. *Defende galero*] i. largo pileo ruſtico. *Curuus mucro*] i. pugio ſpinarum. *Nec depone pedum*] id eſt, baculum paſtoralem. *Multa cote*] id eſt, duris lapidibus *Nouus hoſtis*] i. improuiſus, & inexpectatus ſerpens. *Et perone*] id eſt, calceamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito *Spineta*] i. loca ſpinis & vepribus conſita. Maro. *Nunc virides etiam occultant ſpinea lacertos. Sæpe lupi effigiem*] Maro in pharmaceutria: *His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſyluis Mœrin, &c.* Id autem Archadibus dictum eſt euenire ſolitum, ſed ſic intelligo lupos fieri, vt locij Vlyſſis facti ſunt & vrſi, & leones, ac porci, quod eorum mores aſſumpſerunt: vnde furaces, & rapaces ſignificat, ſed ad fabulam quoque reſpicit: nam effigiem dicit & mores: Auguſtinus docet in Italia viſum eſſe quibuſdam quod in aſinos eſſent verſi, & ita

Galerus.
Pedum.
Pero.
Spinetum.

ſubiere onera à coniugibus impoſita, more aſinorum. *Malis influxibus*] malis influentijs. Acri profecto aceto cõſpergit Romanos quaſi verò cœlum id faciat. *Canes ouilia mactant.* Nota allegoria in prælatos, qui ſubditos ſpoliant.

Fama eſt, Ægyptum coluiſſe animalia quædam:
Et pro numinibus multas habuiſſe ferarum.
Iſta ſuperſtitio minor eſt quam noſtra, ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certe
Naturæ res. atque deo, qui dicitur olim
Præpoſuiſſe hominem cunctis animantibus vnum:
Sæpe etiam morboſa eſtas, & peſtifer annus
Ingruit & paſſim languens pecus omne per arua
Sternitur, extinctæ dum balat ad vbera matris
Agnus obit: moritur duro ſub pondere taurus.
Nec modus eſt morbo, non eſt medicina veneno:
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Haurit, & aſſiduè ſumunt contagia vires,
Iſta feras raro peſtis rapit, vtile ſemper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, noſtraque feræ iactura opuleſcunt.
Cand. *Heu heu quàm præceps miſerum me inſania traxit.*
Credere fallaci grauis eſt dementia famæ.
Romuleos colles, Tyberim, Romanaque tecta
Audieram, & ſtudio mens eſt accenſa videndi,
Ducendique bonis in tot preſtantibus æuum.
Acceſſi cum parte gregis: tentoria demens,
Totum pene larem cum paſtoralibus armis,
Trans iuga ſumma tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, & quo formatur caſeus, orbem
Fagineum, impenſam, atque operas amiſimus omnes.

Fama eſt Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere aras ſuas Romæ. i. omne genus vitioſorũ eſſe in honore & pretio. Quod Iuue. Satyr. 1. graphicè docet, aſſerens, non niſi flagitioſos exilio & carcere dignos ſublimari, & ideo inquit: *aude aliquid breuibus Gyaris, aut carcere dignum. Si vis eſſe aliquid. Fama eſt Ægyptum.* Idem docet Iuuen. Sat. 14. *Qui neſcit Volucri Bythynice, qualia demens Ægyptus*

porten

portenta colat: Crocodilon adorat Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin, &c. Multas ferarum] id est, multas feras, *Ista*] scilicet Ægyptiorum superstitio, Superstitiosorum & delirantium religio minor est; *quam nostra*] i. Romana. Quia ferarum hic aras habet omne genus. *Præposuisse*] vt in paradiso, Gen 1. *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Sæpe etiam morbosa æstas*] hoc quoque verum: *pecus omne*] Id quia pastor dicit, sed & homines plurimi pestilentia absumi illic quotannis solent. *Dum balat*] id proprium est ouis, vt boare bouis, & mugire tauri, *moritur duro sub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphicè habentur Georg. 3. *Ecce autem duro sudans sub vomere taurus Concidit, &c Nec modus.* i. finis est morbo, *non est medicina veneno*] i. infectioni venenatæ. Ibidem. *Quæsitæque nocent artes, cessere magistri Phillyrides, Chiron, Amythaoniusque Melampus. Ista feras, raro pestis rapit*] id quidem verum & tamen non ita multiplicantur, vt pecudes. *Opulescunt*] i. Opulentæ, & diuites fiunt, *vt feræ sit nomen*] Nam si *feræ* scribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci grauis est dementia famæ*] Prouerbiale: sensus autem est, se tractum fama quæ erat, omnes qui Romam accederent, ditari, illuc cum pecore commigrasse, & cum armis pastoribus, quæ graphicè enumerat. *Mulctralia*] vasa in quæ lac trahitur & mulgetur. *Cymbia*] vasa in morem cymbarum, in quæ transfunditur lac. *Ahena*] id est, lebetes ex ære factos, *& cacabos*] aliud genus vasis, quidam caldaria vocant. Et quo formatur caseus, *orbem*] id est, vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma *formaginem* vocat Apuleius. Vnde Gallicum vocabulum. Hunc vt charum ostendat, *fagineum*] id est, ex fago commemorat tornatum. *Impensam*] scilicet pecuniam. *Atque operam amisimus omnes*] quæ erat vox corui aliquando Romæ venum expositi.

Quid faciam? quo me vertam? Sperata negantur
Pabula, tot casus, tot vbique pericula: cogor
in veteres remeare casas, & cæpta fateri
Consilijs egressa malis, iterumque per æstus,

Et montana pati longos per saxa labores.
Heu pecus infœlix, ô læuo sydere pastor
Hoc auecte : Fuit multo præstantius istud
Ignorasse solum, patrioque in limine tutos
Consumpsisse dies, gelidis senuisse sub antris,
Atque Padi circum ripas, Athesimque per agros,
Aut vbi per virides campos, & pascua nota
Mincius it, vel qua vitreo natat Abdua cursu,
Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis,
Faust. *Te tua credulitas & me mea fallit in horas.*
Vidi ego supremæ qui prosperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidisse nec vnquam
Emersisse malis : facit experientia cautos.
Hi prius explorant & non laudata sequuntur,
Omnia laude carent, quæ sunt : meliora fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina seruant,
Cuncta suis pollent vicibus. Luna, Adria, Troia,
Saluia quas nobis memorabat sæpius Vmber,
Nomine sunt solo, deleuit cætera tempus.
Si minor est patriæ (forsan modo) gloria nostræ,
Res tamen est melior : laudatæ gloria Romæ
Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe.
Fama quidem manet, vtilitas antiqua recessit.
Illa, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros.
Tempus aquæ ductus veteres contriuit, & arcus,
Et castella ruunt, procul hinc, procul ite capellæ.
Hic ieiuna fames, & languida regnat egestas.

Quid faciam] Desperantis vox. *Et cœpta patri: Consiliis egressa malis*] quod summè dolendum innuit. Virgiliana Iuno. Æneid. 1. *Mene incepto desistere victam, O læuo*] i. siniſtro, & inimico sydere, pastor *huc auecte*] potius quàm *aduecte* dicit, quia à bonis pascuis ad sterilia migrasse dolet. *Istud*] scilicet, sterile & sceleratum. *Patrioque in limine tutos Consumpsisse dies*] repete, fuit multo tutius. *Athesimque per agros*] qui fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum alluit,

&

& Veronam diuidit. *Mincius*] fluuius Mantuanus, non longè à Mantua, in Padum fluens sæpe commemoratus. Mincius.

Abdua] qui à Strabone Adua dicitur, fluuius ex Verbano lacu ortus, in Padum quoque incidit. Verbanus autem, vt Larius,& Benacus, ex Alpibus ortum habet atque incrementum Abdua.

Consediſſe] à consido. i. locum habitationis cepisse vt Æneid. 1. *Vultis & his mecum pariter considere regnis? gregem pauisse*] repete, vt dixi, fuit multò salubrius. *Te tua credulitas*]docet non facilè credendum esse,*in horas*,& non *in oras*, legendum. Sed secundum Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potius diceret *in horam*. *Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia plus valet oculatus testis vnus quàm auriti decem. Ordo est: *Ego vidi eos qui habebant culmina*] i. summitatem *supremæ*] i. summæ prosperitatis,Alludit ad rotam fortunæ.*Cecidiſſe dum petunt laudata*] quia sæpè quæ bona & læta, vertuntur in peius. Vnde dici solet: *dij bene vertant*. *Nec vnquam*] scilicet postquam semel inciderant,*emerſiſſe malis*] i caput extulisse è malis, quibus obruti erant .*Facit experientia cautos*] & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum, quia multam experientium fraudis habent.*Hi*] scilicet cauti *Explorant*] i. exquirunt & examinant prius & non sequuntur omnia laudata, sed quæ comperierint bona, quia sæpe laude carent: quæ sunt meliora.sc laudatis.*Non nego*] i. fateor,fuerunt. sc. multa quæ retinent famã ac seruant nomina cum nihil habeant rei. *Sed cuncta pollent ſuis vicibus.*] vicissitudinibus, vnde Comicus;*Omniũ rerũ vicissitudo est.Luna, Adria,Troia, Saluia*] hæ vrbes *quas Vmber*] scili. doctus ille, cuius sæpe meminit, *memorabat nobis*]hoc semper ne contra decorum plusquam vt pastori competat sapere dicatur. *Sunt*] scilicet nunc solo nomine quia tempus deleuit cætera,quia omnia senescunt,& labascunt in tépore. Vnde *tempus edax rerum*, *&c. Luna*] ciuitas olim Hetruriæ, Ad Macram fluuium, de qua, Lucanus. *Hoc propter placuit Thuscos de more vetusto Acciri vates, quorum qui maximus æuo Annus, incoluit desertæ mœnia Lunæ*. Interijt enim nunc, sed regio adhuc Lunensis nominatur. *Adria*] quoque vrbs Italiæ Luna.

fuit,quæ mari cui vicina est nomen dedit, quod Adrianum seu Adriaticum dicitur, & interdum etiam Adria genere masculino, mare ipsum quod superum vocant,quia orientem versus,in qua ora Venetiæ sunt.*Troia*] notior est,quam vt de ea quicquam dicendum sit.*Deleta est Saluia*] vt aliæ multæ,vt Saguntus in Hispania, Carthago in Affrica, Corinthus in Peloponeso, &c. *Si minor est patriæ forsan mea gloriæ nostræ*] Ergo & Faustulus se Mantuanum fuisse, quia ait, Res tamen est melior. *Illi prisca,&c.*]Per fontes, beneficos in poëtas intelligit vt Mecænatem, Augustum, Messalam,Pollionem & similes. *Aquæ ductus veteres*] manifesta est allegoria. *Hic ieiuna fames & languida regnat egestas*] selecta & apta epitheta' Nam ideo fames, quia ieiunia,&'ideo láguidus quis ferè,quia egenus.Egestas in languorem parit, sicut & inedia, vt patet in apologo, quem Liuius recitat de membris quæ in ventrem coniurauerunt.

Hic tamen, vt fama est & nos quoque vidimus ipsi,
Pastor adest, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris diues, ditissimus agri:
Carmine qui priscos vates, atque Orphea vincat,
Orphea qui traxit syluas, & saxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute canendo
Exuperat,quantum Tyberim Padus,Abdua Maeram,
Lenta salix iuncum, tribulos rosa, populus algam,
Credimus hunc illi similem, cui Tytirus olim
Bis senos fumare dies altaria fecit.
Hic ouium custos, ipso vigilantior Argo,
Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim
Admeti pauisse greges per Thessala rura
Doctior: omne pecus Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri.
Qui fuit Assyry pecoris post retia pastor.
Iste potest seruare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
Conciliare Iouem, fures arcere, luposque.
Si faueat iste, mane; quod si negat iste fauorem,
Candide coge pecus, melioraque pascua quære.

Hic tamen vt fama] Huc tendit principale institutum vt videlicet Falconem Sinibaldum à largitate Laudet aut ad eam inuitet, cuius gratia videtur tota Ecloga composita. *Vt fama est*] quæ sæpe mendax. Vnde Maro, *tam ficti pranique tenax quam nuntia veri* Ideo addit, *Et nos quoque vidimus ipsi. Pastor adest*] aut quia etiam imperatores vocant pastores, ut sermo pastoralis aut quia datarius, & vt dicunt, eleemosynarius est, & ita multorum pastor. *Quadam ducens ex alite nomen*] Dicitur enim Falco, quod & auis notæ nomen. *Lanigeri pecoris dines*, Maro in Bucolicis. *Quam dines niuei pecoris, quam lactis abundans. Ditissimus agri*] Idem Æneidos primo. *Huic coniux Sychæus erat, ditissimus agri Phœnicum, Carmine qui priscos Vates atque Orphea vincat*] More Maroniano principem ab exercitu seperat, vt egregium significat Nam Orpheus vnus piscorum est vatum: sicut Æneidos primo. *Reliquias Danaum, atque immitis Achillii*, vbi Achilles non excluditur à Danais, sed excellere atque egregius esse significatur. *Orpheamque in medio posuit, syluasque sequentes. Et saxa*] quod Amphioni ascribit Horatius, dicens in arte poëtica. *Syluestres homines sacer interpresque deorum. Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus Dictus ob hoc lenire tygres rabidósque leones. Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis. Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda, ducere quo vellet, &c. Tyberim Padus*] Est enim Padus longè maximus fluuiorum Italiæ, quinque ostijs in mare Adriaticum prorumpens. Vnde Georg i. *Fluuiorum rex Eridanus, &c. Abdua*] fluuius latus, de quo iam dixi, *Macram*] fluuium exiguum, cuius meminit Lucanus dicens. *Nullaque vado qui Macra moratus Alnos*. Macri autem campi sunt in medio Bononiæ, & Rauennæ, & aliarũ ciuitatum, per quas itur Romam. *Lenta salix iuncum*] scilicet exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Algum*] herbam, quam proijcit aqua, quæ ad populum sæpe iacitur· Maro: *proiecta vilior alga. Credimus hunc illi*] scilicet Augusto Cæsari. *Cui Tytirus*] i. Maro: *Bis senos*] vt in prima Egloga: *Hic illum vidi iuuenem Melibœe quotannis. Bis senos cui nostra dies alteria fumant, ipso vigilantior Argo*] cui ta-

Falco. Orpheus. Padus. Abdua. Macra. Alga.

Argus. men centum erant oculj, quorum bini duntaxat somnum acceperunt. Verum Falco quoque peruigil est auis. Vnde in epigrammatis alludit de eo ad summum pontificem. *Ducere sopitus pastor potes otia curis. Falco tuas Argi more gubernat oues. Daphnide*] quem tamen Theocritus, & Maro doctissimum, & diuinandi peritum inducunt. *Nec solùm*] scilicet Daphnide doctior sed eo scilicet Apolline Nomio qui ob interfectos. Cyclopas nouem annis spoliatus diuinitate, pauit armenta Admeti regis Thessaliæ iuxta Amphrysum, vt alibi diximus. *per rura ergo Thessala*] id est, per Amphrisum. *Omne pecus*] i. totam ecclesiam catholicam: *magistri Solymi*] id est. Hierosolymitani, videlicet Petri, *& dignus succedere patri*] scilicet Petro Papæ, qui pater dicitur, qui scilicet pater fuit. *Pastor pecoris Assyrij*] id est, Iudaici, & totius Ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria. *Post retia*] i. relictis retibus factus est piscator hominum. *Conciliare Iouem*] aut Deum, aut summũ Pontẽ. *Si faunt iste, mane*] Omnem ergo spem in Flacone collocandum censet, quod vt significat, hoc argumentum excogitauit.

EGLOGA DECIMA, DE FRAtrum obseruantium, & non obseruantium controuersia, post religionis in gressum *inscripta Bembus.*

Ioannis Murmelij Argumentum.

Nunc Veræ & falsæ discrimina religionis
Narrat, oueſque pias Carmeli separat hædis.

CANDIDVS, BEMBVS, BATRACHVS, ET MYRMIX.

MAxima pastores agitat discordia Bembæ,
Qui Solymos colles Gallixaque rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Iudice te, paucis, si non audire recusas,
Et nisi te reuocant maiora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu scis componere lites,

Iurgiaque

Iurgiaque & blandis conuitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama est potasse liquores,
Et vidisse deas, quibus est custodia sacri
Fontis & Eurotæ campos, ac Phocidis arua,
Ipse vbi fronde sua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, cytharam, neruos & eburnea plectra:
Bem. *Dicite quandoquidem tepidos admouit adignes*
Nos hyberna dies, dum non sinit ire per agros
Bruma gregem flatu Boreas dum sæuit acuto.
Dum riget omne solum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent sub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant,

Maxima pastores] Hac vltima Ecloga, quam vt superiorem in religione composuit, agitur Carmelitarum fratrum obseruantium, quorum partes Batrachus agit, & non obseruantium, quos Myrmix defendit, controuersia, fictis non absre contendentium vocabulis. Nam Βάτραχος rana dicitur, cui ferè similem habent Carmelitæ de obseruatione interiorem tunicam quia piceam, aut vt dicunt, griseam. Myrmix autem formica, quæ nigra est, vt non obseruantium tunica: Maro: *It nigrum campis agmen*. Præterea, vt in fabulis est, ranæ elegerunt regem, vt obseruantes sub vno comuniter viuunt patre. Formicæ autē in vna quidem domo multos habent magistratus, vt non obseruantes diuersas habent culinas. Litem proponit Candidus, per quem ferè auctorem intelligo. *Pastores*] id est, Carmelicolas, aut fratres de Carmelo profectos. *Solymos*] id est Hierosolymitanos, Tu pater es vatum. Fortè Generalem ordinis hoc nomine appellat, *qui pater est vatum*,] quia Carmelitarum, qui filij olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicuntur. *Tu scis componere*] id est, finire: vt, *Ante diem clauso componet vesper olympo* Et in Bucolicis: *Non nostrum inter vos tantas componere lites*. Vnde qui pacto litem terminant, se composuisse, aut compositionem fecisse dicunt. *Pierios liquores*] id est, haustus musicos quibus poeta euaserit. *Et vidisse Deas*] id est, Musas, quibus visis, & ab eis ad Hippocrenen ductus Hesiodus poeta euasit.

Vnde Ouidius: *Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi, Viderat, Asdreas cum sequeretur oues.* Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poetam, in principio sic: *Nec fonte labra prolui caballino, Nec me in bicipiti somniasse Parnasso Memini, vt repentè sic poeta prodirem. Et Eurotæ campos*] Eurotas fluuius est Laconiæ laurifer. Vnde illic Phœbus fingitur docuisse lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia quæ Phœbo quondam meditante beatus Audyt Eurotas, iussitque ediscere lauros, ille canit. Ac Phocidis aruis*] in quibus Parnassus est mons, totus musis consecratus, Ouidius: *Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis, Terra ferax*, Est paulo post: *Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus, Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes. Fronde sua*] id est, lauro, Maro in Bucolicis, *Phœbo sua semper apud me, Munera sunt lauri, Dona dedit*] scilicet suam citharam, quam à se inuentam Orpheo dedit. *Neruos*] id est, chordas, & *eburnea plectra*] id est, Lyram heptachordem, quam inuenit, cùm terrachordis Mercurij dicatur. Horatius in arte, *Ne fortè pudor sit tibi Musa lyræ solers, & cantor Apollo. Discite*] Sic Palemon Maronianus. *Dicite, quandoquidem in molli consedimus herba, Et nunc omnis ager nunc omnis parturit arbos.* Quod hic ex industria mutat, quasi per legem amebæi carminis contrarium dicens. *Tepidos admouit*] Persius: *Admouit iam bruma foco te Basse Sabino, Boreas*] ventus septentrionalis, dictus rex Thraciæ, quod illinc vbi regnat ad nos veniat: flatus est acuti, vnde Maro: *Et Boreæ penetrabile frigus adurit. Dum riget*] scilicet gelu. *Stiria*] gutta in longum congelata. *Torpent*] stagnantium more. *Otia damnantur quæ nulla negotia tractant:* Vnde Cicero principio tertij Officiorum. *Publium Scipionem dicere solitum scripsit Cato, nunquam se minus otiosum esse, quàm quum otiosus, nec minus solum, quàm quum solus esset.* Magnifica verò vox, & magno viro, ac sapiente digna, quæ declarat illum, & in otio de negotijs cogitare, & in solitudine secum loqui solitum. Vbi scies *otiosum* dici, qui muneribus publicis vacuus operam dat rerum cognitioni, vnde poetica studia *otia* vocantur. Non ergo otiosus nihil agit, sicut cessator.

otiosus.

Myr. *Pastores genus infœlix æstate vagamur.*
Pro grege soliciti, sed nos cùm frigidus imber
Continet in stabulis, lites & iurgia surgunt.
Bat. *Qui veteres audent ritus mutare suoque*
Arbitrio, & nullis ducunt sub legibus æuum,
Hi sunt, ô Myrmix, qui bella domestica gignunt.
Bem. *De veteri ritu, de consuetudine patrum*
Rixa agitur vobis? leges moresque parentum
Batrache dic, dic cur nostrum venistis in orbem
Ex Phœnice socio? nos pascua vidimus illa:
Vidimus herbosos fœlici vligine campos.
Vertice Carmeli vtreis vberrimus vndis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne:
Vidimus & Iordanis aquas, vbi maximus olim
Pastor oues mergens, scabiem resecauit auitam.
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arua
Transit, & amp'a lacu consurgit in æquora magna
Vnde coit rursum: rursum mare fundit apertum.
Vrbs vbi Romani de nomine dicta Tyberi,
Vnde coit rursum: tandem Ierichunte relicta
Intrat in infames Asphalti gurgitis vndas,
Hinc satis est, nos oram omnem vidisse probatam,
Dicite, & hinc tandem vestras demergite lites.
Myr. *Batrachus audaci semper sese ingerit ore*
Et mihi se præfert magno temerarius ausu,
Bat. *Non ego me ingessi, processi à iudice iussus.*

Pastores genus infœlix] proponit Myrmix litem, detestans eo quod qui de obseruatione non sunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in suo statu sine controuersia & molestia permanere: contra de obseruatione vellent omnes sui similes esse. *Æstate vagamur pro grege soliciti*] allegoricos pro victu. *Sed cum nos frigidus imber continet in stabulis*] Maro in Georgico primo. *Frigidus agricolam si quando continet imber.* Non exire autem stabulis, tunc dicit ibidem sic, *quum propius stabulis armenta, tenerent. Lites & iurgia surgunt.*] Argutè quasi in odium iurgiorum litem refugit. Vnde Batrachus. *Qui veteres audent ritus mutare.* &c. *Hi sunt*

ô Myrmix, qui bella domeſtica gignunt] Quaſi dicat non nos ſumus in culpa, qui velimus in pace ſine iniuria viuere, ſed qui ordini, & profeſſioni noſtræ iniuriam inferunt per nouos ritus, interloquitur autem Bembus, ſignificans ſe peritum locorum, & obſeruationis veteris, vt idoneus comprobetur iudex arbitrarius. *Leges moreſque parentum*] id eſt, patrum & maiorum tuorum, ad quos reuocare vis. *Dic cur noſtrum veniſtis in orbem*] id eſt, Europam. *Ex Phœnice ſolis*] id eſt, ex Galilæa quam Phœnices ſecundum Strabonem habitant, & quæ eſt in Phœnicia. *Nos paſcua vidimus illa*] Vt paſtoralem agere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *paſcua*, non *clauſtra*; *Fœlici vligine*] Vligo, inquit Seruius, eſt naturalis terræ humor ab ea nunquam diſcedens: vnde vligino'us ager ſemper humidus eſt: humidus, aliquando ſiccatur. *Vertice Carmeli vitreis vberrimus vndis Fons cadit*] id eſt, defluit. *Vbi maximus olim paſtor*] Non tã de Heliſæo, qui illic Naaman Syrum à lepra mundauit, quàm de diuo Ioan. Baptiſt. loqui videtur, qui ſcabiem auitam, id eſt, originalem maculam reſecauit baptizando. *Amnis hic*] id eſt, *Iordanus*. *A Libano veniens*] per duos fontes qui dicuntur Ior & Dan, vnde Iordanis nomen. *Rurſum mare fundit apertum*] ſcilicet Tiberiadis, de quo Ioannis ſexto. *Abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis*. De nomine dicta Tiberi pro Tiberij, ſc. Tiberias. *Tandem Ierichunte relicta*] Declinatur, hæc Ierichus, huius Ierichuntis, ſicut Amathus, Amathuntis, & multa alia. *Intrat in infames Aſphaltì gurgites vndas*. Aſphaltus eſt quod mare mortuum vocant, in quod vrbes illæ quinque infames abſorptæ ſunt igni & ſulphure propter abhominabile crimen, quod ab illarum vna *Sodomiticum* vocant. *Hinc*] id eſt, ex his quæ dixi, ſatis probatum eſt, *nos vidiſſe omnem oram*] id eſt, regionem illam *Dicite ergo, & demergite*] id eſt obruite, *& ſopite*] hoc eſt, finite tandem hinc id eſt, de hac re veſtras lites. *Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu*] Volunt enim de obſeruatione, vt ſunt præſtantiores, haberi. *Proceſſi à iudice iuſſus*] dixerat enim iudex Bembus. *Batrachos, dic, &c.*

Bemb.

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoque Batrache non eſt*
Orandum armatis manibus, ſed mentibus æquis.
Batrache dic, Myrmix animi compeſce furorem
Interea, vt venias magis ad reſponſa paratus.
Qui furit, inſanit: qui vero inſanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum eſt: quicquid molitur, ineptum.
Bat. *Bembe, genus noſtrum, generiſque exordia dicam,*
Venimus Aſſyrijs, vt Candidus inquit, ab oris:
Eſt pater Helias nobis, qui ſuſtulit armis
Paſtorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui aſcendit in æthera curru.
Bem. *Nobile & antiquum genus hoc: & clara propago.*
Bat. *Paſtores alij quotquot per rura vagantur*
Omnia, ſunt rami nobis à ſontibus orti.
Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem,
Quo magis hi peccant, qui cum ſint ordine primi,
Primatum amittunt, ſtudia inconſulta ſequendo.
Nos radix, alij rami: ſed nos quoque rami
A veteri radice patrum iam ætate caduci.
Tradidit Helias certam paſtorijs artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas eſt
Diſcere & occultos in ores, vertoſque latentes:
Quinue ſalutaris foret, & qui peſtifer annus,
Signa dedit, nihil omiſit quod ouilia tangat:
Sed fons ille fluens Carmeli e rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulce lympidus vnda,
Tramite mutato (patet id) modo currit in auſtrum,
Sed prius (extat adhuc vetus alueus) ibat ad ortum.
Hi curſus fecêre nouos, linquêre priores,
Quos dederat riuo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] Quia acris lis eſt, ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi, pro quibus paſtores pedũ habent *Et tu quoque Batrache*] Bona phantaſia prorem cõpellat eum, qui de obſeruatione non eſt quaſi ardẽtior ſit ad arma. *Non eſt orandum*] 1. cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ corã iudice armatis manibus, id enim

leges. *Sed mentibus æquis*] Quia disturbatis animis, facilè veritas læditur, *Batrache dic*] Repetit & confirmat quod supra dixit. *Vt venias magis ad responsa paratus*] Bona admonitio, quia ardentes ira rarò se purgant vt decet, intenti ad ingerenda potius conuitia, vt patet, apud Virgilium Maronem in Palæmone, *nec corda nec ora gubernat.* Vnde Horatius: *Ira furor brevis est, animum rege, qui, nisi paret, Imperat. Quicquid molitur*] id est, cum molimine & difficultate conatur attentare. *Bembe genus nostrum*] vt gratiam & beneuolentiam iudicis captet, compellat eum propriè polliceturque exequi ipsius iussa. *Venimus Assyrijs, vt Candidus inquit, aboris.* Dixerat enim: *Qui Solimos colles, Galilæaque rura colebant.* Iudæa enim in Assyria est, cuius caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] Thesbites de quo 3. & 4. Regum abundans mentio fit: *qui sustulit armis*] Nescio an legendum sit, *aruis.* Quod si legendum est *armis*, intelligam *de armis veli*, aut *de ignibus cœli*, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit *Qui traxit Olympo flammigeros ignes*] vt 4. Regum primo: *Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos.* Idem 13. Regum 18. *Inuocaui ignem qui deuorauit holocaustum. Qui ascendit in æthereæ curru*] vt habetur 4. Regum secundo. *Nobile, & antiquum genus hoc, & clara propago*] Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis literis perquàm illustris. *Propago* autem quando *progeniem* significat, primam corripit quando *vitem*, producit. *Pastores alij*] Id, vt dixi diuus Hieronimus quoque sentit. *Nos dedimus leges*] quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viuerent & monasticam vitam in Carmelo agerent *Pascendi ostendimus artem*] id est normam simul viuendi. *Quo magis hi*] qui noua instituta appetunt & vetera quæ digniora, & meliora sunt immutare volunt. *Primatum amittunt*] quia dicunt se vltimos mēdicantium approbatos, quum primi sunt, qui iussu sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia inconsulta*] id est, inconsultorum, quibus nouitas placet: sed nos quoque rami à veteri rádice: id est, pullulauimus à patribus nostris, sed alij quasi per imitationem collateraliter nos per propa-

gationem

gationem ex vera radice: *caduci ætate*] id est, antiquitate, à prima perfectione decidentes, quod dicit, propter non obseruantes. *Tradidit Helias certam pastoribus artem.* id est, formam rectè viuendi exemplo vitæ suæ reliquit. *Quam curare greges*] vt rem pastoriam, vt dixit agere censeatur, omnia ad pastores refert, ostendens officia pastoris ouium, quum allegoricos intelligat animorum. Pastorum enim est curare greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem abstinent à carnibus: *& occultos imbres*] id est, infectiones: & *ventos latentes*] murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognostica: *nihil obmisit*] More suo positionem in *obmisit* primam producit, quum Horatius, & ferè alij *omisit* prima breui scribant. *Sed fons ille fluens*] allegoricos vita religiosa. *Tam limpidus*] id est, purus & clarus. *Tramite mutato, patet, id modò currit in austrum*] id est, meridiem, qui amantibus, in Italia præsertim, est pestifer, quia corrumpit etiam obsonia. Iuvenalis: *Tamen hic properat velut vrgeat auster.* Horatius: *Præsentes austri coquite horum obsonia, &* Limpidus. *cætera.* Allegoricos vult bona instituta esse inuersa atque deprauata. *Sed pilus ibat ad ortum*] scil. cet solis, id est, orientem, quia Eurus & Boreas salubres sunt venti. Allegoricos intelligit ad cœlum. *Extat adhuc vetus aluus*] per quem scilicet fons ille fluere solebat, id est, adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. *Extare*] enim est superstitem esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. *Hi*] scilicet noui Exstare. qui non obseruant.

Myr. *Quid tibi, siue nouo currat, seu tramite prisco*
Dum modo fœcundis humectet pascua limphis?
Et quid de cœli quereris regione? per austrum,
Solis iter, melior vitis quæ respicit austrum,
Et melior legitur Lybicis de collibus vua,
Bat. *Et melior taxus boream quæ respicit, ergo*
In Boream melius poterat decurrere riuus?
Pastores, & cura pecoris male famæ relicta,
Sermonem de vite facis, quasi legibus isdem
Grex & vitis eant, nec quod discrimen in vndis,

Gramineque, & ventis, noſti & quam noxius auſter
Sit pecori, diſce à Roma ſi innoxius auſter,
Cur Mutinenſis agri pecudes ſunt vellere fuſco?
Cur Clytumnus habet niueas? cur Mantua molli
Lanitio excellit. Veronaque proxima Manto?
Vnde hæc multiplici rerum variantia forma?
Non aliunde niſi à cœlis, à gramine, & vnda.

Bem. *Candide vtrunq; pedū procul hinc (rogo) protinus auſer*
Fauter eos hodie video bellum acre futurum.
Clam cape, & auferto, ſubter ſarmenta recondo.

Quid tibi] Ruſticè reſpondet Myrmix, vt doceat non obſeruantes ferè indoctos eſſe, & non literis, ſed perditis ſtudijs vacare. *Quid tibi*] id eſt. ad te, ſicut in Euangelio. *Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fœcundis*] id quidem verum ſi eam fœcunditatem pariat quam Batrachus deſiderat. *Per auſtrum ſolis iter*] quia ſemper eſt in Zodiaco: *melior vitis*] ſcil. eſt, quæ reſpicit auſtrum, quia reſpicit ſolem incumbentem. Vnde dictum eſt, *Denique apertos Bacchus amat colles.* Et melior legitur: *Lybicis de collibus*] id eſt, Lybiam, hoc eſt, meridiem reſpicientibus, Aut reuera de Lybicis intelligit, ob eandem rem. *Eſt melior taxus*] Docet Batrachus nō eſſe reſponſum ad rem, quia licet ad auſtrum verſa vitis ſit melior, non tamen continuo melior eſt pecori Auſter quàm Eurus: ſicut licet taxus quæ frigora ſecundum Maronem amat, (dicit autem 2. Georgicorum, *apertos Bacchus amat colles, aquilonem, & frigora taxi*) præſtantior eſt ad boream, non ſtatim tamen ad boream eſt melius pecus. *Sermonem de vite facis*] Argutè taxat eos ebrioſitatis & vitioſitatis, quia *ex abundantia cordis os loquitur*, quaſi legibus ijſdem, aut potius paſcuis ijſdem grex, *& vitis eant*,] quod eſſe negat, quia ſæpè vbi maior vini copia, minor eſt pecorum, innuens per hoc, vini copiam officere caſtitati religioſorum. Nam venter mero æſtuans facilè deſpumat in libidinem, vt auctor eſt Hieronymus. *Nec quod diſcrimē*] id eſt. quæ differentia, ſcilicet ſit, *& quam noxius*] id eſt, nocivus auſter ſit pecori, diſce à Roma, ſi innoxius auſter, &c. Id quidem manifeſtum, quia eo flante varij generan-

tur

tur morbi. *Cur mutinenſis agri pecudes ſed vellere fuſco? Cur Clitumnus habet niueas*] ſcilicet eſt pecudes. ſed & iuvencos ac tauros, quibus in triumphis vtebantur. Vnde Maro Georg. ſecundo. *Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro Romanos ad templa deûm duxêre triumphos.* Clitumnus autem fluuius eſt in Metania, quæ pars eſt Vmbriæ partis Thuſciæ, de quo fluuio dicit Plinius in naturali hiſtoria, *quod animalia quæ eum potauerunt, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanicio excellit*] Eſt tamen in Euganeis mollio, ſed vicini ſunt. *Veronaque proxima Manto*] id eſt, Mantuæ vrbi. Vſurpatiuè dixit Manto, quia non vtimur niſi in nominatiuo, accuſatiuo, & vocatiuo in o,, & genetiuo in us,, à Græcis in o, longũ exeuntibus, vt Manto, Mantus. *Candide vtrumque pedum*] quia depoſuerant pedum, id eſt, baculum paſtoralem ſed non longè à ſe reiecerant: ne à verbis ad verbera peruenirent, monet ſedulus paſtor Bembus ſecretè Candidum, vt vtriuſque pedum *ſubter ſarmenta recondat*] Sarmenta autem quia non omnes Gallicum noſcunt, ſunt putamina & reſectamenta vitium.

Bat. *Bembe, mihi tecum ſermo eſt, dum viximus vnà,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
Dedecus, heu quot ſunt pecudes incommoda paſſæ.
Nec merſare gregem fluuio, nec vellera certis
Temporibus (ſicut mos eſt) tondere licebat,
Nudabant ſpineta pecus, nudata ſecabant
Terga rubi, ſcabie cutis aſpera, tabidus humor
Peſtis. & in totum ſerpebant vlcera corpus,
Multum igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina quæ potent, & qua regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, priſcum cur lana colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam noua vellera fecit?
Cur pecus eſt nigrum: quod erat melioribus annis
Clarum? immutarunt mutati vellera mores.
Bembe, ad te redeo, paucis abſoluere nitar.
Sed quo digna omni tua ſit ſententia laude,
Vera loquar: tu iura tenes, ego facta docebo

Iudicium reddit verum, enarratio vera
His animaduersis, ægrè tot damna ferentes
Venimus ad fontem, riuumque à vertice summo
Scrutari mihi cura fuit: tu prouide Myrmix
Interea nidos auium, vel dorcada paruam
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.

Myrm. *Bembe, vides vt aperta in me conuitia torquet*
Augur or, ista manu lis est, non ore agitanda,
Mos mihi non lingua, maledicta refellere dextra.

Cam. *Batrache, ne verum taceam, linguosior æquo es,*
Iurgia bilem auuunt, conuitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix,
Res malè tuta, viros lingua irritare proterua.

Bat. *Da veniam Myrmix, amitam proferre volenti*
Nescio quis mihi misit in os malus error amatam.

Myr. *Do veniam, caue ne rursum me voce lacessas.*

Bembe, mihi tecum sermo est] Quasi dicat in hoc homine nihil video rationis. *Dum viximus vna*] id est, priusquam per reformationem (vt aiunt) à non obseruantibus seiuncti fumus. *Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ*] quasi dicat maxima & innumera. *Nec mersare gregem fluuio*] id est, debitam curam animis adhibere. *Nudabunt spineta pecus*] id est, mundanæ cogitationes & conuersationes. Nam litera, vt dicunt, aperta est. *Tabidus humor*] vitium carnis. *Multum igitur refert*] id est, distat, & ad rem facit. *Quæ pabula*] De spiritualibus intellgit. *Priscum cur lana colorem perdidit?*] Quia prius, vt ex aulæis comprobauerunt obseruantes vsi sunt vestibus, piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. *Noua vellera*] quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, vt vnus videantur gregis. Quia enim piceus color (vt in fratribus D. Francisci videmus) tam varius est, concluserunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem & sine fuco factam magis congruum religioni, quod & Maro censuit, dicens: *Nec varios discet mentiri lana colores*. Veritas enim præstat mendatio. *Quod*

erat

erat melioribus annis clarum] si de exteriore loquitur, non videtur procedere quia omnes adhuc candidam seruant chlamidem. *Dicamus ergo clarum* id est, subnigrum qui respectu planè nigri clarus est, *Vellera*] vulgo gemino ll. scribitur, quia tamen à *Velando* venit, potest simplici scribi. *Vera loquar*] Oratoriè iuxta Rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. *His animaduersis*] scilicet malis, qui pecori obuenerant. *Venimus ad fontem*] scilicet religionis. *Vel dorcada*] Dorcas Græcè dicitur. Latinè *caprea*, id est, capra syluestris. *Tu prouide*] Ironicos id refert, *tuæ quæ dona daventur amatæ*] Id amarè sed vtinam non vere. Vnde Myrmix: *Bembe vides, &c. Mos mihi non lingua, maledicta refellere dextra* id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non obseruans vt se longè à Dominico consilio abhorrere significet, *qui auferenti pallium docet potius tunicam addere*, quam in pugnam procedere, aut litem inutilem fouere. Verùm quia neutrum decent conuitia, accedit Candidus bene fungens officio suo. Quia Candidus dicitur omnis liuoris expers: *linguosior*] id est, verbosior, *æquo*] id est, quam æquum & honestum est. *Iurgia bilem*] id est, coleram, quæ stomachum mouet. Quia sermo durus suscitat furorem. *Nec homuncio Myrmix*] id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert interdum & oua sua se quoque maiora transfert. Viros quasi dicat animosos, & mares animos. *Amitam proferre volenti*] Amita patris est soror vt matertera matris, cui honestius quam amitæ mittentur munera. Cætera nota, vt hæc ferè nota putem.

Bat. *Alueus excelsa saliens de rupe, lacunam*
Federat, & clausis ripas æquauerat vndis.
Gurges erat textu syluarum vmbrosus opaco,
Densaque sapierant tristem spineta lacunam.
Mille venenorum species in gurgite vidi,
Mille secus ripas in opaco margine mille,
Per ueimus ad 'ymphas sinuoso serpere gressu.

Obſtupui, & rapido rediens ad ouilia curſu,
Incipio paleas furca verſare tricorni,
Ecce caput tollit coluber, linguaque triſulca
Sibilat, inflantur fauces, nepa liuida tendit
Brachia, ventroſus profert veſtigia bufo,
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit: ô loca, dixi,
Non pecori tantum, verum & paſtoribus ipſis
Noxia, mox grege diuiſo de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi.
Perque iter antiquum fontis noua flumina duxi
In campos, vbi prima ſuos aurora colores
Explicat & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hic mihi fœcundæ pecudes, hîc paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ,
Hæc loca primæui ſunt quæ coluêre parentes.
Signa caſæ ſuperant, puteus, carioſaque ligna
Fixa ſolo ſeiuncta pedum diſcrimine ſeptem,
Et focus & lacera quæ cingitur area ſepe.

Alueus excelſa] Docet Batrachus quid in fonte viderit, dicens, *Alueus*] id eſt, riuus ſaliens de excelſa rupe, *foderat*] ſcilicet præcipiti caſu, *lacunam*] id eſt, receptaculum aquarum, & ſordium. *Gurges*] id eſt, vortex aquarum. *Spineta*] id eſt, ſpinæ denſæ. *Sepierant*] id eſt, ſepimento quodam clauſerant. *Ego vidi mille ſpecies venenorum*], id eſt, prauarum traditionum, & malorum morum. *Ad*] id eſt, iuxta. *Lymphas*] id eſt, aquas, id eſt, vidi fontem primæ religionis penitus infectum. *Obſtupui, &c. Furca tricorni*] id eſt, tria cornua habenti. *Nepa liuida*] id eſt, ſcorpius habens venenum liuidum ſub cauda. Sed hic dicit *liuida brachia*, id eſt, chelas liuentes. *Ventroſus*] id eſt, habens magnum ventrem. *Bufo*] i. rana venenoſa. *Vipera*] i. aſpidum peſſima, ſic dicta, quod *vi pariat*, quia non poteſt edere fœtus ſuos quos ore concipit, & patrē concipiendo necat, ſed ipſi vicini partui, aut iā maturi ad partū, dentibus ſecant ventrē maternū, & ita vipera, neque patrem neque matrem vidit vnquā incolumē, quod benignitate naturæ in nos efficitur, ne tā noxia peſtis multiplicetur. *Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi*,

Quæſitum]

Quæſitum] ſupinum. i. vt quærum aut quæſiturus meliora paſcua. Vnde docet obſeruantes diſceſſiſſe propter prauos non obſeruantium mores. *Perque iter antiquum*] iuxta traditionem primorum patrum. *In campos, vbi prima ſuos*] id eſt orientem verſus ſicut prius dictum eſt ad ortum. *Croceos ortus Phœbi*] ſci *ſolis*. *Hæc loca primæui ſunt quæ coluere parentes*] Manifeſta eſt ergo allegoria. Nam per orientem eorum puram, & ſalubrem ſignificat vitam per meridionalem plagam & auſtrum, vapidam, & mollem, vt ventus ille plumbeus, & tepidus eſt. *Signa caſæ*] ſcilicet paſtoralis, *cariosaq; ligna fixa ſolo, ſeiuncta pedum diſcrimina ſeptem*.] Tantũ enim ſpatij cellis ſingulis congruit, *& focus*] ſcilicet communis, quo ignis fauetur, & *area*] id eſt locus ſpaciosus in medio clauſtri, circum quem porticum, & deambulacra faciunt. *Cingitur ſæpe laccra*] allegoricos ſignificat clauſtrorum muros dirutos, & peruios à non obſeruantibus factos.

Myr. *Cura viris leuibus rerum ſolet eſſe nouarum,*
Propterea certè noua paſcua quæris & amnes
Fingis inauditos, & vis nouus auctor haberi

Lat. *Cura viris grauibus rerum ſolet eſſe ſuarum,*
Propterea Myrmix nimis à grauitate recedis,
Hæc nouitas non eſt nouitas, ſed vera vetuſtas,
Religio, & pictas patrum inſtaurata reſurgit,
Quam tua corrupit leuitas, & nota tuorum
Segnities; igitur ſi quis labentia tecta
Erigat, & ſterilem qui manſue fecerit agrum
Iudice te damnandus erit: non ponitur arbor
Altera, ſed veteri inſeritur bona virgula trunco,
Segne prius lignum, noſtro ſit fertile cultu,

Myr. *Quamuis pingue tuo pecori ſit gramen, & vnda*
Deſæcata, tamen multæ cum matribus agnæ
Intericre: lupi & paſtæ meminere volucres.

Lat. *Hæ fateor, quæ dira tuæ contagia peſtis*
Accepêre, etiam procul aſpicientibus obſunt,
Tantum virus ineſt, veſtri vir tanta veneni.
Propterea magis, atque magis diſcedere ſemper
Eſt animus, patitur pecus hæc incommoda noſtrum

Sola, quod in vastam nondum discessit eremum,
Nec satis à vobis procul in deserta recessit.

Myr. *Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temerè assumis partes censores iniqui,
Cur mihi, qui pasco cuium pecus, ista tueri
Non licuit? Solis ne domus mea cognita vobis?

Cura viris leuibus] Quanquam id strenuè cauet Batrachus, ne res nouas dicatur molitus, tamen quum aliud non posset, id falsò obijcit Myrmix. *Et vis nouus auctor haberi,*] Hoc eis obijcitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris grauibus*] Subtilis responsio diuerbium diuerbio retundens. *Hæc nouitas non est nouitas*] id est, quam dicis esse nouitatem, non est nouitas, sed vera vetustas. Vnde manifestè dicit, *Religio, & pietas patrum instaurata*] i. in statum & formam priorem reducta, vnde verius dicitur *instauro*, quam *restauro*] resurgit. *Et nota tuorum*] sc. confratrum. *Qui mansuefecerit agrum*] Redit ad translationem propter ſæpè dictam causam, ne videlicet non pastoralis agatur res. *Segne*] i tardũ & infœcundũ, quamuis pingue. Docet etiam inter eos, qui se obseruãtes dicũt, adhuc esse morbidos, & multos interisse, ad quod Batrachus. *Hæ fateor*] i. fateor, quod hæ oues interîre, *quæ dira tuæ contagia pestis accepere*] i. quæ infestæ ad nos venerunt nec se purgari permiserunt, *tantum virus*] i. venenem. *Quod in vastam nondum discessit eremum*] i. quod nondum. penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem *eremus* sine aspiratione genere fœminino, & media longa quæ tria inuerti solent. *De gregibus mentiris plurima nostris*] Quum aliter se purgare nequeat ad conuitia resurgit. *Cur mihi qui pasco cuium*] Dictum id puto pro Cuium. i. cuiuscunque pecus. *Ista tueri*] i. prospicere quæ tu mihi obiicis, *solis ne domus mea cognita vobis*] i. videtis vosne soli infectionem (vt dicitis) domus meæ quam nos ignoramus?

Bat. *Aethiopes oua quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli vitio datur, omnibus idem
Vultus, & alterius si quis rependeret ora

Et ſua damnaret, pecori, pecoriſque magiſtris
Fæx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem.

Bem *Parcite, iam ſatis eſt lis intellecta, dieſque*
Inclinata cadit, iam poſt iuga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæua propago,
Lite ſuper veſtra, quæ ſit ſententia noſtra.

Myr. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis.*

Bat. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſa laceſſit,*
Iudiciumque timet ſibi mens malè conſcia iuſtum.

Cand. *Quando inimicitias tempus deponere, rurſum*
Veſtra nouas lites vecordia ſuſcitat, ergo
Perpetuis hæc rixa odys æterna manebit,
Quæ vos debilitas capitis, quæ inſania vexat?
Non putet his vti tanto ſub iudice nugis,
Ergo animis audite æquis, odiiſque ſepultis:
Vltima doctè loqui quæ ſit ſententia Bembi.

Bem. *Ferte per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſeruate vias, reuocate vagantes
Per valles & ſaxa greges, per luſtra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes vna] Graphicè docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuáque vitia quia omnes tales ſunt. *Ille color*]i. niger. *Fæx eadem*]i. infectio. Quia vero ad manifeſta vſq; conuitia proceſſum eſt, ne vltrà progreſſio fiat, dicit Bembus *parcite,*]i. abſtinete conuitijs, quia lis eſt iam ſatis intellecta, dieſque inclinata cadit. *Audite o magni generis longæua propago*] quia eos ab antiquitate laudat. Timet iamdudum Myrmix cauſæ ſuæ, vnde nec attendit ad iudicem, ſed ad conuitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*]i. prouocas ad iram. *Non ego*] ſcil. te laceſſo, *ſed magis*] i. potius, *laceſſit te cauſa*] ſcil tua *non æqua*] i. iniqua, *iuſtitiumque timet ſibi mens malè conſcia iuſtum*]Multæ & egregiæ vbique ſunt ſententiæ quas memoriæ comendaſſe profuerit Interloquitur Candidus, qui director videtur vtrorumque litigantium, quia pro eis iudicem delegit. *Quando*]ordo eſt, quando *tempus*] ſc. eſt deponere inimicitias, *tunc* ſci. *veſtra vecordia*] i. peruerſitas cordis, *ſuſcitæ*

rursum nouos lites. Ergo indignantur id dicit. *Non pudet his vti tanto sub iudice nugis*] Magni facit authoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. *Ergo*] quia, id decentius,& honestius est,quam odijs progredi, *Animis audite æquis odijsque sepultis*] i. sopitis, & opressis. *vltima*] i. vt dicunt,definitiua sententia. Est autem hæc *Ferte per antiquos, &c.*] Incedite more maiorum vestrorum. *Reuocate vagantes per valles*]i. qui aberrant à Carmelo, qui mons est.i. à vera religione in Carmelo instituta. Intelligere autē potes molliter viuentes *Et per saxa*] i. dura & aspera mundanarum curarum,*& per lustra ferarum*]i. lupanaria quia meretrices lupæ, quæ feræ sunt dicuntur,& lustra ob id etiam lupanaria. Secluſa autem allegoria remotiore, manifestè vult errantes in pernicioſis institutis, & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est vnde concludit. *Figite in antiquis iterum magalia campis*]Magalia(vt dixi)& mapalia Pœnorum lingua sunt *tuguria*,& quasi pastorales casæ. Vult ergo præstare, in antiqua viuere paupertate dummodo sancta maiorem suorum seruent vestigia.

INDEX

INDEX VOCABVLO-

rum ac rerum de quibus per hæc Badiana in Baptist. Mantuani Eclogas *commentaria mentio fit, copiosior* solito, & fidelius iuxta seriem *Alphabeti digestus.*

ABditus 13
Abdua 75
Abel 54
Abraham ibi.
Ac 5
Accipiter 48
Acernus 13
Arie 19
Acta 42
Actæon 14
Ad 82
Adam 54
Adigere 48
Aditus 57
Admeti oues quia aliquando pauerit 76
Adorare 47
Adria 75
Adriani inepta sententia 42
Adulari 41
Adulta seges 2
Adulter 42
Aedes 9
AEgeria 50
AEgon 60
AEgyptus 31
AEgypti numina 74
AEneæ Syluij assertio 8
AEnobarbus 39
AEolus 62
Aër 17
AErarium 38
AEs 44
AEsopi patina 39
AEsopi astutia 59
AEstimo 18
Agnati 8
Agrestis vua 3
Agretij (ali. per è scribitur) sentimentum 38
Ahenus 14
Ahena ibid
Alauda 53
Albien 50
Alcides 31
Alchimia vel Alkimia 48
Alea 57
Alexis 24
Alga 76
Alias 32
Alma 12
Alter & alius 32
Altum 88
Alueus 19
Amator 5
Ambages 4
Ambigo ibid
Ambire diuos 37
Amens 19
Amicus 23
Amica 17
Amor 3
Amphion 29
Amphitryonides 30
Ἀμύνομαι 10
Amynticus 10
Anas 64
Ἀνέμος 21
Angina 65
Annosus 63
Anser 58
Antæus 30
Ante & post 19
Antenna 60
Antiquum 3
Aones 38
Apella 17
Appendex 11
Apollinis inuentū medicina 23
Araris 29
Areæ 17
Argus 76
Aristeus 30
Ἄρκυς 17
Arma 40
Arnus 65
Arnicolæ 67
Artocopi 48
Ἀρτοπώλος 45
Ἄρτος 60
Artocreas 60
Arx 12
Asylus 66
Asphaltus 78
Assentator 72
Assyria 82
Astræa 58
Astus 37
Atheßis 74
Athos 33

Atrides 32
Articus 29
Auarus 30
Aucupium 50
Auectus 69
Auersor 21
Auerto ibi.
Auertor ibi.
Augustus 41
Aureolus 14
Auster. B 4
Babylonia 7
Baccatus. 70
Bacchus 69
Bacillum 38
Balare 73
Baldus 78
Baleares 50
Βάλλω 51
Barathrum 57
Bardi & Bardus 53
Bardocucullus ibi
Batrachus 77
Belides 30
Belus ibi.
Benacus 11
Biblis 32
Bisidus 34
Bilis 54
Bimestris 27
Biuium Pythag. 53
Boare 73
Bombyces 39
Bombycinus ibid.
Boreas 33
Bruchus 64
Bruma 37. 64
Bryseis 30
Bufo 47
Bustum 12
Buxus C 9 12
Cacabus 69
Cacumen 56
Cacus 33
Caduceus 33
Caduf 65
Caecias 31
Cain 54
Calais 34
Calamitas 28
Calces 13
Caldaria 69
Caligo 48
Callus 18
Calyces 4
Calypso 82
Camaldula 58
Campe 64
Campestris 59
Candidus 61
Canicula 30
Canis ibid.
Canis ac Catinaturæ 7
Cantharus 59
Capellæ 63
Caprea 76
Capreolus 70
Carbo 16
Cardiacus 69
Cardinales 39
Cardo 19
Carex. 69
Caricibus ibid.
Casses 27
Carmelus 62
Camelitæ 72
Carpere 44
Carthusia 62
Casa 17
Cassiopeia 62
Castor 32
Castrare 62
Catelli 47
Catones 16
Catuli 48
Catus 6
Caula 54
Causari 9
Centauri 66
Ceratonia 29
Cercopithecus 47
Ceres 62
Chaones 66
Charybdis 22
Chryseis 34
Cicendulæ 19
Cicones 31
Cicuta 43
Ciere 26
Cimex 60
Cinaras 32
Circe 24
Circus 40
Cithara 38
Clarum 84
Clauiculus 14
Clauus 43
Clitumnus 76
Cloacæ 61
Coarctare 50
Codrus 40
Cœnacula 34
Cogere 25
Coinquinare 47
Coitus 12
Colluere 70
Compilo 50
Compita 10
Componere 7
Conor 24
Concinnus 36
Concitare 6
Condere 37
Considere 75
Consulere 45
Consulti 19
Conuita 47
Cordum 47
Cornicis omen 65
Corui omen ibid.
Coryli 65
Cos 70
Cosmas medices 19
Cosmus ibi.
Crassi cuiusdam non crassum

crassum dictum 39
Creta 48
Crinale 33
Crocodilus 33
Crudus 39
Crumena 38
Cuium 56
Cura 2
Curare 24
Cymbia 36
Cyprus 55

D

Dæmon 6
Dan 79
Danaus 31
Dauid 34
Deos vtriusque sexus fictos esse 38
Deducere 59
Deglabrare 24
Deianeira 31
Delphin 68
Demens 45
Demoliri 18
Dentale 9
Deplumare 50
Deucalion 51
Diana 6
Dibapha 39
Dies genialis 10
Discrimen 17
Dissimulare 27
Diuis 17
Dolia duo in foribus Iouis 17
Dominæ 21
Domitij cuiusdam superbia 38
Δορκάς 86
Dryades 21
Dryas 62
Drys ibi.
Dumeta 24

E

Ebosus 50
Effœminatum 32
Ἐρεῖν 11
Elysij campi 25
Enucleare 4
Epicædion 25
Epicuri sententia 17
Epitaphion 25
Erebus 54
Ἐρεβιννός ibid.
Eremus 83
Erydanis 11, 29
Erynnus 15
Eryphile 31
Euentus, & Euenta 20
Eurotas 79
Eurus 70
Eurydice 37
Examen 65
Excandescentia 50
Excubare 21
Exertus 71
Exhaustus 27
Exilis 34
Exossare 4
Extare 80
Extemplò 58
Extimo 17

F

Fabella exortæ nobilitatis 44
Fabula institutarum mercedum 43
Facio 53
Facul 29
Facula 50
Fæx 80
Faxo 38
Fagineus 74
Fagus 75
Falco 76
Farrago 38
Farteres 47
Fasces ibi
Fascinare 5
Fasti 66
Fastidiæ 37
Fata 13
Fatum 22
Fastus 3
Feralis 27
Ferre 8
Fides 43
Fideto 33
Fides 50
Fascina ibid.
Fistula 4
Fistulicen 53
Flaccus 26
Fluentini 65
Fluuius 60
Fœnisecæ 47
Fœni ibid.
Fœta 65
Fœtare 11
Fœtura 44
Formago 70
Formica 37
Formicarum Fabula ibid.
Fortuna 43
Fortunatus 3
Fossa frons 28
Frigidior 27
Fuci 88
Fulicæ 32
Fuligo 58
Fulminare 32
Funda ibid.

G

Galathea 27
Galbula 62
Galla 4
Galerus 73
Ganea 30
Ganeo 30
Garganus 61
Gelida 3
Gemelli 60
Gener 8
Genius 52
Genethliaci 37
Geryon 34
Gestire 63

Golliath 34
Gorgones ibi.
Graiæ 35
Grando 17
Gregorij Tifernatis excellentia 28
γρεγορέω ibid.
Gurges 84
Gynæceum 66

H

Hamadriades 21
Harculus 17
Harpiæ 34
Hebrus 23
Hecubæ somnium 55
Hedera 24
Helena 54
Helias 58
Heliseus ibi.
Hercules 38
Hermeæ 30
Heroicum carmen cui debetur 8
Hic 11
Hilarare 31
Hippodamia ibi.
Hypolytus ibi.
Hippos 31
Hircus sine cornib. 44
Hispidus 61
Histrio 42
Humor 12
Hyæna 33
Hyems 44
Hymen 4
Hymenæus ibid.
Hyperm vestiæ 31

I

Iacchus 9
Iactura 64
Iberi 37
Ibis 62
Ida duplex 55
Ierichus 81
Ignis 2
Iliace 54
Illuros 56
Illac 19
Illætabilis 11
Illæpidi 43
Immaturus 24
Impendere 18
Imperiosus 30
Implumis 36
Improbus 30
Improuidus 43
Incalescere 18
Incestare 34
Inconsultus 19
Indefessus 35
Indiga 37. 62
Indocilis 44
Indoctus ibid
Inepti ibid
Iners 3
Infestus 11
Influxus 70
Ingemere 4
Insomnia 24
Insomnis ibid
Instar 8
Instauro 79
Instita 14
Insulsi 44
Interuallum 65
Ior 76
Iordanes ibid
Irretire 49
Iste 5
Iudæa 73
Iunonis auis 35
Iurgia 18
Iureconsultus 19
Iuuentus 48

K

Kardia 66
Kercos 13
Kopos ibid
Kosmos 39
Kosmeo ibid
Kreas. 56

L

Lacertus 12
Lacteus 54
Letamen 42
Læti 38
Leuus 74
Lamiæ 64
Lamiæ 65
Lampyrides 9
Lanitium. vel Lanicium 37
Lanij 47
Lappæ 65
Larius 12
Laruæ 64
Latus clauus 6
Lauernæ 62
Lauinia 30
Laureta 62
Laxatus 41
Lego 32
Lena 30
Leno 43
Lepor 30
Leucosiæ 13
Leuitas 27
Leuis 20
Libræ 15
Libum ibi
Libethrides 29
Libethris 62
Liber 58
Ligs 41
Ligo 47
Limbus 14
Limpidus 80
Linguosus 84
Liquitur 10
Lites 8
Luens 16
Luor 17
Lix 47
Lolium 52
Loth 34
Lucullus 38
Ludere 27
Lumina 35

INDEX.

Lunæ 75
Lupa 41
Lupanar 52
Lupus vbi nullus 48
Luſcus 5
Luſtra 60
Lux 9
Lyæus ibi.
Lycaon 52
Lycoris 32
Lycos 49
Limbus 14
Lymba 56
Lymphaticus 8
Lympidus 80
Lynter 11
Lyo 31

M

Macra 76
Macri ibid
Maga 30
Magalia 27
Magi 52
Magis 84
Maius 72
Malis auibus 44
Malus punica 72
Manica 4
Mantes 60
Manto 80
Mantous 45
Manubria 41
Manus 56
Mapalia 29
Maria cui viſa 53
Mariſca 64
Marius 15
Martialis ſentimentum 39
Martius 38
Maſculus 40
Materiera 60
Maturum 24
Matronæ Herculi viſæ 53
Mediæ 3
Medicorũ licentia 48
Meditari 28
Meduſa 33
Melampodion 60
Melumpus ibi.
Μελάν ibid.
Melotas 44
Mercari 53
Mergus ibid.
Meſſis ibid.
Meuania 77
Midas 43
Miles 61
Milium 65
Milui 62
Minus 42
Mincius alij Mintius ſcribunt 75
Minotaurus 30
Mveia 29
Modus 30
Mœror 18
Molorchus 67
Monoſyllabarum priuilegium 28
Mors varia 18
Moſes 54
Mox 12
Mugire 73
Mulcta 36
Mulcitrale 37
Mulcitra 36
Mulcitralia 37
Multories 91
Mundus 39
Murex 7
Myrmix 58
Myrra 30

N

Naaman 79
Naiades 35
Napææ 26
Narciſſus 13
Nates 34
Nauci 60
Neæra 44
Medicina 48
Nemea 63
Nemus Aegeria 50
Neoptolemus 44
Nepa 83 Nercides 20
Neronis ſumptuoſitas 4
Nerui 73 Neruoſus 55
Neue 37
Nicolaitæ 68
Nitidulæ 9
Noctuæ vbi vel plurimæ, vel nullæ 51
Nodus Herculis 38
Nomius quis dictus 54
Noſter 10
Nuga 41
Nugari 27
Num 24
Numantiu 34
Numerus 56
Numinairuri. 60
Nurſa 63
Nurus 65
Nymphæ 63

O

Obba 69
Obductus 27
Obmiſſus, & Omiſſus 10
Odere 28
Oenomaus 30
Oenone 55
Oenophilus 9
Oenopherum 91
Oeſtrum 65
Ogdoas 68
Οινος 9
Olympica 43
Olympus 35
Omaſum 47
Omina 11
Onocrotalus 50
Ὀνος ibid.
Opera 65 Ope-

rior 54
Ophiusa 48
Opulescere 30. Opera 2
Orare 44 Orcus 23
Ordo potuum 64
Orcades 62
Ὀρέγομαι 4
Orexis ibid.
Orgia 13 Orithia 35
Opos 63
Orpheus 76
Otiosus 77
Ostentum 14
Ouidij opinio 79

P

Padus 75
Palæera 4
Palmes 62
Pampineus 28
Pan. 63. Pannosus 16
Papyrus 60
Par. 70 Paradysus 61
Paranymphus 67
Parasceue 16
Parcere 30 Pars 55
Parnasus, aut parnassus 25
Parthenope 13
Participia an comparantur 46
Parturire 26
Pasiphae 30
Pastillum 60
Pastinus 49
Pastor 76 Pastu 5
Patina Aesopi 39
Patulus 9
Paulisper 43
Paupertas 7
Peculia 65
Pecunia 41
Pedepressim 49
Pedes 41. Pedica 4
Pedum 73. Pegasus 59
Penates 44
Pensi 72
Penula 36
Peragere 46
Perna 6
Perniciter 12
Pero 73
Perseus 33
Pessimire 17
Petaso 64
Petæ 5
Petulci 43
Pernasus 24
Phœdra 30
Pharetra 26
Philomelæ, seu Philomenæ etymologia 4
Philira, 24
Phylirides 57
Phineus 35
Phlegeton 23
Phocis 72
Phœbus 68
Phœnices 74
Phorcynides 83
Phillis 36
Piacula 66
Piecus 67
Pietas 50
Pierides 21
Pierius liquor 18
Pignora 48
Pila 49
Pilare 48
Philcolum 38
Pithecos 43
Plorans 46
Peto 50 Polenta 44
Polu 25 Polymnia 29
Pondo 20 Popina 45 61
Populare ibid.
Populus 71
Posthabitis 18
Populus cui sacra 58
Πῆς 57
Præcox 24
Præcordia 34
Præstigia 6
Prima lux, & primus dies 9
Prodigus 53
Propago 80 propter 12
Proserpina 32
Prospicere 12
Proximare 9
Pruina 39 Pubes 12
Pubescere 72
Pueri 30 Puerpera 65
Pulex 57 Plus 49
Purpurare 33
Pyramis ibid.
Pyrra 54 Pyrrhus 11
Pythagoras 40
Pythonissa 23

Q

Quam 19 Quando 3
Quæstio de magorum aduentu 5

Que-

INDEX.

Quaeralas 34

R

Rabula 50
Ranarum fabula 44
Rebecca 31 Refert 21
Referro 24 Regius 19
Reor. 16 Resipiscere 19
Restauro 84
Rodope 29
Rima 5 Rimula 35
Romphaea, seu Romphea 34
Romuli fabula 39
Rostrum 5 Rulla 9
Ruminare 3

S

Sambucus 34
Sacrum offerre 90
Salax 30 Salignus 17
Salomon 68
Saltidicus 30
Salius 19 Saluia 74
Sampson 34
Sarcinula 58
Sarmenta 22 Satan 14
Scidia scindo 17
Scipionis dictum 72
Scomma 4
Scrutari nidos 42
Scurrilitas ibid.
Scilla 21 Secare 27
Secundare 35
Securis 49 Securus 17
Segnis 42
Semiramis 30
Sensim 50
Senectus 63 Sentes 65
Sepes 35 Sepire 78
Septiforis 29
Sepulchrum leue 22
Sepultus 4 Seres 39
Serica ibid.
Sero 58 Serra 42
Seruij error 40
Seruitium 27
Serus 11 Setosus 62
Simulare 27
Sina 26 Sion 34
Sirenes 13
Sirius 30 Sirus 54
Socer 8 Socrus ibid.
Sogona, alias Sagona 79
Solifosser 49
Soliuagus 23
Solstitia duo 59
Solum 8
Solymi 82
Sonipes 51
Sopitus 27 Sopor 3
Soracte 59
Sortiri digitis 4
Specimen 25
Spelaea 61
Spicatus 9
Spineta 73
Squarrosus 38
Sterno 39
Stimulus 49
Stipites 67
Stiria 44
Stiua 8
Stratus 4
Striges 29
Strix 64
Strophades 35
Styx 57
Succida 66
Sulfuris arix 39
Super 43
Supra 5
Surculus 28
Susarion 3
Suspicere 52
Susurrus 70
Syluanus 52
Syluestris 24
Syrtes 5

T

Tabescere 27
Tantalus 8
Tarpeia 31
Taxus 75
Teges 69
Telum 25
Tempe 29
Tentans 28
Testes 8
Tethys 62
Tetricus 16
Thalassio 5
Theseus 53
Thestilis 33
Tiberis 29
Tibia 9
Tibicen 53
Tityrus 10. 25
Tonius 9
Tragica vox 30
Tritoris 84
Triuia 5
Trosa 75

INDEX.

Tumulus 21
Turgida 4

V

Vallis documentum 39
Valsasimus 58
Vates 37
Vecordia 48
Vellera 46
Vena 48
Ventriculus 10
Ventrosus 83
Venus 18
Ver 68
Vernus ibi.
Veritus, & Verubus 73
Verna 30
Verona 69
Vertex 17
Vestigare 50
Vites 49
Victus 37
Videns 9
Villa 51
Vimen 4
Vindemiæ 50
Vineta 9
Vipera 84
Virus 34
Vis 78
Vita fungi 34
Vitis 47
Vitta 56
Vitula facere 50
Vligo 73
Vlua 60
Vmber 25
Vmbra pars Thusciæ 28
Vrendi cadauera mos 22
Vina ibid.
Ut 67 Utres 9
Vuidus 72

X

Xerxes 34

Z

Zelus Heliæ, vide Helias 58
Zetus 36

FINIS.

Astronomy